

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Γ/Γ

ΒΑΣ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΚΛΕΚΤΩΝ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗ
ΔΙΑΘΗΚΗ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
221

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1977

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΚΛΕΚΤΩΝ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗ
ΔΙΑΘΗΚΗ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὄργανισμό Ἐκδόσεως
Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

002
418
ΣΤΕ
221

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΚΛΕΚΤΩΝ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΣ
ΠΑΛΑΙΑΣ & ΚΑΙΝΗΣ
ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Τ. ΤΥΜΠΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1977

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἁγία Γραφή

Οἱ περικοπές πού ἐρμηνεύουμε στό βιβλίό αὐτό εἶναι διαλεγμένες ἀπό τήν Ἁγία Γραφή. Ἁγία Γραφή λέγονται τά ἱερά βιβλία τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, πού περιέχουν τή γραφτή ὑπερφυσική ἀποκάλυψη, δηλαδή ὅλα ὅσα ἐπραξε καί φανέρωσε ὁ Θεός στούς ἀνθρώπους, γιά νά βροῦν τή σωτηρία τους μέ τόν Υἱό του καί Σωτήρα μας, τόν Ἰησοῦ Χριστό.

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ἐξαιρετικό καί μοναδικό βιβλίό. Δέ μοιάζει μέ τά ἄλλα βιβλία τῶν ἀνθρώπων, οὔτε μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ αὐτά. Κι αὐτό βέβαια γράφτηκε ἀπό ἀνθρώπους, ἔχει ὅμως θεϊκό περιεχόμενο, γιατί περιέχει λόγους καί ἔργα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, πού τά ἔγραψαν προφῆτες καί ἅγιοι ἄνθρωποι μέ τό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πολλοί ἀπό τούς ἱερούς συγγραφεῖς τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἦταν ἀγράμματοι ψαράδες, βοσκοί, γεωργοί. Αὐτό τό ὁμολογοῦν πολλές φορές οἱ ἴδιοι καί λένε ἀκόμα ὅτι γράφουν καί προφητεύουν σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Ὁ προφήτης Ἀμώς π.χ. ὁμολογεῖ ὅτι δέν ἦταν προφήτης, ἀλλά βοσκός προβάτων καί προφητεύει μέ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ (Ἀμ. ζ' 14). Ὁ Ἀπ. Παῦλος λέγει «πᾶσα Γραφή θεόπνευστος» (Β' Τιμ. γ' 16) καί στήν ἀρχή τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβραίους γράφει ὅτι ὁ Θεός μίλησε στούς πατέρες μας ἄλλες φορές μέ τούς προφῆτες καί μέ πολλούς τρόπους καί τελευταῖα μᾶς μίλησε μέ τόν Υἱό του («πολυμερῶς καί πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεός λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ», Ἑβρ. α' 1).

Ἡ Ἁγία Γραφή δέν εἶναι βιβλίό πού τό ἔγραφε ἕνας μόνο συγγραφέας, ἀλλά πολλοί. Αὐτοί κατάγονται ἀπό τήν ἴδια φυλή. Περιέχει 76 βιβλία,

δηλαδή 49 ἡ Παλαιά Διαθήκη καί 27 ἡ Καινή. Γράφτηκαν σέ διάφορους τόπους καί κατά διάφορα χρονικά διαστήματα. Τό περιεχόμενό τους ἀναμόρφωσε πνευματικά τόν κόσμο.

Ἀφοῦ ἡ Ἁγία Γραφή περιέχει λόγους καί ἔργα τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, εὐκολά ὁ καθένας καταλαβαίνει πόσο χρήσιμη εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο. Ὁ πολιτισμός τῆς ἀθρωπότητας συνδέεται μέ τή χρήση τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι τό σχολεῖο ὅπου μορφώνονται οἱ μεγάλες φυσιογνωμίες, οἱ ἅγιοι, οἱ ἥρωες τῆς ζωῆς.

Τυπώνονται κάθε μέρα ἀναρίθμητα βιβλία, ἀλλά κανένα δέν ἐξευγείζει καί δέν καλυτερεῖ τή ζωή, ὅπως ἡ Ἁγία Γραφή. Καθένας βρῖσκει σ' αὐτή τό καθετί πού χρειάζεται γιά τό καλό του, γιά τήν εὐτυχία του, σ' ὅλες τίς περιστάσεις τοῦ βίου του καί σ' ὅποια κοινωνική τάξη ἢ φυλή ἢ ἡλικία κι ἄν ἀνήκει. Ἡ Ἁγία Γραφή διαδόθηκε καί διαδίδεται σ' ὅλες τίς χῶρες τῆς οἰκουμένης καί σκόρπισε παντοῦ εὐλογίες κι ἀγαθά, κι ἀποδείχτηκε δέντρο καρποφόρο. Εὐρωπαῖοι καί Ἀσιῶτες, Ἀμερικανοί καί Ἀφρικανοί, λευκοί καί μαῦροι, πλούσιοι καί φτωχοί, ἄντρες καί γυναῖκες, μορφωμένοι καί ἀμόρφωτοι διαβάζουν τήν Ἁγία Γραφή, ἐφαρμόζουν τή θεϊκή διδασκαλία της καί εἶναι εὐτυχισμένοι. Αὐτή ἔχει τά κατάλληλα λόγια γιά ὅλους, γιατί μέσα σ' αὐτή μιλεῖ τό αἰῶνιο πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πολλοί μεγάλοι ἄντρες διακήρυσαν τή μεγάλη ἀξία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει : «Ὅπως σκοιτάφτον ὅσοι στεροῦνται τό φῶς τῶν ματιῶν τους, μέ τόν ἴδιο τρόπο ὅσοι δέ φωτίζονται ἀπό τίς ἀκτίνες τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἀδιάκοπα ἀμαρτάνουν. Ἡ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς σβήνει τά πάθη, φντεῦει τήν ἀρετή, ἀνυψώνει τό πνεῦμα καί μᾶς ἀνεβάζει στόν οὐρανό». Ὁ μέγας συγγραφέας Ρουσσώ λέγει : «Κοιτάξετε τά βιβλία τῶν φιλοσόφων. Παρά τή λάμψη καί τήν ἀλαζονεία τους, πόσο μικρά καί ἀσήμαντα εἶναι μπροστά στό ἱερό Εὐαγγέλιο! Ἀληθινά, τό μεγαλεῖο του μ' ἀφίρει ἀφωνο καί ἡ ἀγιότητά του συγκινεῖ τήν καρδιά μου». «Πιστεύω, λέγει ὁ Ἀβραάμ Λίκολν, ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι τό πιό ὠραῖο δῶρο τοῦ Θεοῦ στήν ἀνθρωπότητα». Ἀλλά τό μεγαλεῖο, ἡ ἀξία καί ἡ χρησιμότητα τῆς Ἁγίας Γραφῆς δέν περιγράφονται. Μόνο ὅσοι τή μελέτησαν καλά κι ἐφάρμοσαν τά λόγια της στή ζωή τους, δοκίμασαν τήν ἀξία τοῦ οὐράνιου αὐτοῦ θησαυροῦ, πού περιέχει λόγους κι ἔργα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀποτελεῖται ἀπό δύο συλλογές βιβλίων, τήν Πα-

λαιά και τήν Καινή Διαθήκη. Και οι δύο έχουν ως θέμα τους τή σωτηρία του κόσμου με τον Ίησου Χριστό. Κέντρο και στίς δύο είναι ο Μεσσίας, ο Σωτήρας του κόσμου. Ἀλλά ἐνώ ἡ Παλαιά Διαθήκη ἀναφέρει ὅσα έχουν σχέση μέ τήν ἐποχή πού ἡ ἀνθρωπότητα ἐτοιμαζόταν γιά τόν ἐρχομό και τήν ὑποδοχή του Σωτήρα, ἡ Καινή Διαθήκη περιέχει τήν καλή εἶδηση, τήν καλή ἀγγελία — γι' αὐτό λέγεται Εὐαγγέλιο — του ἐρχομοῦ του Μεσσία και τῆς σωτηρίας του κόσμου μέ τό βίο και τή διδασκαλία του.

2. Ἡ Παλαιά Διαθήκη

Ἡ Παλαιά Διαθήκη περιέχει προπάντων τήν ἱστορία του ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους. Ἡ ἱστορία αὐτή ἀρχίζει μέ τήν κλήση του Ἀβραάμ, δηλαδή 2.000 χρόνια περίπου πρό Χριστοῦ και τελειώνει μέ τούς ἡρωϊκούς ἀγῶνες τῶν Μακκαβαίων, γιά ν' ἀποτινάξουν τό ζυγό τῶν Σελευκιδῶν, διαδόχων του Μ. Ἀλεξάνδρου (167 - 163 π.Χ.). Ὄταν γεννήθηκε ὁ Σωτήρας του κόσμου, οἱ Ἰουδαῖοι ἦταν ὑπόδουλοι στους Ρωμαίους και εἶχαν χάσει ὀριστικά τήν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία τό 63 π.Χ. ὅταν ὁ Ρωμαῖος στρατηγός Πομπήιος κατάκτησε τήν Παλαιστίνη (1). Πρίν ἀπό τή διήγηση γιά τήν κλήση του Ἀβραάμ, ἡ Παλαιά Διαθήκη περιέχει τήν προῖστορία του ἀνθρώπινου γένους. Σ' αὐτή διηγείται τή δημιουργία του κόσμου και τῶν πρωτοπλάστων, τήν παρακοή και τήν πτώση τους και τήν ὀλοένα και μεγαλύτερη ἀποξένωση τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν ἀληθινό Θεό. Οἱ ἀνθρώποι ἔπεσαν σέ μεγάλη διαφθορά. Ὁ κατακλυσμός δέν τούς ἔκαμε λογικούς. Ὅλοι προσκυνῶσαν και λάτρευαν τά εἰδωλα. Ὅμως ὁ πανάγαθος Θεός ἤθελε νά βροῦν σωτηρία τά πλάσματά του. Μόνοι τους οἱ ἀνθρώποι, βυθισμένοι στήν ἀμαρτία και τήν εἰδωλολατρεία, ἦταν ἀδύνατο νά σωθοῦν. Τότε ὁ Θεός θέλησε νά σώσει τόν κόσμο μέ τόν Υἱό του και Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Γιά τό σκοπό αὐτό καλεῖ τόν πιστό του δοῦλο και εὐσεβή Ἀβραάμ, τόν φέρνει νά κατοικήσει μέ τήν οἰκογένειά του στή Χαναάν και του δίνει τήν ὑπόσχεση ὅτι θά τόν κάμει ἀρχηγό σ' ἓνα δυνατό λαό, ἀπό τόν ὁποῖο θά φανε-

1. Ἀφοῦ ἔμειναν σκλαβωμένοι σέ διάφορους λαούς ἐπί δύο χιλιάδες χρόνια (ἀπό τό 63 π.Χ.) ἀπόκτησαν τήν ἀνεξαρτησία τους και ἰδρύθηκε στήν ἐποχή μας τό ἐλεύθερο κράτος του Ἰσραήλ στήν Παλαιστίνη.

ρωθεί ὁ Μεσσίας, ὁ Σωτήρας τοῦ κόσμου. Ὁ λαός αὐτός εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικός, πού μ' αὐτόν τόν τρόπο διαλέχθηκε ὡς ὄργανο, μέ τό ὅποιο ὁ Θεός φανέρωσε τόν ἑαυτό του καί τό ἅγιο θέλημά του στούς ἀνθρώπους καί τούς ἐτοίμασε γιά τόν ἐρχομό καί τήν ὑποδοχή τοῦ Σωτήρα. Ἡ Παλαιά Διαθήκη λοιπόν περιέχει τήν ἱστορία ἐκείνου τοῦ λαοῦ.

Κέντρο καί τέρμα τῆς ἱστορίας, πού περιέχουν τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι ὁ Χριστός, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε στούς Ἰουδαίους : « Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς . . . καί ἐκεῖναι εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ » (Ἰωάν. ε' 39). Δέν εἶναι μόνο τά ἱστορικά γεγονότα, ἀλλά καί ὁ Νόμος καί οἱ θρησκευτικές διατάξεις καί οἱ προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού μαρτυροῦν γιά τό Χριστό καί χρησίμευαν στό νά ἐκπαιδεύουν τούς Ἰσραηλίτες, γιά νά γίνονν ἱκανοί νά παραδεχτοῦν τή διδασκαλία καί τό ἔργο τοῦ Σωτήρα. « Ὁ νόμος », λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, « παιδαγωγός ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν » (Γαλ. γ' 24). Στήν Παλαιά Διαθήκη δηλαδή λάμπει τό φῶς τοῦ δειλινοῦ πού προμηνᾷ τήν ἀνατολή τοῦ μεγαλόπρεπου Ἡλίου τῆς ἀνθρωπότητας.

3. Τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Διαίρεση καί Περιεχόμενο

Ἡ Παλαιά Διαθήκη, ἐκείνη πού χρησιμοποιεῖ ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας, ἀποτελεῖται ἀπό 49 βιβλία. Αὐτά γράφτηκαν σέ διάφορες ἐποχές. Τό ἀρχαιότερο ἀπ' αὐτά, ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωσῆ, γράφτηκε περίπου τό 1.400 π.Χ. καί τά νεώτερα τό 100 π.Χ. Ἄν καί γράφτηκαν σέ διάφορες ἐποχές, παρουσιάζουν θανμαστή ἐνότητα, πού ὀφείλεται στό θεϊκό πνεῦμα πού τά διαπνέει. Τά περισσότερα ἀπ' αὐτά γράφτηκαν στήν ἑβραϊκή γλῶσσα, ἐνῶ λίγα γράφτηκαν στήν ἀραμαϊκή καί τήν ἑλληνική. Ἡ ἀραμαϊκή — μιά ἀπό τίς σημιτικές γλῶσσες — ἦταν ἡ μητρική γλῶσσα τῶν Ἰουδαίων μετά τήν ἐπιστροφή τους ἀπό τήν αἰχμαλωσία στούς Βαβυλωνίους ἐνῶ τήν ἑλληνική τή μιλοῦσαν ὄλοι οἱ γύρω ἀπό τή Μεσόγειο θάλασσα λαοί ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί τῶν διαδόχων του.

Τά βιβλία αὐτά ἀνάλογα μέ τό περιεχόμενό τους διαιροῦνται σέ ἱστορικά, σέ προφητικά καί σέ διδακτικά ἢ ποιητικά.

Α'. Τά ιστορικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

1. Γένεσις· σ' αὐτό ἐξιστορεῖται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου καί τῶν πρωτοπλάστων, ἡ παρακοή τους, ὁ κατακλυσμός, ὁ βίος τῶν Πατριαρχῶν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ καί τῶν δώδεκα παιδιῶν του, καθὼς καί ἡ ἐγκατάστασή τους στήν Αἴγυπτο.

2. Ἔξοδος· αὐτό περιέχει τήν ἔξοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο μέ ἀρχηγό τό Μωυσῆ καί τή χορήγηση τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας πάνω στό ὄρος Σινᾶ.

3. Λευϊτικόν· περιέχεται καθετί πού ἔχει σχέση μέ τά καθήκοντα τῶν ἱερέων τά σχετικά μέ τή λατρεία τοῦ Θεοῦ, τίς θυσίες, τίς εορτές, τοὺς καθαρισμούς καί τά λοιπά.

4. Ἀριθμοί· αὐτό περιέχει τήν ἀρίθμηση τῶν λευϊτῶν καί τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκείνων, πού μπορούσαν νά φέρουν ὄπλα, καθὼς καί τήν περιπλάνηση τῶν Ἰσραηλιτῶν στήν ἔρημο γιά σαράντα χρόνια.

5. Δευτερονόμιον· περιέχει τρεῖς σπουδαῖες ὁμιλίες τοῦ Μωυσῆ πρὸς τό λαό, ἐπαναλαμβάνει διάφορους νόμους ἀπό τήν προγενέστερη νομοθεσία, παραθέτει σύντομη διήγηση τῶν ἔργων τοῦ Μωυσῆ καί τά σχετικά μέ τό θάνατο τοῦ μεγάλου ἐκείνου νομοθέτη τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Τά πέντε αὐτά βιβλία, ὅλα μαζί, ὀνομάζονται **Πεντάτευχος**. Συγγραφέας τους εἶναι ὁ Θεόπνευστος Μωυσῆς. Ἡ Πεντάτευχος ἀποτελεῖ τό θεμέλιο τῆς θρησκευτικῆς καί ἐθνικῆς ζωῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν.

6. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ· διηγεῖται τήν κατάκτηση τῆς γῆς Χαναάν ἀπό τό διάδοχο τοῦ Μωυσῆ, τόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.

7. Κριταί· περιέχει τή δράση τῶν Κριτῶν, τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων πού ὁ Θεός τοὺς ἔστειλε γιά νά κυβερνήσουν τό λαό σέ κρίσιμους καιρούς.

8. Ρούθ· διηγεῖται τήν καλή συμπεριφορά τῆς Ρούθ, πού ἦταν «ἐθνική» στήν καταγωγή, ἀλλά ἔδειξε μεγάλο σεβασμό στήν πεθερά της. Ἄν καί πίστευε στά εἰδῶλα, ὅμως ἀξιώθηκε ὥστε ἀπό τοὺς ἀπογόνους της νά φανερωθεῖ στόν κόσμο ὁ Σωτήρας.

9 - 12. Βασιλειῶν Α', Β', Γ' καί Δ'· τά τέσσερα αὐτά βιβλία διηγοῦνται τή δράση τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ (Σαούλ, Δαβίδ, Σολομώντα κτλ.) ὡς τήν ἄλωση τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τοὺς Βαβυλωνίους, δηλαδή ἀπό τό 1.000 περίπου ἕως τό 586 π.Χ.

13 - 14. Παραλειπομένων Α' καί Β'· αὐτά τά δύο βιβλία ἀποτε-

λοῦν συμπλήρωμα τῆς ἱστορίας τῶν Ἑβραίων ἀπό τό Δαβίδ ὡς τήν αἰχμαλωσία στους Βαβυλωνίους, εἶναι ὁμῶς περίληψη τῆς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπό τόν Ἀδάμ ὡς τήν αἰχμαλωσία ἐκεῖνη.

15 - 17. Ἔσδρας Α΄, Β΄ καί Νεεμίας· στά τρία αὐτά βιβλία ἐξιστοροῦνται οἱ ἐνέργειες τοῦ Ἔσδρα καί τοῦ Νεεμίας γιά τή θρησκευτική κι ἐθνική ὀργάνωση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ μετὰ τήν ἐπιστροφή τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν αἰχμαλωσία στους Βαβυλωνίους (535 π.Χ.).

18. Τωβίτ· περιέχει τή ζωή τοῦ εὐσεβοῦς Τωβίτ καί τοῦ γιοῦ του Τωβία, πού ἔμειναν πιστοί στό Νόμο τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐξήσαν στήν ἐξορία ἀνάμεσα στους εἰδωλολάτρες.

19. Ἰουδιθ· διηγεῖται πῶς ὁ Θεός ἔσωσε τούς Ἰσραηλίτες ἀπό τήν ὑποδούλωσή τους στους Ἀσσυρίους, μέ τόν ἥρωισμό τῆς Ἰουδιθ.

20. Ἐσθήρ· διηγεῖται κι αὐτό πῶς ὁ Θεός ἔσωσε τούς Ἰουδαίους πού ζοῦσαν στό περσικό κράτος, ἀπό βέβαιη σφαγή, χρησιμοποιώντας ὡς ὄργανό του τήν εὐσεβή Ἐσθήρ.

21 - 23. Μακκαβαίων Α΄, Β΄ καί Γ΄· τά βιβλία αὐτά διηγοῦνται τούς ἥρωικούς ἀγῶνες τῶν Ἰουδαίων μέ ἀρχηγούς τούς γενναίους Μακκαβαίους, γιά ν' ἀποτινάξουν τό ζυγό τῶν Σελευκιδῶν (167 - 142 π.Χ.).

Β΄. Τά προφητικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἐνῶ ἄλλοι λαοί ἔχουν νά ἐπιδείξουν μεγάλους φιλοσόφους, ποιητές καί καλλιτέχνες, οἱ ἀρχαῖοι Ἰσραηλίτες μποροῦν νά ὑπερηφανεῦνται γιά τούς προφήτες τους. Αὐτοί ὑπῆρξαν ἡ πραγματική δόξα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Οἱ προφῆτες ἦρθαν σέ ἄμεση ἐπικοινωνία μέ τό Θεό καί χρησίμεψαν σάν ὄργανα, πού μ' αὐτά ὁ Θεός φανέρωσε τό θέλημά του στό Ἰσραήλ καί σ' ὅλους τούς λαούς τῆς γῆς. Ἡ δράση τῶν προφητῶν ἐκδηλώθηκε μέ διάφορους τρόπους. Ἀγωνίστηκαν μ' αὐτοθυσία γιά νά σώσουν τό λαό, ὥστε οὔτε στους ξένους νά ὑποδουλωθεῖ οὔτε στήν εἰδωλολατρεία νά πέσει.

Ἐκαμαν θαρραλέο ἔλεγχο κατά τῆς ἀδικίας καί τῆς ἀσέβειας τῶν βασιλιάδων τοῦ Ἰσραήλ. Ὑπεράσπισαν τούς φτωχοῦς καί τούς ἀδύνατους ὅταν οἱ ἰσχυροί κι οἱ πλούσιοι τούς ἐκμεταλλεῖονταν καί τούς καταπίεζαν. Στά προφητικά βιβλία διδάσκεται ἡ πραγματική εὐσέβεια, ἡ πνευματική λατρεία τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἠθικός νόμος καί κατακρίνονται σάν ὑποκρισία ἡ τυπική καί ἐξωτερική τήρηση τῶν ἐντολῶν τῆς Μωσαϊκῆς νο-

μοθεσίας. Ὁ Θεός, ἔλεγον, προτιμᾷ τὰ καλά ἔργα καὶ τὴν καθαρὴν καρδιά, ἀπὸ τῆς θυσίας, τὰ θυμιάματα καὶ τῆς γιορτῆς. Προφήτεψαν πάντοτε σάν βέβαιο ὅτι ὁ Θεός θά τιμωρήσει τὸ ἔθνος τους γιὰ τὴν ἀσέβειά του καὶ ὅτι θά τὸ προστατέψει, ἂν μετανοήσει καὶ γυρίσει ἀπὸ τὰ εἰδωλα καὶ τὴν ἀσέβεια στό Νόμο καὶ στήν πίστη τῶν πατέρων του. Ὁ λόγος τῶν προφητῶν ἀντηχοῦσε σάν φωνή λιονταριοῦ. Ὅλοι τρώμαζαν, ὅταν ἄκουγαν γιὰ τῆς συμφορῆς πού ἔμελλε νά πέσουν στό ἔθνος τους, γιατί ἤξεραν ὅτι οἱ προφῆτες μιλοῦσαν σάν ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀπειλές τους πάντοτε ἔβγαιναν ἀληθινές. Πολλοὶ προφῆτες μίλησαν αἰῶνες πρὶν γιὰ τὸ Μεσσία πού θά ἐρχόταν, καθὼς καὶ γιὰ πολλά περιστατικά τῆς ζωῆς του. Ὁ μεγαλύτερος μάλιστα ἀπὸ τοὺς προφῆτες, ὁ Ἡσαΐας, διηγήθηκε πολλές λεπτομέρειες ἀπὸ τὸ βίο τοῦ Κυρίου αἰῶνες πρὶν γίνουν. Πρόβλεψε μέ τόση δύναμη τὰ πάθη του, τὸν τελικὸ θρίαμβό του καὶ τὴν εὐτυχία πού θά συνόδευε τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία, ὥστε πολλοὶ τὸν χαρακτηρίζουν σάν «εὐαγγελιστὴ προφήτη».

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει τὰ βιβλία δεκαῆξι προφητῶν. Ἀπ' αὐτοὺς οἱ τέσσερις λέγονται μεγάλοι προφῆτες, γιατί τὰ βιβλία τους εἶναι ἐκτενέστερα ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν ἄλλων δώδεκα.

Οἱ τέσσερις μεγάλοι προφῆτες εἶναι :

1. Ὁ Ἡσαΐας, 2. ὁ Ἱερεμίας, 3. ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ 4. ὁ Δανιήλ.

Στὰ προφητικά ἀνήκουν καὶ τὰ βιβλία : **1. Οἱ θρῆνοι τοῦ Ἱερεμίας, 2. ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερεμίας καὶ 3. ὁ Βαρούχ** (ἀκόλουθος τοῦ Ἱερεμίας).

Οἱ δώδεκα μικροὶ προφῆτες εἶναι :

1. Ὁ Ὠσηέ, 2. ὁ Ἀμώς, 3. ὁ Μιχαίας, 4. ὁ Ἰωήλ, 5. ὁ Ὀβδιοῦ, 6. ὁ Ἰωνᾶς, 7. ὁ Ναοὺμ, 8. ὁ Ἀββακούμ, 9. ὁ Σοφορίας, 10. ὁ Ἀγγαῖος, 11. ὁ Ζαχαρίας καὶ 12. ὁ Μαλαχίας.

Γ'. Τὰ ποιητικά ἢ διδακτικά βιβλία τῆς Π. Διαθήκης

Ἀπὸ τὰ εἶδη τοῦ ποιητικοῦ λόγου οἱ Ἰσραηλίτες καλλιέργησαν μόνον τὴ θρησκευτικὴ λυρική ποίηση. Μ' αὐτὴν ἐκδήλωσαν τὴν ψυχικὴ τους διάθεση ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ. Τὰ θρησκευτικὰ ποιήματά τους εἶναι πραγματικά ἀριστουργήματα, μοναδικὰ στήν ὁμορφιά καὶ στὴ δύναμή τους. Μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀληθινὸ πὼς οἱ Ἑβραῖοι δημιούργησαν τὴ θρησκευτικὴ λυρική ποίηση. Σ' αὐτοὺς ἀναπτύχθηκε καὶ ἡ λεγόμενὴ **γνωμικὴ**

ποίηση. Μ' αὐτήν οἱ σοφοὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν, κάποτε καὶ ὁ ἀπλὸς λαός, διατύπωναν μὲ παροιμίες, μὲ παραβολές καὶ μὲ αἰνίγματα, σύντομα καὶ μὲ ρυθμὸ καὶ μὲ μέτρο ποιητικό, διάφορες σκέψεις καὶ συμβουλές γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Αὐτὰ μοιάζουν μὲ τὰ γνωμικά τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων λαῶν.

Τὰ ποιητικά καὶ διδακτικά βιβλία εἶναι :

1. Ἰώβ. Ἔχει θέμα τὶς συμφορές καὶ τὶς θλίψεις πού δόθηκαν στὸν εὐσεβῆ Ἰώβ καὶ πού τὶς ὑπόμεινε μὲ ἀκλόνητη ὑπομονή καὶ πίστη στό Θεό. Μὲ ἀφορμὴ τὶς δοκιμασίες αὐτές, ὁ Ἰώβ καὶ τρεῖς φίλοι του συζητοῦν καὶ ἐξετάζουν τὸ μεγάλο ζήτημα : Γιατί ὑποφέρουν οἱ δίκαιοι στή ζωή;

2. Ψαλμοί. Περιέχει 150 ψαλμούς. Εἶναι ποιήματα διάφορων Ἑβραίων ποιητῶν. Τὰ περισσότερα εἶναι ἔργα πού τὰ ἔγραψε ὁ «προφητάναξ» (=προφήτης καὶ βασιλιάς) Δαβίδ, ὁ εὐσεβέστερος καὶ ἐνδοξότερος βασιλιάς τῶν Ἰσραηλιτῶν. Σ' ὅλες τὶς ἱερές Ἀκολουθίες καὶ τὶς Τελετές τῆς Ἐκκλησίας μας διαβάζονται ἢ ψάλλονται ψαλμοὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν, τὸ ἱερὸ ψαλτήρι. Οἱ ψαλμοὶ ἐκφράζουν κάθε λογῆς θρησκευτικὰ συναισθήματα μὲ ἀσύγκριτη δύναμη καὶ πάθος. Τὰ θέματά τους εἶναι ἡ πίστη καὶ ἡ ἀφοσίωση, οἱ εὐχαριστίες, ἡ δοξολογία καὶ ἡ δέηση στό Θεό, ἡ λύπη καὶ ἡ χαρὰ, ὁ θάνασμος γιὰ τὴ φύση καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς, ἡ ἀγανάκτηση γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀδικία, ἡ καταδίκη τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς διαφθορᾶς. Ἡ ψυχὴ πάρα πολλῶν ἀνθρώπων συγκλονίστηκε ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ψαλμῶν, γύρισαν πίσω στό Θεό τους, βοήκαν θάρρος καὶ τόνωση στὶς δοκιμασίες τῆς ζωῆς καὶ ἄναψε ἡ πίστη καὶ ἡ ἀγάπη τους στό Θεό. Οἱ ψαλμοὶ ἦταν πάντοτε ὁ πνευματικὸς «ἐπιούσιος ἄρτος» τῶν εὐσεβῶν καὶ ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων.

3. Παροιμιαὶ Σολομῶντος. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ συλλογὴ σπουδαίων καὶ σοφῶν γνωμικῶν.

4. Ἐκκλησιαστής. Καὶ αὐτὸ τὸ βιβλίον περιέχει γνωμικά, πού τονίζουν ἰδιαίτερα ὅτι ὅλα στή ζωὴ εἶναι μάταια καὶ πρόσκαιρα καὶ ὅτι μόνο ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἔχουν αἰώνια ἀξία.

5. Ἄσμα ἀσμάτων. Ποίημα πού ἐκφράζει ἀλληγορικά τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς Ἰσραηλίτες ἢ προφητικά τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν Ἐκκλησία.

6. **Σοφία Σολομώντος.** Τό ἔγραψε ἑλληνικά περίπου τό 100 π.Χ. ἄγνωστος «ἑλληνοιστής» Ἰουδαῖος. Δείχνει τήν ἀξία τῆς σοφίας πού τή θεωρεῖ τό σπουδαιότερο καί πολιτιμότερο ἀπόκτημα γιά τόν ἄνθρωπο. Καί

7. **Σοφία Σειράχ.** Περιέχει κι αὐτό ὠφέλιμα γνωμικά γιά κάθε περίσταση τῆς ζωῆς καί σπουδαῖες ἠθικές διδασκαλίες.

4. Ὁ κανόνας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Τό σύνολο τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγεται Κανόνας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ λέξη Κανόνας σημαίνει ἀρχικά τό χάρακα πού χρησιμοποιοῦν οἱ μαθητές ἢ τή στάθμη τοῦ χτίστη πού μ' αὐτήν κανονίζει ὥστε ὁ τοῖχος νά εἶναι ἴσιος. Ὀνομάστηκε λοιπόν τό σύνολο τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Κανόνας, γιατί αὐτά ἀναγνώρισε ἡ Ἐκκλησία σάν πηγὴ καί ὁδηγὸ στήν πίστη καί στή ζωὴ μας. Τά βιβλία πού περιέχονται στόν Κανόνα λέγονται **κανονικά**, βιβλία δηλαδή θεόπνευστα, ἔγκυρα, γιά νά ρυθμίζουμε σύμφωνα μ' αὐτά ζητήματα σχετικά μέ τήν πίστη καί τή ζωὴ μας.

Ὁ Κανόνας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ συγκέντρωση δηλαδή τῶν 49 βιβλίων σ' ἓνα, ἔγινε μέ τόν ἑξῆς τρόπο. Ὃταν ὁ Μουσῆς ἔγραψε τά πέντε βιβλία τῆς Πεντατεύχου, τά τοποθέτησε στήν ἱερὴ κιβωτὸ τῆς Διαθήκης, σύμφωνα μ' ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Ὑστερα ἀπὸ τὴν Πεντάτευχο, μερικά χρόνια ἀργότερα, γράφτηκε τό βιβλίον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, πού κι αὐτό φυλάχτηκε στήν ἴδια Κιβωτὸ τῆς Διαθήκης. Ἡ προφύλαξη τῶν βιβλίων αὐτῶν στήν ἱερὴ Κιβωτὸ δείχνει τὴν ἱερότητα καί τό κύρος τους. Ἐτσι ὁμως ἔχουμε καί τὴν πρώτη συλλογὴ ἢ τὸν πρῶτο Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀργότερα ἔγινε ἡ συγγραφὴ κι ἄλλων ἱερῶν βιβλίων, σέ διάφορες ἐποχές. Μετά τὴν αἰχμαλωσίαν στοὺς Βαβυλωνίους, ὁ εὐσεβὴς Ἐσδρας, πού ἐργάστηκε δραστήρια γιά τὴ θεοσκευτικὴ ἀνασυγκρότηση τῶν Ἰουδαίων, φρόντισε νά συγκεντρώσει σ' ἓνα τά βιβλία, πού μέχρι τὴν ἐποχὴ του τιμοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι σάν ἱερά βιβλία. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ὀνομάζεται «Ἐσδραῖος Κανὼν» (= Κανόνας τοῦ Ἐσδρα). Ἀλλὰ καί μετὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ Κανόνα τοῦ Ἐσδρα (531 π.Χ. περίπου) γράφτηκαν κι ἄλλα βιβλία πού προστέθηκαν κι αὐτά στόν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Κανόνας αὐτός φαίνεται ὅτι συμπληρώθηκε κι ἔκλεισε ὀριστικὰ γύρω στὰ 100 π.Χ.

Πολλοὶ διαιροῦν τά βιβλία τοῦ Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης : α'

σέ πρωτοκανονικά και β' σέ δευτεροκανονικά ή άναγινωσκόμενα. Πρωτοκανονικά χαρακτηρίζονται τά άρχαιότερα, κι αυτά θεωροῦνται σάν τά πιό σπουδαία και τά πιό έγκυρα για τή διατύπωση τών άληθειών της θρησκείας μας, ένω τά δευτεροκανονικά θεωροῦνται ώφέλιμα μόνο για τήν ήθική κατάρτιση και τήν ένίσχυση τών πιστών. Οί πατέρες όμως της Έκκλησίας θεωροῦν όλα τά βιβλία του Κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης σάν κανονικά, δηλαδή ότι έχουν τήν ίδια αξία και είναι θεόπνευστα.

5. Οί μεταφράσεις της Παλαιάς Διαθήκης

Τά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, όπως είπαμε πριν, γράφτηκαν στην έβραϊκή γλώσσα και λίγα μόνο στην άραμαϊκή κι ελληνική. Νωρίς όμως έγιναν μεταφράσεις τους σέ διάφορες γλώσσες. Οί κυριότερες μεταφράσεις της Παλαιάς Διαθήκης είναι :

1. 'Η Μετάφραση τών Ο'. Είναι ή άρχαιότερη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης στην ελληνική γλώσσα. Έγινε από 70 (για τήν ακρίβεια 72) 'Ιουδαίους μεταφραστες, που γνώριζαν καλά και τά έβραϊκά και τά ελληνικά, γι' αυτό ή Παλαιά Διαθήκη στην ελληνική γλώσσα συνηθίζεται νά λέγεται Μετάφραση τών Έβδομήκοντα (Ο').

'Η Μετάφραση τών Ο' έγινε μέ έντολή του Βασιλιά της Αιγύπτου Πτολεμαίου του Φιλάδελφου (285 - 246 π.Χ.), για νά πλουτίσει ή βιβλιοθήκη του Μουσείου της Αλεξάνδρειας και για χάρη τών 'Ιουδαίων που ζούσαν στην Αίγυπτο.

Οί 'Ιουδαίοι αυτοί, όπως κι όλοι οι 'Ιουδαίοι της διασποράς που έμεναν έξω από τήν Παλαιστίνη, είχαν ξεχάσει τήν έβραϊκή γλώσσα και σάν μητρική τους είχαν τήν ελληνική. Τό έργο της μεταφράσεως έγινε από τους Ο' στό μικρό νησί Φάρο, που βρίσκεται στον κόλπο της Αλεξάνδρειας. Δέν τελείωσε όμως γρήγορα, αλλά συνεχίστηκε αργότερα και μόνο μετά δύο αιώνες ολοκληρώθηκε.

'Η γλώσσα της μεταφράσεως τών Ο' είναι αυτή που λέγεται κοινή ελληνική. Σ' αυτή γράφτηκαν απ' τήν άρχή όλα τά βιβλία της Καινης Διαθήκης. Αυτή ήταν ή γλώσσα που οι λαοί μιλούσαν τότε στις χώρες γύρω από τή Μεσόγειο, αφού ο Μ. Αλέξανδρος και οι διάδοχοί του διάδωσαν στις χώρες αυτές τον ελληνικό πολιτισμό. Έπειδή ή εργασία της Μεταφράσεως τών Ο' έγινε τμηματικά κι από διάφορους μεταφραστες, έχει και ατέλειες. Απόκτησε όμως μεγάλο κύρος σ' όλους τους κατο-

πινούς χρόνους ὡς σήμερα. Ὁ Κύριος καί οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ πρῶτοι χριστιανοί αὐτή διάβαζαν καί σ' αὐτήν παραπέμπουν, ὅταν ἀναφέρουν χωρία ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη. Ἡ Ἐκκλησία μας ἐπίσης τή Μετάφραση τῶν Ὁ θεωρεῖ ἐπίσημο κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ γλῶσσα τῆς Μεταφράσεως τῶν Ὁ ἔχει συντελέσει πολύ στή διαμόρφωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί λειτουργικῆς γλώσσας τῆς Ἐκκλησίας μας.

2. Πεσιτώ. Ἐτσι ὀνομάζεται ἡ μετάφραση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στή συριακή γλῶσσα, γιά χάρη τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας καί τῆς Μεσοποταμίας. Ἐγινε κατά τό β' μ.Χ. αἰῶνα.

3. Ἰτάλα. Ἡ πρώτη μετάφραση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στή λατινική γλῶσσα. Ἐγινε ἀπό ἄγνωστο, περίπου τό β' μ.Χ. αἰῶνα.

4. Βουλγάτα. Εἶναι μετάφραση πού ἔγινε ἀργότερα ἀπό τόν Ἱερώνυμο (390 - 405 μ.Χ.) στή λατινική. Ἡ Βουλγάτα ἀποτελεῖ τό ἐπίσημο κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιά τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία.

Ἄλλες μεταφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατά τούς πρώτους αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγιναν στήν κοπτική, στήν αἰθιοπική καί στήν σλαβονική γλῶσσα. Στούς χρόνους μετά τήν Ἀναγέννηση καί μετά τήν ἐφεύρεση τῆς τυπογραφίας ἡ Ἁγία Γραφή μεταφράστηκε σ' ὅλες τίς γλῶσσες καί τίς διαλέκτους καί κυκλοφορεῖ σέ δεκάδες ἑκατομμύρια ἀντίτυπα κάθε χρόνο. Τό ἔργο αὐτό τῆς μεταφράσεως καί διαδόσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς σ' ὅλους τούς λαούς τῆς γῆς ἐκτελοῦν μέ ζῆλο καί δραστηριότητα οἱ λεγόμενες Βιβλικές Ἐταιρεῖες.

6. Ἡ Καινή Διαθήκη

Τό δεύτερο βιβλίον τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἡ Καινή Διαθήκη. Ὄνομάζεται Καινή Διαθήκη, γιατί περιέχει τή νέα συμφωνία ἀνάμεσα στό Θεό καί στούς ἀνθρώπους. Μέ τή συμφωνία αὐτή θά ἀξιωθοῦν τή σωτηρία μόνο ἐκεῖνοι πού πιστεύουν στό Χριστό καί ἐφαρμόζουν στή ζωή τους τή διδασκαλία του. Ἡ Παλαιά Διαθήκη συμφωνήθηκε καί ἀπόκτησε κύρος μέ τή θυσία τῶν ζώων πού ἔκαμε ὁ Μωυσῆς, ἡ Καινή Διαθήκη ὁμως πῆρε τό κύρος της μέ τό αἷμα τοῦ Κυρίου μας καί Σωτήρα, πού θυσιάστηκε πάνω στό Σταυρό. Αὐτό τό προφήτεψε ὁ ἴδιος στούς μαθητές του κατά τή διάρκεια τοῦ Μυστικοῦ Λείπνου : « τοῦτό ἐστι τό αἷμά μου τό τῆς

καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφρασην ἁμαρτιῶν» (Ματθ. κατ' 28).

Ἡ Καινὴ Διαθήκη περιέχει τὴ ζωὴ καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων. Ὀνομάζεται ἀπλά καὶ «Ἐὐαγγέλιο», γιατί περιέχει τὴ χαρμόσυνη ἀγγελία ὅτι ἦρθε ὁ Σωτῆρας γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμον καὶ νὰ ἰδρῦσει τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ πάνω στή γῆ. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 27 βιβλία, πού ὅλα γράφτηκαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα. Ἡ ἐλληνικὴ αὐτὴ, ὅπως εἶπαμε πρὶν, εἶναι ἡ κοινὴ ἐλληνικὴ, πού ἦταν πρὶ ἀπλή ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα τῶν κλασσικῶν χρόνων. Στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης δέ θά βροῦμε τὸ δυϊκὸ ἀριθμὸ, τὸ δεύτερο ἀόριστο, τὴν ἐκτικὴ ἔγκλιση κι ἄλλα. Γιὰ αὐτὸ ἀκόμα καὶ σήμερα ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καταλαβαίνει τὸ Ἐὐαγγέλιο χωρὶς μεγάλες δυσκολίες.

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενό τους, χωρίζονται σέ ἱστορικά, διδακτικὰ καὶ προφητικά.

Α' Τὰ ἱστορικά. Αὐτὰ εἶναι **1. Τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἐὐαγγέλιον**, πού γράφτηκε ἀπὸ τὸ Ματθαῖο, τὸ μαθητὴ τοῦ Κυρίου, ἀρχικὰ στὴν ἀραμαϊκὴ γλῶσσα, φαίνεται ὅμως πὺς ὁ ἴδιος τὸ μετέφρασε ἀμέσως στὰ ἐλληνικά, ὅπως τὸ ἔχουμε ὡς σήμερα. Τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἐὐαγγέλιο προσοριζόταν κυρίως γιὰ τοὺς Ἰουδαίους χριστιανούς, γιὰ νὰ παραδεχτοῦν αὐτοὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ Σωτῆρας τοῦ κόσμου, αὐτὸς πού προανᾶγγειλαν οἱ προφῆτες.

2. Τὸ κατὰ Μάρκον Ἐὐαγγέλιον. Ὁ Μάρκος ἦταν μαθητὴς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἀκόλουθός του. Τὸ Ἐὐαγγέλιο γράφτηκε σύμφωνα μὲ τὰ κηρύγματα τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ. Σκοπὸς τοῦ Μάρκου ἦταν νὰ δείξει μὲ τὸ Ἐὐαγγέλιό του στοὺς χριστιανούς πού προέρχονταν ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἀληθινός. Γι' αὐτὸ, τὸ Ἐὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου παρουσιάζει τὰ ἔργα καὶ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, πού ἀποδείχνουν τὴ θεότητά του. Γι' αὐτὰ γίνεται πολὺς λόγος καὶ δίνονται λεπτομέρειες, ἐνῶ παραλείπονται οἱ ὁμιλίες τοῦ Κυρίου ἢ καταγράφονται λίγες μόνο, κι αὐτὲς πολὺ σύντομα.

3. Τὸ κατὰ Λουκᾶν Ἐὐαγγέλιον. Ὁ Λουκᾶς ἦταν ἐλληνικῆς καταγωγῆς καὶ γιατρός στο ἐπάγγελμα. Ὑπῆρξε μαθητὴς κι ἀκόλουθος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἔγραψε, ἐκτός ἀπὸ τὸ Ἐὐαγγέλιο, τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Καὶ τὰ δύο βιβλία τὰ ἀφιερώνει σ' ἕναν πλούσιο φίλο του, τὸ Θεόφιλο, γιὰ νὰ δυναμώσει τὴν πίστη του στο Χριστό. Ὁ

σκοπός όμως τῶν βιβλίων τὸν ἦταν καὶ πιό γενικός. Μ' αὐτὰ ὁ Λουκᾶς θέλει νά δείξει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὁ σταλμένος ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ νά ἀνακαινίσει τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νά ἰδρῦσει τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ γῆ. Ἐπειδὴ ὁ Λουκᾶς ἦταν, σάν γιατρός, μορφωμένος, ἢ γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου του καὶ τῶν Πράξεων εἶναι πιό ὀρθή ἀπ' ὅτι τῶν ἄλλων βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὰ ἄλλα τρία Εὐαγγέλια ἔχουν πολλοὺς ἑβραϊσμούς. Οἱ συγγραφεῖς τους ἦταν Ἑβραῖοι καὶ δὲν ἤξεραν καλά τὰ ἑλληνικά.

Τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια, τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μάρκον καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν, λέγονται **συνοπτικά** Εὐαγγέλια, γιατί μοιάζουν τόσο πολὺ μεταξύ τους στό περιεχόμενο, ἀκόμα καὶ στίς ἐκφράσεις, ὥστε μπορεῖ κανεὶς νά σχηματίσει ἀπὸ τὰ τρία μιὰ συνολικὴ σύντομη διήγηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου. Καὶ τὰ τρία γράφτηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὸν Τίτο (70 μ.Χ.), ἀνάμεσα στὰ 60 καὶ 70 μ.Χ.

4. Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Αὐτὸ τὸ ἔγραψε ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου. Τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες τὸ χαρακτηρίζουν ὡς «πνευματικὸ Εὐαγγέλιο», γιατί τὸ μεγαλύτερο μέρος του τὸ ἀποτελοῦν ὁμίλιες τοῦ Κυρίου καὶ πολὺ λίγο διηγεῖται τὰ ἔργα Του. Σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ εἶναι νά παραδεχτοῦν οἱ ἀναγνώστες του καὶ νά πιστέψουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ προαιώνιος Λόγος καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πού ἦρθε στὸν κόσμο γιὰ νά τοῦ προσφέρει τὴ σωτηρία καὶ τὴν ἀληθινὴ ζωή. Αὐτὸ τὸ ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὅταν λέει: «Ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεῦσθε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» (Ἰωάν. κ' 31). Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον γράφτηκε ἀνάμεσα στὰ 80 - 90 μ.Χ.

5. Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Στὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ Λουκᾶς διηγεῖται τὴ δράση τῶν Ἀποστόλων, καὶ προπάντων τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, γιὰ νά διαδώσουν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ νά ἰδρῦσουν τίς πρῶτες χριστιανικὲς Ἐκκλησίες. Οἱ Πράξεις τελειώνουν στό σημεῖο πού κάνουν λόγο γιὰ τὴ φυλάκιση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴ Ρώμη, ὅπου αὐτός, ἂν καὶ κρατούμενος, κήρυσσε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ στοὺς ἐπισκέπτες καὶ στοὺς φρουροὺς του. Μὲ τίς Πράξεις ὁ Λουκᾶς θέλει νά δείξει τὸ μεγάλο αὐτὸ κατόρθωμα, πῶς μέσα ἀπὸ διάφορα ἐμπόδια καὶ πολλοὺς διωγμούς οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, καὶ προπάντων ὁ Παῦλος, διάδωσαν τὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς τὴ Ρώμη, μέ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ

καί μέ τήν ἀδιάκοπη καθοδήγηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τό φῶς τοῦ Ἐδραγγελίου, πού μεταδινόταν ἀπό πόλη σέ πόλη, ἔφτασε ὡς τή Ρώμη.

Β' Τά διδακτικά

Στά διδακτικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀνήκουν οἱ 14 ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί οἱ 7 Καθολικές. Μέ τίς ἐπιστολές αὐτές οἱ Ἀπόστολοι φρόντιζαν νά ἀναπτύξουν διάφορες ἀλήθειες τῆς πίστεως ἢ νά λύσουν ζητήματα πού παρουσιάστηκαν στή ζωή τῶν πρώτων πιστῶν καί τῶν πρώτων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ ἐπιστολές, ἰδιαίτερα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι σπουδαιότατες τόσο γιά τίς πρακτικές ὅσο καί γιά τίς θεολογικές διδασκαλίες πού περιέχουν. Ὁ Ἀπόστολος αὐτός ὑπῆρξε μέγας, «ὁ πρῶτος μετὰ τὸν ἔνα», ὅπως συχνά λένε, ὄχι μόνο γιατί κοπίασε καί δόφερε γιά τή διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ περισσότερο ἀπ' ὅλους τούς Ἀποστόλους, ἀλλά καί γιατί μᾶς ἄφησε τίς ἐπιστολές αὐτές, πού πάνω τους στηρίζεται ἡ χριστιανική Ἠθική καί Θεολογία. Ὁ θεϊκός αὐτός ἄντρας, μέ τό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἦν καί δέ γνώρισε τόν Ἰησοῦ, οὔτε ἄκουσε τή διδασκαλία του, ὅπως οἱ Δώδεκα, ἀνάπτυξε κι ἐρμήνευσε τό πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καλύτερα ἀπ' ὅλους.

Μέ τή σειρά τους στήν Καινή Διαθήκη οἱ 14 ἐπιστολές τοῦ Παύλου εἶναι : 1) Πρὸς Ρωμαίους, 2) πρὸς Κορινθίους πρώτη, 3) πρὸς Κορινθίους δεύτερη, 4) πρὸς Γαλάτας, 5) πρὸς Ἐφεσίους, 6) πρὸς Φιλιππησίους, 7) πρὸς Κολοσσαεῖς, 8) πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη, 9) πρὸς Θεσσαλονικεῖς δεύτερη, 10) πρὸς Τιμόθεον πρώτη, 11) πρὸς Τιμόθεον δεύτερη, 12) πρὸς Τίτον, 13) πρὸς Φιλήμονα, καί 14) πρὸς Ἑβραίους.

Καί οἱ 7 Καθολικές, πού λέγονται ἔτσι γιατί ἀπευθύνονταν σέ ὅλους τούς χριστιανούς, εἶναι : 1) τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφόθεου, 2) τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πρώτη, 3) τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου δεύτερη, 4) τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου πρώτη, 5) τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου δεύτερη, 6) τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου τρίτη, καί 7) τοῦ Ἰούδα τοῦ ἀδελφόθεου.

Γ' Τά προφητικά

Ἡ Καινή Διαθήκη ἔχει ἓνα μόνο προφητικό βιβλίον, τήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου, πού τήν ἔγραψε ὁ ἀγαπημένος μαθητής τοῦ Κυρίου

ἐξόριστος στήν Πάτμο, ἀνάμεσα στά 90 καί 100 μ.Χ. Σ' αὐτήν ὁ Ἰωάννης περιγράφει τούς διωγμούς τῆς Ἐκκλησίας καί συμβουλεύει ὑπομονή στούς πιστούς. Ἐπίσης προφητεύει τόν τελικό θρίαμβο τῆς Ἐκκλησίας καί τήν κρίση, μετά τή δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου, τότε πού οἱ ἅγιοι ὄλων τῶν αἰώνων θά ἀπευθύνουν στόν Παντοκράτορα τόν ὕμνο «ἀλληλούϊα» (Ἀποκ. ιθ' 1 - 6).

7. Ὁ Κανόνας τῆς Καινῆς Διαθήκης καί οἱ μεταφράσεις τῆς

Στήν ἀρχή ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καί κάθε πληροφορία γι' αὐτόν μεταδιδόταν ἀπό τούς Ἀποστόλους προφορικά σ' ὅσους ἔρχονταν στή νέα θρησκεία. Ὅπως κι ὅταν παρουσιαζόταν κανένα ζήτημα πού ἦταν ἀνάγκη νά λυθεῖ σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου, οἱ πρῶτοι χριστιανοί ζητοῦσαν τή συμβουλή τῶν Ἀποστόλων. Ἡ πρώτη λοιπόν Ἐκκλησία στηριζόταν στήν Ἀποστολική αὐτή Παράδοση γιά κάθε ζήτημα σχετικά μέ τή ζωή καί τή διδασκαλία τῆς. Τήν ἐποχή αὐτή ὡς Ἅγία Γραφή θεωροῦσαν μόνο τήν Παλαιά Διαθήκη γιά νά τή διαβάζουν στίς συγκεντρώσεις τους. Ὁ Χριστιανισμός ὁμως ἄρχισε νά διαδίδεται σέ πολλές χῶρες καί οἱ Ἀπόστολοι δέν ἦταν δυνατό νά εἶναι παρόντες παντοῦ, καί μάλιστα ὅταν πολλοί ἀπό αὐτούς βρισκόταν σέ βαθιά γερατιά. Γι' αὐτό τό λόγο παρουσιάστηκε ἡ ἀνάγκη νά καταγράψουν εἴτε οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι, εἴτε οἱ μαθητές τους ὅσα ἔλεγαν στό κήρυγμά τους γιά τή ζωή καί τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Ἔτσι γράφτηκαν τά πρῶτα Εὐαγγέλια. Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς στήν ἀρχή τοῦ Εὐαγγελίου του μᾶς δίνει τήν πληροφορία ὅτι πολλοί ἐπιχείρησαν νά γράψουν τέτοια Εὐαγγέλια. Μερικοί Ἀπόστολοι, ὅπως εἶδαμε, ἔγραψαν καί διάφορες ἐπιστολές σέ Ἐκκλησίες διαφόρων πόλεων ἢ σέ πιστούς, μέ ἀφορμή διάφορα ζητήματα πού παρουσιάστηκαν. Τά πρῶτα αὐτά βιβλία τῆς χριστιανοσύνης γράφτηκαν πάνω σέ παπύρους καί μεμβράνες καί φυλάγονταν στίς Ἐκκλησίες πού τά εἶχαν λάβει.

Γιά χάρη τῶν χριστιανῶν πού ἤθελαν μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον νά ξέρουν ὅλα τά σχετικά μέ τή ζωή καί τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου τους, ἔγιναν νωρίς ἀντίγραφα τῶν πρώτων χειρογράφων.

Τήν ἴδια ἐποχή ὁμως παρουσιάστηκαν καί πολλοί αἵρετικοί πού ἔγραψαν βιβλία, μέσα στά ὁποῖα ἔβαλαν καί ψεύτικες καί φανταστικές πληροφορίες γιά τόν Κύριο. Αὐτοί μάλιστα, γιά νά δώσουν ἀξία καί

κύρος στά κείμενα ἔλεγαν ὅτι τά ἔγραψαν οἱ ᾿Απόστολοι καί μέ τῶν ᾿Αποστόλων τά ὀνόματα τά κυκλοφοροῦσαν. Γι᾿ αὐτό τά ὀνομάζουμε αὐτά **ἀπόκρυφα ἢ ψευδεπίγραφα** βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ ᾿Εκκλησία ὁμως εἶχε χρέος νά προφυλάξει τοὺς πιστοὺς ἀπό τίς ψευδοδιδασκαλίες τῶν αἰρετικῶν. Ἐπρεπε λοιπόν νά ὀρίσει ποιὰ εἶναι τά γνήσια καί θεόπνευστα βιβλία τῶν ᾿Αποστόλων, τά ὁποῖα ἔπρεπε νά εἶναι ἢ πηγὴ γιά τίς ἀλήθειες τῆς ζωῆς καί γιά τήν πίστη τῶν χριστιανῶν. Ἐτσι παρουσιάστηκε ἡ ἀνάγκη νά γίνει ὁ κατάλογος μέ τά γνήσια βιβλία πού γράφτηκαν πραγματικά ἀπό τοὺς ᾿Αποστόλους ἢ τοὺς μαθητές τους. Ὁ κατάλογος αὐτός λέγεται καί Κανόνας τῆς Καινῆς Διαθήκης. Κι αὐτό ἔγινε.

Ἡ ᾿Εκκλησία, ὀδηγημένη ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα στό σπουδαῖο αὐτό ἔργο, μάζεψε τά γνήσια βιβλία τῶν ᾿Αποστόλων, τά συγκέντρωσε σ᾿ ἓνα βιβλίον καί κατάρτισε μ᾿ αὐτό τόν τρόπο τόν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, βγάζοντας ἔξω ὅλα τά νόθα καί ψευδεπίγραφα. Ὁ Κανόνας αὐτός περιέχει 27 βιβλία, αὐτά πού ἔχει ὡς σήμερα ἡ Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Κανόνας αὐτός τῆς Καινῆς Διαθήκης φαίνεται ὅτι ἔκλεισε ὀριστικά τό δεύτερο αἶωνα, ἀπό τό 150 ὡς τό 200. Ὁ Ἰταλός Μουρατόρη ἀνακάλυψε καί δημοσίευσε τό 1740 ἓνα χειρόγραφο τοῦ δευτέρου αἰῶνα μ.Χ. πού εἶχε κατάλογο μέ τά 27 αὐτά βιβλία. Ὁ Κανόνας αὐτός λέγεται ἀπό τότε Κανόνας τοῦ Μουρατόρη. Πολλοὶ Πατέρες καί ᾿Εκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Ὠριγένης, ὁ Μ. ᾿Αθανάσιος, ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, ὁ ἱστορικός Εὐσέβειος, ἀσχολήθηκαν μέ τόν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Σύνοδος στήν Καρθαγένη, πού ἔγινε τό 419, ὄρισε τελικά τόν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, πού, ὅπως εἶπαμε, περιέχει τά 27 βιβλία της. Τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου αὐτῆς ἐπικύρωσε ἡ Πενθέκτη Σύνοδος.

Ὅταν ὁ Χριστιανισμός ἀπλωνόταν σέ λαούς πού δέν ἤξεραν ἑλληνικά κι ἔτσι δέν καταλάβαιναν τό Εὐαγγέλιο, ἀμέσως ἔγιναν μεταφράσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης στή γλώσσα τῶν λαῶν αὐτῶν. Ἐτσι ἔχουμε καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως καί τῆς Παλαιᾶς, τή Συριανή μετάφραση, τήν Ἰτάλα, τή Βουλγάτα τοῦ Ἱερώνυμον, τήν Κοπτική, τήν Αἰθιοπική, τήν Ἀρμενική, τή Σλαβονική, τήν Ἀραβική καί τίς ἄλλες.

Μετά τήν ἐφεύρεση τῆς τυπογραφίας ἡ Καινὴ Διαθήκη μεταφράστηκε καί τυπώθηκε σ᾿ ὅλες τίς γλώσσες καί τίς διαλέκτους τῶν λαῶν τῆς γῆς. Οἱ βιβλικές ἐταιρεῖες ἐργάζονται μέ ζήλο στό ἔργο αὐτό. Μετα-

φράζουν και κυκλοφορούν τήν Καινή Διαθήκη σ' όλους τους λαούς σέ φτηνές τιμές και σέ καλλιτεχνικές εκδόσεις. Στόν τόπο μας ή «'Αποστολική Διακονία» και χριστιανικές αδελφότητες εργάζονται τό ίδιο δραστήρια γιά τήν εκτύπωση και διάδοση τής 'Αγίας Γραφής σέ χαμηλές τιμές και σέ καλλιτεχνικές εκδόσεις. Σήμερα δέν υπάρχει άνθρωπος στόν κόσμο πού νά μήν έχει στή γλώσσα του τήν 'Αγία Γραφή. Όπως ό ήλιος φωτίζει όλα τά μέρη τής γής, έτσι και τό φως τής 'Αγίας Γραφής φωτίζει και θερμαίνει τίς ψυχές τῶν ανθρώπων, σ' όποια γωνιά τής γής κι αν υπάρχει.

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ

ΠΛΑΛΙΑ

ΔΙΑΘΗΚΗ

Σ

ΓΕΙΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ

A'

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ

ΠΑΛΑΙΑ

ΔΙΑΘΗΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ

Α

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ

ΠΑΛΙΑ

ΔΙΑΘΗΚΗ

Β

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου

(Γεν. Α' 1 - 26)

Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκοτός. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκοτός ἐκάλεσε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα ὁ Θεὸς τὸ φῶς πρῶτῃ, ἡμέρα μία.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν· καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρῶτῃ, ἡμέρα δευτέρα.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθῆτω ἡ ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρῶτῃ, ἡμέρα τρίτη.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἔνιαυτούς· καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν

ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός καὶ διαχωρίζειν ἀνά μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνά μέσον τοῦ σκότους. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζῶων ἔρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα κατὰ γένη αὐτῶν, καὶ πᾶν πετεινὸν περωτῶν κατὰ γένος. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἔρπετὰ καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν καὶ πάντα τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά.

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ἀνάπτυξη τῆς ρήσεως « γ ε ν η θ ή τ ω φ ῶ ς »,
(Λόγοι εἰς τὴν Ἑξαήμερον), Migne E.Π. 29, 44.

« Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, Γενηθήτω φῶς ». Πρώτη φωνὴ Θεοῦ φωτός φύσιν ἐδημιούργησε, τὸ σκότος ἠφάνισε, τὴν κατήφειαν διέλυσε, τὸν κόσμον ἐφαίδρυνε, πᾶσιν ἀθρόως χαρίεσσαν ὕψην καὶ ἡδεῖαν ἐπήγαγεν. Οὐρανὸς τὴν γὰρ ἐξεφάνη κεκαλυμμένου τέως τῷ σκότῳ καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ κάλλος τοσοῦτον, ὅσον ἔτι καὶ νῦν ὀφθαλμοὶ μαρτυροῦσι. Περιελάμπετο δὲ ἀήρ, μᾶλλον δὲ ἐγκεκραμένον ἑαυτῷ ὄλον διόλου εἶχε τὸ φῶς, ὀξείας τὰς διαδόσεις τῆς αὐγῆς ἐπὶ τὰ ὄρια ἑαυτοῦ πανταχοῦ παραπέμπων.

Ἄνω μὲν γὰρ μέχρι πρὸς αὐτὸν αἰθέρα καὶ οὐρανὸν ἐφθανεν· ἐν δὲ τῷ πλατεῖ πάντα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, βόρεια τε καὶ νότια καὶ τὰ ἔφα καὶ τὰ ἑσπέρια, ἐν ὀξείᾳ καιροῦ ροπῇ κατεφώτιζε. Τοιαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ φύσις, λεπτή καὶ διαφανής, ὥστε μηδεμιᾶς παρατάσεως χρονικῆς προσδεῖσθαι τὸ φῶς δι' αὐτοῦ παρευόμενον. Ὡσπερ γὰρ τὰς ὕψεις ἡμῶν ἀχρόνως παραπέμπει πρὸς τὰ ὀρώμενα, οὕτω καὶ τὰς τοῦ φωτός προσβολὰς ἀχαριαίως, καὶ ὡς οὐδ' ἂν ἐπινοήσειέ τις ἐλάττονα χρόνου ροπῆν, ἐπὶ πάντα ἑαυτοῦ τὰ πέρατα ὑποδέχεται. Καὶ αἰθὴρ ἡδῶν μετὰ τὸ φῶς· καὶ ὕδατα φανότερα, οὐ μόνον δεχόμενα τὴν αὐγὴν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑαυτῶν ἀντιπέμποντα κατὰ τὴν ἀνάκλασιν τοῦ φωτός, μαρμαρυγῶν πανταχοῦθεν ἀποπαλλομένων τοῦ ὕδατος. Πάντα ἡ θεῖα φωνὴ πρὸς τὸ ἥδιστον καὶ τιμιώτατον μετεσκεύασεν.

2. Ἡ πλάση τοῦ ἀνθρώπου

(Γεν. Α' 26 - 31, Β' 7 - 10, 15 - 25)

Κ Α' 26 - 31.

καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπείρον σπέρμα, ὃ ἐστὶν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς, καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἔσται εἰς βρώσιν· καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ παντὶ ἐρπετῷ ἔρριον ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζωῆς, καὶ πάντα χόρτον κλωπὸν εἰς βρώσιν. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωτῆ, ἡμέρα ἕκτη.

Β' 7 - 10, 15 - 25. Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεός παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Καὶ ἐξανάτειλεν ὁ Θεός ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βρώσιν καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. . . Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. . . Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεός ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά. Καὶ πᾶν ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῷ. Καὶ ἐκάλεσεν

Ἄδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ· τῷ δὲ Ἄδὰμ οὐχ εὗρέθη βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ. Καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἕκστασιν ἐπὶ τὸν Ἄδὰμ, καὶ ὑπνωσε· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς. Καὶ ἔκολλησεν ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἄδὰμ, εἰς γυναῖκα καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἄδὰμ. Καὶ εἶπεν Ἄδὰμ· τοῦτο νῦν ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα.

Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἀνάπτυξη τῆς ρήσεως «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», Migne E.Π. 44, 273.

Δύναμιν δὲ δοὺς πρὸς τὸ ὁμοιοῦσθαι Θεῷ, ἀφῆκεν ἡμᾶς ἐργάτας εἶναι τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοιώσεως, ἵνα ἄξιος ἢ τῆς ἐργασίας μισθός, ἵνα μὴ ὥσπερ εἰκόνες ὄμην παρὰ ζωγράφου γενόμεναι, εἰκὴ κείμεναι, ἵνα μὴ τὰ τῆς ἡμετέρας ὁμοιώσεως ἄλλω ἔπαινον φέρῃ. Ὅταν γὰρ τὴν εἰκόνα ἴδῃς ἀκριβῶς μεμορφωμένην πρὸς τὸ πρωτότυπον, οὐ τὴν εἰκόνα ἔπαινεῖς, ἀλλὰ τὸν ζωγράφον θαυμάζεις. Ἴνα τοίνυν τὸ θαῦμα ἐμὸν γένηται καὶ μὴ ἄλλότριον, ἐμοὶ κατέλιπε τὸ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γενέσθαι. Κατ' εἰκόνα γὰρ ἔχω τὸ λογικὸς εἶναι, καθ' ὁμοίωσιν δὲ γίνομαι ἐν τῷ Χριστιανὸς γενέσθαι... Ἐὰν γένη μισοπόνηρος, ἀμνηστικακός, μὴ μεμνημένος τῆς χθιζῆς ἔχθρας· ἐὰν γένη φιλάδελφος, συμπαθής, ὁμοιώθῃς Θεῷ. Ἐὰν οἷός ἐστιν ἐπὶ σὲ τὸν ἁμαρτωλὸν ὁ Θεός, τοιοῦτος γένη ἐπὶ τὸν εἰς σὲ πεπλημμεληκότα ἀδελφόν, τῇ πρὸς τὸν πλησίον εὐσπλαγχνίᾳ ὁμοιώθῃς Θεῷ, ὥστε τὸ κατ' εἰκόνα μὲν ἔχεις, ἐκ τοῦ λογικὸς εἶναι· καθ' ὁμοίωσιν δὲ γίνῃ ἐκ τοῦ χρηστότητα ἀναλαβεῖν... Πῶς οὖν γινόμεθα καθ' ὁμοίωσιν; Διὰ τῶν Εὐαγγελίων. Τί ἐστι Χριστιανισμός; Θεοῦ ὁμοίωσις κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνθρώπου φύσει. Εἰ ἀνεδέξω τὸ εἶναι Χριστιανός, ἐπέλιχθητι ὅμοιος γενέσθαι Θεῷ, ἔνδυσαι Χριστόν.

3. Τὸ ἁμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων

(Γεν. Γ' 1 - 20)

Ο δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναίκί· τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ παραδείσου; Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει· ἀπὸ καρποῦ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου φαγοῦμεθα, ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐ δὲ μὴ ἀψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναίκί· οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· ἡδεὶ γὰρ ὁ Θεός,

ὅτι ἢ ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί
καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν.

Καὶ εἶδεν ἡ γυνή, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρωσίν καὶ ὅτι ἀρεστὸν
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὠραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα ἀπὸ
τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε· καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς, καὶ
ἔφαγον. Καὶ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο, καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ
ἦσαν, καὶ ἔραψαν φύλλα συκῆς καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα.

Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ
παραδείσῳ τὸ δειλινόν, καὶ ἐκρύβησαν ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνή αὐτοῦ ἀπὸ
προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐκά-
λεσε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀδὰμ, ποῦ εἶ ; Καὶ εἶπεν
αὐτῷ· τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ Παραδείσῳ καὶ ἐφο-
βήθη, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· τίς ἀνήγ-
γειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλαμην σοι τούτου
γειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. Καὶ
ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. Καὶ
εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῇ γυναικί· τί τοῦτο ἐποίησας ; Καὶ εἶπεν ἡ γυνή·
ὁ ὄφις ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον.

Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ ὄφει· ὅτι ἐποίησας τοῦτο, ἐπικατάρατος
σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς·
ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ καὶ γῆν φαγῆ πάσας τὰς ἡμέρας
τῆς ζωῆς σου. Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνά μέσον σου καὶ ἀνά μέσον τῆς γυναικὸς
καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς·
αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν. Καὶ τῇ
γυναικί εἶπε· πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν
σου· ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου,
καὶ αὐτός σου κυριεύσει. Τῷ δὲ Ἀδὰμ εἶπεν· ὅτι ἤκουσας τῆς φω-
νῆς τῆς γυναικὸς σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλαμην σοι
τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς
ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάν-
θας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φαγῆ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. Ἐν ἰδρω-
τι τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς
τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ.

Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἀνάπτυξη τῶν λόγων «ἡ γυνή, ἣν ἔδωκας μετ'
ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον»
Migne E.Π. 53 - 54, 139.

Οίδα, φησίν, ἡμαρτηκώς, ἀλλ' ἡ γυνὴ ἦν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, περὶ ἧς αὐτὸς εἶπας, « ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν », αὕτη μοι αἰτία τοῦ ὀλισθοῦ γέγονεν. . . Αὕτη τοίνυν, οὐκ οἶδα πόθεν κινουμένη, ἔδωκέ μοι ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. Ταῦτα δοκεῖ μὲν ἀπολογίαν τινὰ ἔχειν, πάσης δὲ ἀπεστέρηται συγγνώμης. Ποίας γὰρ ἂν εἴης συγγνώμης ἄξιος, φησί, τῶν ἐμῶν ἐντολῶν ἐπιλαθόμενος, καὶ τῶν παρ' ἐμοῦ ρηθέντων προτιμοτέραν ἠγγησάμενος τὴν παρὰ τῆς γυναικὸς δόσιν ; Εἰ γὰρ καὶ ἡ γυνὴ ἔδωκεν, ἀλλ' ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ καὶ ὁ φόβος τοῦ ἐπιτιμίου ἱκανὸς ἦν παρασκευάσασθαι φυγεῖν τὴν μετάληψιν. Μὴ γὰρ οὐκ ἤδεις ; μὴ γὰρ ἠγνόεις ; Προλαβὼν διὰ τοῦτο εἶπον κηδόμενος ὑμῶν, ἵνα μὴ τούτοις περιπέσῃτε· ὥστε, εἰ καὶ ἡ γυνὴ σοι πρὸς τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ὑπηρετήσατο, ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀνεύθυνος ἔση. Ἄξιοπιστοτέραν γὰρ ἐχρῆν ἠγγησασθαι τὴν παρ' ἐμοῦ ἐντολήν, καὶ οὐ μόνον αὐτὸν σε παραιτήσασθαι τὴν βρώσιν. ἀλλὰ καὶ τῇ γυναικὶ δεῖξαι τῶν ἡμαρτημένων τὸ μέγεθος. Κεφαλὴ γὰρ εἰ τῆς γυναικὸς, καὶ διὰ σὲ ἐκείνη παρήχθη· σὺ δὲ τὴν τάξιν ἀνέστρεψας, καὶ οὐ μόνον ἐκείνην οὐ διώρθωσας, ἀλλὰ καὶ συγκαταεπάσθης· καὶ δέον τὸ λοιπὸν σῶμα τῇ κεφαλῇ ἔπεσθαι, τὸ ἐναντίον γέγονε, καὶ ἡ κεφαλὴ τῷ λοιπῷ σώματι ἐξηκολούθησε, καὶ τὰ ἄνω κάτω γέγονε. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ τὴν τάξιν ἄπασαν ἀνέστρεψας, ἐν τούτοις εἰ νῦν, ὁ πρὸ τούτου τσαούτη δόξῃ περιβεβλημένος.

4. Προπαρασκευές γιὰ τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

Τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων

(Ἐξόδ. IB' 1 - 14, 18 - 28)

Ε Στίχ. 1 - 14.

Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἰακώβ ἐν γῆ Αἰγύπτου λέγων. Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτός ἐστιν ὑμῖν ἐν τοῖς μηνσὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ λέγων· τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν. Ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ᾧσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε μὴ εἶναι ἱκανοὺς εἰς πρόβατον, συλλήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν· ἕκαστος τὸ ἄρκοῦν αὐτῷ συναριθμήσεται εἰς πρόβατον. Πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν· ἀπὸ τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν ἐρίφων λήψεσθε. Καὶ ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου, καὶ σφάζουσιν αὐτὸ πᾶν πλῆθος συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν. Καὶ λήφονται ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν καὶ ἐπὶ τὴν φλιάν ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἐὰν φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ φάγονται τὰ κρέατα τῇ νυκτὶ ταύτῃ· ὄπτα πυρὶ καὶ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται. Οὐκ ἔδεσθε ἀπ' αὐτῶν ὠμὸν οὐδὲ ἠψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἡ ὄπτα πυρὶ, κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις. Οὐκ ἀπολείψετε ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωτῆ καὶ

ὅστων οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ· τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρῶτ' ἐν πυρὶ κατακαύσετε. Οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό· αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμένοι, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσίν ὑμῶν, καὶ αἱ βρακτηρίαὶ ἐν ταῖς χερσίν ὑμῶν· καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς· πάσχα ἐστὶ Κυρίῳ.

Καὶ διελεύσομαι ἐν γῆ Αἰγύπτῳ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ καὶ πατάξω πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους καὶ ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν Αἰγυπτίων ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν· ἐγὼ Κύριος. Καὶ ἔσται τὸ αἷμα ὑμῶν ἐν σημεῖῳ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐστε ἐκεῖ, καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα καὶ σκεπάσω ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆ-
ναι, ὅταν παῖω ἐν γῆ Αἰγύπτῳ.

Στίχ. 18 - 28. Ἐναρχόμενοι τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου ἀπ' ἐσπέρας ἔδεσθε ἄζυμα ἕως ἡμέρας μιᾶς καὶ εἰκάδος τοῦ μηνός, ἕως ἐσπέρας. Ἐπτὰ ἡμέρας ζύμη οὐχ εὐρεθήσεται ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμῶν· πᾶς δὲ ἂν φάγη ζυμῶν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ, ἐν τε τοῖς γειώραις καὶ αὐτόχθοσι τῆς γῆς· πᾶν ζυμῶν οὐκ ἔδεσθε, ἐν παντὶ δὲ κατοικητηρίῳ ὑμῶν ἔδεσθε ἄζυμα.

Ἐχάλεσε δὲ Μωϋσῆς πᾶσαν γερουσίαν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐτοῖς πρόβατον κατὰ συγγενείας ὑμῶν καὶ θύσατε τὸ πάσχα. Λήψετε δὲ δέσμην ὑσσώπου, καὶ βάψαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ παρὰ τὴν θύραν καθίξετε τῆς φλιαῆς καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὃ ἐστὶ παρὰ τὴν θύραν· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἕως πρῶτ'. Καὶ παρελεύσεται Κύριος πατάξαι τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ὄψεται τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς φλιαῆς καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν, παρελεύσεται Κύριος τὴν θύραν καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρευόντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι. Καὶ φυλάξασθε τὸ ρῆμα τοῦτο νόμιμον σεαυτῶ, καὶ τοῖς υἱοῖς σου ἕως αἰῶνος. Ἐὰν δὲ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν δῶ Κύριος ὑμῖν, καθότι ἐλάλησε, φυλάξασθε τὴν λατρείαν ταύτην. Καὶ ἔσται ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν, τίς ἡ λατρεία αὕτη; Καὶ ἐρεῖτε αὐτοῖς· θυσία τὸ πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὡς ἐσκέπασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἡνίκα ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς δὲ οἴκους ἡμῶν ἐρρύσατο. Καὶ κύψας ὁ λαὸς προσεκύνησε.

5. Ὁ Δεκάλογος

(Ἐξόδ. Κ' 1 - 18)

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πάντας τοὺς λόγους τούτους λέγων·
1. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰ-

γύπτου, ἔξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτῆς, ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου.

3. Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθάριση Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιαζεῖν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἕργα καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον, σὺ καὶ ὁ υἱός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου καὶ τὸ ὑπόζυγιόν σου καὶ πᾶν κτήνός σου καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί. Ἐν γὰρ ἔξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν.

5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

6. Οὐ μοιχεύσεις.

7. Οὐ κλέψεις.

8. Οὐ φονεύσεις.

9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ οὔτε τοῦ βοῦς αὐτοῦ οὔτε τοῦ ὑπόζυγιου αὐτοῦ οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

6. Ὕμνος πρὸς τὸν Θεὸ μετὰ ἀπὸ τῆ θαυμαστῆ διάβαση τῆς Ἑρυθρᾶς Θάλασσης

(Ἐξόδ. ΙΕ' 1 - 20)

Τότε ἦσε Μωϋσῆς καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὴν ὁδὴν ταύτην τῷ Θεῷ καὶ εἶπαν λέγοντες:

"Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται· Ἴππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν. Βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν· οὗτός μου Θεός, καὶ δοξάσω αὐτόν, Θεὸς τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ὑψώσω αὐτόν. Κύριος συντρίβων πολέμους, Κύριος ὄνομα αὐτῶ. "Ἀρματα Φαραῶ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς θάλασσαν, ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας κατεπόντισεν ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, πόντην ἐκάλυψεν αὐτούς, κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος.

Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δεδοξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιὰ σου χεὶρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς. Καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους· ἀπέστειλας τὴν ὀργὴν σου καὶ κατέφαγεν αὐτούς ὡς καλάμην. Καὶ διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ σου διέστη τὸ ὕδωρ· ἐπάγη ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα, ἐπάγη τὰ κύματα ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Εἶπεν ὁ ἐχθρός, διώξας καταλήψομαι, μεριῶ σκύλα, ἐμπλήσω ψυχὴν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου, κυριεύσει ἡ χεὶρ μου. Ἀπέστειλας τὸ πνεῦμά σου, ἐκάλυψεν αὐτοὺς θάλασσα· ἔδυσαν ὡσεὶ μόνιβος ἐν ὕδατι σφοδρῶ.

Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε; τίς ὅμοιός σοι, δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαυμαστός ἐν δόξαις, ποιῶν τέρατα;

Ἐξέτεινας τὴν δεξιάν σου, κατέπιεν αὐτοὺς γῆ. Ὁδήγησας τῇ δικαιοσύνῃ σου τὸν λαόν σου τοῦτον ὃν ἐλυτρώσω, παρεκάλεσας τῇ ἰσχύϊ σου εἰς κατάλυμα ἁγίόν σου.

Ἦκουσαν ἔθνη καὶ ὠρίσθησαν· ὠδῖνες ἔλαβον κατοικοῦντας Φιλιστιεῖμ. Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδώμ, καὶ ἄρχοντες Μωαβιτῶν, ἔλαβεν αὐτοὺς τρόμος, ἐτάκησαν πάντες οἱ κατοικοῦντες Χαναάν. Ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς τρόμος καὶ φόβος, μεγέθει βραχίονός σου ἀπολιθώθησαν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαός σου, Κύριε, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαός σου οὗτος, ὃν ἐκτήσω. Εἰσαγαγὼν καταφύτευσον αὐτοὺς εἰς ὄρος κληρονομίας σου, εἰς ἔτοιμον κατοικητήριόν σου, ὃ κατηρτίσω, Κύριε, ἁγίασμα, Κύριε, ὃ ἠτοίμασαν αἱ χεῖρές σου. Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι. "Ὅτι εἰσῆλθεν Ἴππος Φαραῶ σὺν ἄρμασι καὶ ἀναβάταις εἰς θάλασσαν, καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς Κύριος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης· οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

7. Ψ α λ μ ό ς 1ος

Οἱ δύο δρόμοι

Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῶ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λυμῶν οὐκ ἐκάθισεν. Ἄλλ'

ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρηθήσεται· καὶ πάντα, ὅσα ἂν ποιῇ, κατευσ-
δωθήσεται.

Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἡ ὥσει χνοῦς, ὃν ἐκρί-
πτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσε-
βεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων· ὅτι γινώσκει Κύριος
ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται.

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ὁμιλία εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμόν. Migne E.Π. 29, 221.

Μακάριος οὖν ὁ μὴ ἐγχρονίσας τῇ ὁδῷ τῶν ἁμαρτανόντων, ἀλλὰ λογισμῷ βελ-
τίονι πρὸς τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν μεταπηδήσας. Δύο γάρ εἰσιν ὁδοὶ ἐναντία ἀλλήλαις
ἢ μὲν πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος, ἢ δὲ στενὴ καὶ τεθλιμμένη. Καὶ δύο ὁδηγοί, ἐκάτερος
πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφειν ἐπιχειρῶν. Ἔχει οὖν ἡ μὲν λεία ὁδὸς καὶ πρηνὴς ὁδηγὸν ἀπα-
τηλόν, δαίμονα πονηρόν, δι' ἡδονῆς πρὸς τὴν ἀπώλειαν τοὺς ἐπομένους ἐπισυρόμενον. . .
Καὶ ὁ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν βίος πάντα δείκνυσι τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος τερπνά· ὁ
δὲ τῶν δικαίων, μόνον ὑποφαίνει τὰ τοῦ μέλλοντος ἀγαθὰ. Καὶ ἡ μὲν τῶν σωζο-
μένων ὁδὸς ὅσον καλὰ ὑπισχεῖται τὰ μέλλοντα, τοσοῦτον ἐπίπονα παρέχεται τὰ
παρόντα· ὁ δὲ ἡδὺς καὶ ἀκόλαστος βίος οὐκὶ προσδοκωμένην εἰς ὕστερον, ἀλλ' ἤδη
παροῦσαν προτείνει τὴν ἀπόλαυσιν. Ἰλιγγιᾶ οὖν πᾶσα ψυχὴ, καὶ μετοκλάζει τοῖς
λογισμοῖς, ὅταν μὲν ἐνθυμηθῇ τὰ αἰῶνια, τὴν ἀρετὴν αἰρουμένη, ὅταν δὲ ἀποβλέψῃ
πρὸς τὰ παρόντα, τὴν ἡδονὴν προτιμῶσα. Ὡδε βλέπει σαρκὸς εὐπάθειαν, ἐκεῖ δου-
λαγωγίαν σαρκὸς· ὦδε μέθην, ἐκεῖ νηστείαν· ὦδε γέλωτας ἀκρατεῖς, ἐκεῖ δάκρυον
δαφιλές· ἐνταῦθα ἄρχησιν, ἀκεῖ προσευχὴν· αὐλοὺς ὦδε, ἀκεῖ στεναγμούς· ὦδε
πορνείαν, ἀκεῖ παρθενίαν.

8. Ψ α λ μ ό ς 2ος

Ἡ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ

Ἰνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά ; Παρέστησαν οἱ βα-
σιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ
Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν
καὶ ἀπορρήψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν.

Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγχελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμη-
κтуриεῖ αὐτούς. Τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ θυμῷ
αὐτοῦ ταραξεί αὐτούς. Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ
Σιῶν ἕως τὸ ἅγιον αὐτοῦ διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου. Κύριος

εἶπε πρὸς με· Υἱὸς μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδηρᾶ, ὡς σκεύη κεραμῶς συντρίψεις αὐτούς.

Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε, παιδεύητε, πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν. Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Δράξασθε παιδείας, μὴ ποτε ὀργισθῆ ὁ Κύριος καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. Ὅταν ἐκκαυθῆ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ, μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ.

9. Οἱ ιδιότητες τοῦ Μεσσία καὶ τὰ μεγάλα ἀγαθὰ τῆς ἐποχῆς του

(Ήσ. ΙΑ' 1 - 11)

Καὶ ἐξελεύσεται ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται. Καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου Θεοῦ. Οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῶ κρίσιν καὶ ἐλέγξει τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς· καὶ πατάξει γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβῆ· καὶ ἔσται δικαιοσύνη ἐζωσμένος τὴν ὄσφιν αὐτοῦ καὶ ἀληθεία εἰλημμένος τὰς πλευράς.

Καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετ' ἄρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ μωσχαρίον καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ παιδίον μικρὸν ἄξει αὐτούς· καὶ βουὸς καὶ ἄρκτος ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ ἅμα τὰ παιδιά αὐτῶν ἔσονται, καὶ λέων καὶ βουὸς ἅμα φάγονται ἄχυρα.

Καὶ παιδίον νήπιον ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων καὶ ἐπὶ κοίτην ἐκγόγων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ. Καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν, οὐδὲ μὴ δύνωνται ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ μου, ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνῃ ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχει ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμῆ.

10. Ἡ εἰρήνη τῶν λαῶν στήν ἐποχὴ τοῦ Μεσσία

(Μιχ. Δ' 1 - 6)

Καὶ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, ἕτοιμον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, καὶ μετεωρισθήσεται ὑπεράνω

τῶν βουνῶν· καὶ σπεύσουσι πρὸς αὐτὸ λαοί, καὶ πορεύσονται ἔθνη πολ-
λά καὶ ἔρουσι· δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ
Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ δείξουσιν ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν
ταῖς τρίβοις αὐτοῦ· ὅτι ἐκ Σιών ἐξελεύσεται νόμος καὶ λόγος Κυρίου ἐξ
Ἱερουσαλήμ.

Καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον λαῶν πολλῶν καὶ ἐξελέγξει ἔθνη ἰσχυρὰ ἕως
εἰς μακρὰν, καὶ κατακόψουσι τὰς ῥομφαίας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰ
δόρατα αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ οὐκέτι μὴ ἀντάρη ἔθνος ἐπ' ἔθνος ῥομ-
φαίαν, καὶ οὐκέτι μὴ μάθωσι πολεμεῖν. Καὶ ἀναπαύσεται ἕκαστος ὑπο-
κάτω ἀμπέλου αὐτοῦ καὶ ἕκαστος ὑποκάτω συκῆς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔσται
ὁ ἐκφοβῶν, διότι τὸ στόμα Κυρίου παντοκράτορος ἐλάλησε ταῦτα. Ὅτι
πάντες οἱ λαοὶ πορεύσονται ἕκαστος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἡμεῖς δὲ πορευσό-
μεθα ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ἐπέκεινα.

ΜΕΡΟΣ

Β'

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ

ΚΑΙΝΗ

ΔΙΑΘΗΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ

ΠΕΡΙΚΟΠΕ

ΑΠΟ ΤΗΝ

ΚΑΙΝΗ

ΛΙΑΘΗΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου

(Λουκ. α' 26 - 39)

Εν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἥ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε· χαῖρε, κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διαταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ Ἑλισάβετ ἡ συγγενὴς σου καὶ αὐτὴ συνελθηφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπε δὲ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Υἱὸς Θεοῦ
κληθήσεται
α' 35

2. Ἡ Ἑλισάβετ καὶ ἡ Μαρία

(Λουκ. α' 39 - 57)

Αναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ

Ἐποίησέ μοι
μεγαλεῖα ὁ
δυνατὸς α' 49

και ειπεν· ευλογημένη σύ εν γυναιξί και ευλογημένος ο καρπός τῆς κοι-
λιας σου. Και πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρὸς με ;
Ἴδου γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὠτά μου, ἐσκίρ-
τησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλίασει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύ-
σασα ὅτι ἔσται τελειωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου. Καὶ εἶπε
Μαριὰμ·

Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον και ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ
τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσιν τῆς δούλης αὐ-
τοῦ. Ἴδου γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέ
μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς και ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, και τὸ ἔλεος αὐτοῦ
εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι
αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· καθεῖλε δυνά-
στας ἀπὸ θρόνων και ὕψωσε ταπεινοὺς, πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν και
πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ
μνησθῆναι ἐλέους, καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ
και τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς και ὑπέστρεψεν εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς.

3. Ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ

(Λουκ. β' 1-21)

Εγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα || Ἐτέχθη ὑμῖν
παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶ- || σωτῆρ β' 11
σαν τὴν οἰκουμένην. Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος
τῆς Συρίας Κυρηνίου. Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος
εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ και Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως
Ναζαρετ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυὶδ, ἣτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ
τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου και πατριᾶς Δαυὶδ, ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ
τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύω. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι
αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, και ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, και ἐσπαργάνωσεν αὐτόν και ἀνέκλινεν αὐτόν ἐν
τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες και φυλάσσον-
τες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνῃν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου
ἐπέστη αὐτοῖς και δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, και ἐφοβήθησαν

φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σημερον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεύρον τὴν τε Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου· καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριάμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνούντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος, Migne E.II. 36, 312, 313.

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. « Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ » καὶ, ἴν' ἀμφοτέρα συνελὼν εἶπω, « Εὐφρανείσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ », διὰ τὸν ἐπουράνιον, εἶτα ἐπίγειον. Χριστὸς ἐν σαρκί, τρόμφω καὶ χαρᾷ ἀγαλλιᾶσθε· τρόμφω, διὰ τὴν ἁμαρτίαν· χαρᾷ, διὰ τὴν ἐλπίδα. Χριστὸς ἐκ Παρθένου· γυναῖκες παρθενεύετε, ἵνα Χριστοῦ γένησθε μητέρες. Τίς οὐ προσκυνεῖ τὸν ἀπ' ἀρχῆς ; τίς οὐ δοξάζει τὸν τελευταῖον ;

Πάλιν τὸ σκότος λύεται, πάλιν τὸ φῶς ὑφίσταται, πάλιν Αἴγυπτος σκότῳ καλύπτεται, πάλιν Ἰσραὴλ στήλῃ φωτίζεται. Ὁ λαός, ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγναίας, ἰδέτω φῶς μέγα τῆς ἐπιγνώσεως. « Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά ».

4. Ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου

(*Μαθ. γ' 13 - 17*)

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρειᾶν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με ; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπειν ἐστὶν ἡμῖν

|| Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός γ' 17

πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφήσιν αὐτόν· καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεφύθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Ἰεροῦ Χρυσοστόμου, ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστήν, Migne E.Π. 57 - 58, 204 - 206.

« Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεφύθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί », ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ σοῦ βαπτιζομένου τοῦτο γίνεται, πρὸς τὴν ἄνω πατρίδα τοῦ Θεοῦ σε καλοῦντος, καὶ πειθοντος μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν. Εἰ δὲ μὴ ὀρᾷς, μὴ ἀπιστήσῃς. Καὶ γὰρ ἐν προομιοῖς αἰετῶν παραδόξων καὶ πνευματικῶν πραγμάτων αἰσθηταὶ φαίνονται ὄψεις καὶ σημεῖα τοιαῦτα, διὰ τοὺς ἀνοητότερον διακειμένους καὶ χρῆζοντας ὕψους αἰσθητῆς, καὶ μηδεμίαν ἔννοίαν ἀσωμάτου φύσεως λαβεῖν δυναμένους, πρὸς δὲ τὰ ὁρατὰ μόνον ἐπισημένους· ἵνα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ γένηται ταῦτα τὰ ἐξ αὐτῶν δηλωθέντα ἅπαξ καὶ ἐν ἀρχῇ παραδέξῃ τῇ πίστει. . . Τότε γοῦν καὶ οἱ οὐρανοὶ ἀνεφύθησαν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπῆλθεν. Ἀπὸ γὰρ τῆς παλαιᾶς λοιπὸν ἐπὶ τὴν καινὴν ἐξάγει πολιτείαν ἡμᾶς, τὰς τε πύλας ἡμῖν ἀνοίγνυς τὰς ἄνω, καὶ Πνεῦμα πέμπων ἐκεῖθεν, καλοῦν εἰς τὴν ἐκεῖ πατρίδα· καὶ οὐχ ἀπλῶς καλοῦν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀξιώματος τοῦ μεγίστου. Οὐ γὰρ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους ἐποίησεν, ἀλλὰ υἱὸς Θεοῦ κατασκευάσας καὶ ἀγαπητούς, οὕτως ἔλκει πρὸς ἐκείνην τὴν λῆξιν ἡμᾶς.

5. Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία

(Μαθ. ε' - η')

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, **Οἱ Μακαρισμοὶ** ε' 1 - 13
καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκειν αὐτοὺς λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν ταῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον. Ἑρμηνεία καὶ ἀνάπτυξις τῆς ρήσεως « μακάριοι οἱ πτωχοὶ τοῦ πνεύματι », *Migne E.Π. 57 - 58, 224, 225.*

Τί ἐστίν, «οἱ πτωχοὶ τοῦ πνεύματι;» Οἱ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι τὴν διανοίαν. Πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν τὴν καὶ προαίρεσιν εἴρηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰσι πολλοὶ ταπεινοί, οὐχ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνάγκης βιαζόμενοι, ἀφεῖς ἐκείνους (οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη τοῦτο ἐγκώμιον), τοὺς ἀπὸ προαιρέσεως ἑαυτοὺς ταπεινοῦντας καὶ καταστέλλοντας μακαρίζει πρώτους. . . Ταύτης γὰρ (τῆς ταπεινοφροσύνης) ὑποκειμένης, μετὰ ἀσφαλείας ἅπαντα τὰ ἄλλα ἐπιτίθησιν ὁ οἰκοδομῶν, ταύτης δὲ ἀνηρημένης, καὶ μέχρι τῶν οὐρανῶν φθάσῃ πολιτευόμενος, ἅπαντα ὑποσύρεται ραδίως, καὶ εἰς χαλεπὸν καταστρέφει τέλος. Κἂν νηστείαν, κἂν εὐχήν, κἂν ἐλεημοσύνην, κἂν σωφροσύνην, κἂν ἄλλο ὅτιοῦν συναγάγῃς ἀγαθόν, ταπεινοφροσύνης χωρὶς, διαρρεῖ καὶ ἀπόλλυται ἅπαντα. . . Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀπόνοια πηγὴ κακίας ἀπάσης ἐστίν, οὕτως ἡ ταπεινοφροσύνη φιλοσοφίας ἀπάσης ἀρχή. Διὸ καὶ ἐντεῦθεν ἀρχεται, πρὸρρίζον ἀνασπῶν τὴν ἀλαζονείαν ἐκ τῆς τῶν ἀκούοντων ψυχῆς.

Υμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανοῦν, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ κείουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

**Οἱ Χριστιανοὶ ἄλας
τῆς γῆς καὶ φῶς τοῦ
κόσμου** ε' 13 - 17

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν

**Ὁ Κύριος συμπληρῶνει
τὸ Μωσαϊκὸ Νόμο**
ε' 17 - 21

γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μίᾳ κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὅς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὅς δ' ἂν εἶπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὅς δ' ἂν εἶπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάκει μνηστῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστήριου, καὶ ὑπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως ἔτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτὴς σὲ παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ· ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ ἀποδώσῃ τὸν ἔσχατον κοδράντην.

|| **‘Ο φόνος**
ε' 21 - 27

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιπορήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ καὶ, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

|| **‘Ο ὄρκος**
ε' 33 - 37

Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπαγε μετ' αὐτοῦ δύο· τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

|| **‘Η ἐκδίκηση**
ε' 38 - 43

Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὥπως γένησθε υἱοί.

|| **‘Η ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς**
ε' 43 - 48

τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε ; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι ; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε ; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν ; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν | **Ἡ ἐλεημοσύνη**
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆ- | **ς' 1 - 5**
ναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἐμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοὶ ἐν τῷ φανερῷ.

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔση ὥσπερ οἱ ὑπο- | **Ἡ προσευχή**
κριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ | **ς' 5 - 16**
ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοὶ ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὥσπερ οἱ ἔθνη· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι βαναυσίαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμὴν.

Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν,
Migne E.P. 57 - 58, 278.

« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ». Ὅρα πῶς εὐθέως ἀνέστησε τὸν ἀκρατὴν, καὶ πάσης ἀνέμνησε τῆς εὐεργεσίας ἐν προοιμίῳ. Ὁ γὰρ Πατέρα εἰπὼν τὸν Θεόν, καὶ ἀμαρτημάτων ἄφεςιν, καὶ κολάσεως ἀναίρεσιν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀγιασμόν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ υἰοθεσίαν, καὶ κληρονομίαν, καὶ ἀδελφότητα τὴν πρὸς τὸν Μονογενῆ, καὶ Πνεύματος χορηγίαν, διὰ τῆς μιᾶς ταύτης ὁμολόγησε προσηγορίας. Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν καλέσαι πατέρα τὸν Θεόν, μὴ πάντων ἐκείνων ἐπιτυχόντα τῶν ἀγαθῶν. Διπλῆ τοίνυν αὐτῶν διεγείρει τὸ φρόνημα, καὶ τῷ ἀξιώματι τοῦ καλουμένου, καὶ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων ὧν ἀπέλαυσαν. Τὸ δέ, « ἐν τοῖς οὐρανοῖς », ὅταν εἴπῃ, οὐκ ἐκεῖ τὸν Θεὸν συγκλείων τοῦτο φησιν, ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπάγων τὸν εὐχόμενον, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν χωρίοις, καὶ ταῖς ἄνω διατριβαῖς.

Οταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκρι-
ται σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα
αὐτῶν ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

Ἡ νηστεία
ς' 16 - 19

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς,
ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου
κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· ὅπου γὰρ ἔστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεῖν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεῖν καὶ μαμωνᾷ.

Οἱ θησαυρισμοὶ
ς' 19 - 25

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ
ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίνητε, μηδὲ τῷ σώ-
ματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα

Οἱ μέριμνες τοῦ βίου
ς' 25 - 34

τοῦ ἐνδύματος ; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν ; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα ; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε ; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρο-
τον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιένυσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι ; Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα ; Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρί-
ματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ
μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς ; Ἡ
πῶς ἔρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ
σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου ; Ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Ἡ κατάκριση
ζ' 1-6

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ μηδὲ βάλητε
τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν καὶ στρα-
φέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς
τὰ ἅγια ζ' 6-7

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖ-
τε, καὶ εὐρήσετε, κρούετε, καὶ
ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ
κρούοντι ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ
ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ
ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ

Αἰτεῖτε, καὶ δοθή-
σεται ὑμῖν ζ' 7-13

διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν ; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἢ στενὴ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. Τί στενὴ ἢ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν !

Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μὴ τι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλῆν· ἢ ἀπὸ τριβύλων σῦκα ; Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προσεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν ; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἀνεμοὶ καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· θεμελιώτω γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδό-

ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. Καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἐστάς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων· ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῶ ἁμαρτωλῶ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

7. Ὁ πλούσιος νέος

(Μάρκ. ι' 17 - 28)

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμῶν εἷς καὶ γονυπετήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωῆν αἰώνιον κληρονομήσω ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῶ· τί με λέγεις ἀγαθόν ; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰμὴ εἷς ὁ Θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας· μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης, μὴ ἀποστερήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῶ· διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῶ ἠγάπησεν αὐτόν καὶ εἶπεν αὐτῶ· ἐν σε ὑστερεῖ· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῶ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρὸν σου. Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῶ λόγῳ ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται! Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν· εὐκοπώτερόν ἐστι κἀμῆλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· καὶ τίς δύναται σωθῆναι ; Ἐμβλέψας αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει· παρὰ ἀνθρώποις, ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ Θεῶ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστι παρὰ τῶ Θεῶ.

Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται! ι' 23

8. Ὁ ἄμυαλος πλούσιος

(Λουκ. ιβ' 13 - 22)

Εἶπε δέ τις αὐτῶ ἐκ τοῦ ὄχλου· διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι τὴν κληρονομίαν μετ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς ; Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· ὁρᾶτε καὶ φυλάσσετε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων· ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς ζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου ; Καὶ εἶπε· τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννηματά μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου, καὶ ἔρω τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· καὶ ἔρω τῇ ψυχῇ σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας τίνι ἔσται ; Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν.

Ἀναπαύου, φάγε, πῖε, εὐφραίνου ιβ' 19

9. Τό Μεγάλο Δεῖπνο

(Λουκ. ιδ' 15 - 25)

Ακούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· μακάριος ὃς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπος τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσε πολλούς. Καὶ ἀπέστειλε τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ· ἐξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. Καὶ εἶπεν ὁ δούλος· κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστὶ.

Ἀγρὸν ἠγόρασα ... ἔχε με παρητημένον ιδ' 18

τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νῆπιος, ὡς νῆπιος ἐλάλουν, ὡς νῆπιος ἐφρόνουν, ὡς νῆπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνῆρ, κατήργησα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

13. Ἡ θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ ἑκατόνταρχου

(Μαθ. η' 5 - 14)

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῶ εἰς Καπερναοὺμ προσῆλθεν αὐτῶ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος. Καὶ λέγει αὐτῶ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη· Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσεέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου, ποιήσον τοῦτο, καὶ ποιῶ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασε καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατόνταρχῳ· ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἰάθη ὁ παῖς
αὐτοῦ
η' 13

14. Ἡ ἀνάστασις τοῦ μονάκριβου γιοῦ τῆς χήρας

(Λουκ. ζ' 11-18)

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναϊν· καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πόλει τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκώς υἱὸς μονογενῆς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ· μὴ κλαῖε· καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βασταζόντες ἕστησαν, καὶ εἶπε· νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβε δὲ φόβος καὶ πάντας καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέφατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλη τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν ζ' 16

15. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων

(Ματθ. κε' 1-14)

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραὶ. Αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταζαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. Μέρους δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκείναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος καὶ αἱ ἔτοιμοι εἰσῆλθον

Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ἧ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται κε' 13

μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· κύριε κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Πρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

16. Ὁ Μυστικός Δείπνος

(Ματθ. κς' 17 - 30)

Τῆ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;

Ὁ Διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστι κς' 18

Ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἶπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστι· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὁψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· μήτι ἐγὼ εἰμι, Κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπε· μήτι ἐγὼ εἰμι, ραββί; λέγει αὐτῷ· σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκεῖνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου.

17. Ἡ Σταύρωση

(Μάρκ. ιε' 21 - 42)

Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ρούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-

Ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν ιε' 25

ρόν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ τόπον, ὃ ἐστὶ μεθερ-
 μηνευόμενον κρανίου τόπος. Καὶ ἐδίδου αὐτῷ πιεῖν ἔσμουρ-
 νισμένον οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. Καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν διαμερί-
 νισαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ τίς τί ἄρῃ. Ἦν
 ζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ τίς τί ἄρῃ. Ἦν
 δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή τῆς αἰτίας
 αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ σταυ-
 ροῦσι δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. Καὶ ἐ-
 πληρώθη ἡ γραφή ἣ λέγουσα· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογί-
 σθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς
 κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· οὐά, ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν
 ἡμέραις οἰκοδομῶν ! Σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁ-
 ἡμέραις οἰκοδομῶν ! Σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁ-
 βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ
 πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. Γε-
 νομένης δὲ ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας
 ἐνάτης· καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων·
 Ἐλωὶ Ἐλωὶ, λιμᾶ σαβαχθανί ; ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ὁ Θεὸς μου ὁ
 Θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες ; Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαν-
 τες ἔλεγον· ἴδε Ἡλίαν φωνεῖ. Δραμῶν δὲ εἰς καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους
 περιθεὶς τε καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτὸν λέγων· ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται
 Ἡλίας καθελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείλ φωνῇ μεγάλῃ ἐξέπνευσε.
 Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω.
 Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτω κράζας
 ἐξέπνευσε, εἶπεν· ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ. Ἦσαν δὲ
 καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
 καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ μητῆρ, καὶ Σαλώμη,
 αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ
 ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

18. Ἡ Ἀνάστασις

(Μάρκ. ις' 1 - 9)

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν

Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε ις' 6

πρωτὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου ; Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιούς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἄλλ' ὑπάγετε εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτάς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, τῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα. Ἐναντιώνεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Πάσχα ἀπὸ τῆς ὠραίας Πύλης.

Εἰ τις εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος, ἀπολαύτω τῆς καλῆς ταύτης καὶ λαμπρᾶς πανηγύρεως. Εἰ τις δοῦλος εὐγνώμων, εἰσελθέτω χαίρων εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Εἰ τις ἔκαμε νηστεύων, ἀπολαύτω νῦν τὸ δηνάριον. Εἰ τις ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας εἰργάσατο, δεχέσθω σήμερον τὸ δίκαιον ὕφλημα. Εἰ τις μετὰ τὴν τρίτην ἦλθεν, εὐχαρίστως ἑορτασάτω. Εἰ τις μετὰ τὴν ἕκτην ἔφθασε, μηδὲν ἀμφιβαλλέτω· καὶ γὰρ οὐδὲν ζημιούται. Εἰ τις ὑστέρησεν εἰς τὴν ἑνάτην, προσελθέτω, μηδὲν ἐνδοιάζων. Εἰ τις εἰς μόνην ἔφθασε τὴν ἑνδεκάτην, μὴ φοβηθῆ τὴν βραδύτητα· φιλότιμος γὰρ ὢν ὁ Δεσπότης, δέχεται τὸν ἔσχατον, καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον· ἀναπαύει τὸν τῆς ἑνδεκάτης, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ τῆς πρώτης· καὶ τὸν ὕστερον ἐλεεῖ, καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει· κἀκεῖνῳ δίδωσι, καὶ τούτῳ χαρίζεται· καὶ τὰ ἔργα δέχεται καὶ τὴν γνώμην ἀσπάζεται· καὶ τὴν πρᾶξιν τιμᾷ καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ. Οὐκοῦν εἰσελθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν· καὶ πρῶτοι καὶ δεῦτεροι, τὸν μισθὸν ἀπολαύετε· πλοῦσι καὶ πένητες, μετ' ἀλλήλων χορεύσατε· ἐγκρατεῖς καὶ ράθυμοι, τὴν ἡμέραν τιμῆσατε· νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες, εὐφράνθητε σήμερον. Ἡ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες. Ὁ μόσχος πολὺς, μηδεὶς ἐξέλθῃ πεινῶν. Πάντες ἀπολαύσατε τοῦ συμποσίου τῆς πίστεως. Πάντες ἀπολαύσατε τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος. Μηδεὶς θρηγῆτω πείναν· ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ βασιλεία. Μηδεὶς ἐδурέσθω πταίσματα· συγγνώμη γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλε. Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἡλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ἐσβεσεν αὐτόν, ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκύλευσε τὸν Ἄδην, ὁ κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπικράναν αὐτόν, γευσάμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαίας ἐβόησεν· « Ἄδης, φησίν, ἐπικράνηθι, συναντήσας σοὶ κάτω ». Ἐπικράνηθι, καὶ γὰρ κατηργήθη. Ἐπικράνηθι, καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. Ἐπικράνηθι, καὶ γὰρ ἐνεκρώθη. Ἐπικράνηθι, καὶ γὰρ καθρέθη. Ἐπικράνηθι, καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη. Ἐλαβε σῶμα, καὶ Θεῶ περιέτυχεν. Ἐλαβε γῆν, καὶ συνήντησεν οὐρανῶ. Ἐλαβεν ὅπερ ἔβλεπε, καὶ πέπτωκεν, ὅθεν οὐκ ἔβλεπε. « Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον, ποῦ σου,

"Ἄδη, τὸ νίκος ; » 'Ανέστη Χριστός, καὶ σὺ καταβέβλησαι. 'Ανέστη Χριστός, καὶ πεπτώκασι δαίμονες. 'Ανέστη Χριστός, καὶ χαίρουσιν Ἄγγελοι. 'Ανέστη Χριστός, καὶ ζωὴ πολιτεύεται. 'Ανέστη Χριστός, καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐν τῷ μνήματι. Χριστός γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

19. Ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

(Πράξ. β' 1-19, 22-25, 32-37)

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὠφθησαν αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν γλώσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέροις γλώσσαις καθὼς αὐτοὶ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοι εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι ; Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγενήθημεν, Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, καὶ τὴν Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἀραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέροις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ; Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες· τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι ; Ἔτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσὶ.

Σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἑνδεκα ἐπήρσε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς· ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. Οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ· καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου

Καὶ ἐπλήσθησαν
ἅπαντες Πνεύ-
ματος Ἁγίου
β' 4

ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται· καὶ γὰρ ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύουσι.

Στίχ. 22 - 25. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδοδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἶδατε, τοῦτον τῇ ὀρισμαμένη βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἐκδοτον λαβόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προστήξαντες ἀνείλετε· ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ.

Στίχ. 32 - 37. Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς, τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρός, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. Οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.

20. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία

(Πράξ. δ' 32 - 37)

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν. Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον υἱὸς παρακλήσεως, Λευΐτης, Κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντας αὐτῷ ἄγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία δ' 32

ΜΕΡΟΣ

Γ'

ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ

ΠΑΛΑΙΑΣ

ΚΑΙ

ΚΑΙΝΗΣ

ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΡΜΗΝΕΥΣ

ΠΑΛΑΙΑΣ

ΚΑΤΑ

ΚΑΤΗΝΣ

ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Τ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου

(Γεν. α' 1-26)

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀρχίζει μετ' τὴ διήγηση τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπινου ζεύγους ἀπὸ τὸ Θεό. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ γεγονότα ἀποτελοῦν ἀποκάλυψη τῆς σπουδαίας ἀλήθειας, πῶς ὁ Θεός εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ὁ Θεός ἀποκαλύπτει τὴν ἀνθρωπότητα πρῶτα ὡς δημιουργός. Ὅλοι οἱ λαοὶ εἶχαν τὴν παράδοσή τους γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου. Τό βλέπουμε αὐτό στίς μυθολογίες τους. Ἀπ' ὅλες τίς σχετικές παραδόσεις καθαρότερη καὶ πνευματικότερη εἶναι ἡ παράδοση τῶν Ἰσραηλιτῶν γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν παράδοση αὐτὴ διηγεῖται ὁ Μωυσῆς, ἀφοῦ φωτίστηκε ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως, μὲ γλώσσα ἀπλή, ἀλλὰ μεγαλόπρεπη καὶ ἐπιβλητική. Ὁ κόσμος, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, δὲ δημιουργήθηκε τυχαῖα ἢ αὐτόματα ἢ μετ' τὴ συνδρομὴ διαφόρων παραγόντων κτλ., ἀλλὰ μόνο ἀπὸ τὸ Θεό, μετ' τὴ δημιουργικὴ του δύναμη, τὴ σοφία καὶ τὴν ἀγαθότητά Του. Ὅπως δέχεται καὶ ἡ ἐπιστήμη σήμερα, ἔτσι καὶ ὁ Μωυσῆς λέγει πῶς ὁ Θεός ἀρχισε τὴ δημιουργία ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα καὶ προχώρησε στὰ πιό σύνθετα, ἀπὸ τὰ κατώτερα στὰ ἀνώτερα. Δημιουργοῦνται πρῶτα ἐκεῖνα πού χρειάζονται γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ συντήρηση αὐτῶν πού θὰ ἔρχονταν πιό ὕστερα στὸ φῶς. Πρῶτα π.χ. γίνεται τὸ φῶς, ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, ἡ ξηρά, ἔπειτα τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα καὶ τελευταῖος ὁ ἀνθρώπος, τὸ πιό τέλειο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα.

Ἐν ἀρχῇ = στὴν ἀρχή, πρὶν νὰ ὑπάρξει κάτι. Ἀρχισε δηλαδή ἡ δημιουργία σὲ ἀρχαιότατο χρόνο πού δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ὑπολογίσουμε μετ' ἀκρίβεια. **Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν** = Ὁλο τὸν κόσμο. Μετ' τὸν πρῶτο αὐτὸ στίχο δὲ λέγει περιληπτικὰ ὅσα θὰ ἐκθέσει πιό κάτω, ἀλλὰ θέλει νὰ πεί πῶς στὴν ἀρχὴ ἔικαμε ὁ Θεός τὴν κοσμικὴ μορφή. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν ἐπόμενον στίχο, **ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος**· ἡ γῆ δὲν εἶχε πάρει τὴ μορφή της, ὅπως τὴ βλέπουν καὶ τὴ γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι. **Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου** = ἄβυσσος ὀνομάζεται τὸ ἀπέραντο χάος. Σ' αὐτὸ βασίλευε σκότος, γιὰτὶ τὸ φῶς δὲν εἶχε ἀκόμα δημιουργηθεῖ. **Πνεῦμα Θεοῦ**· τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φερόταν μόνο μέσα στὸ ἄμορφο σύμπαν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἔδωσε ζωὴ καὶ μορφή στὰ ὄντα. **Εἶπεν ὁ Θεός** = ἀνθρωπομορφικὴ ἔκφραση, πού ἐπανέρχεται

δέκα φορές στο κεφάλαιο αυτό και σημαίνει τή δημιουργική θέληση του Θεού. 'Ο Θεός δέν έχει σῶμα καί στόμα, ἀλλά δέν μπορούμε νά ἐκφράσουμε τίς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ παρά μόνο μέ φράσεις πού χρησιμοποιοῦμε γιά τίς ἐνέργειες τῶν ἀνθρώπων. 'Ο λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀμέσως ἔργο. Λέγει ὁ Θεός τήν πρώτη ἡμέρα (στ. 2 - 6) : **γενηθῆτω φῶς**. Χωρίς φῶς δέν ὑπάρχει ζωή. Αυτό τό πρώτο φῶς εἶναι μιά λάμψη πού διαχύνεται στό σύμπαν. **Εἶδεν ὁ Θεός τό φῶς ὅτι καλόν** = Τό φῶς ἦταν ὠραῖο στήν ἐμφάνισή καί χρήσιμο στά ὄντα, ὅπως ἀκριβῶς τό ἤθελε ὁ Θεός. Τή χρησιμότητα καί τήν ὠραιότητα τοῦ φωτός περιγράφει θαυμάσια ὁ Μέγας Βασίλειος στό παρακάτω ἀπόσπασμα πού προέρχεται ἀπό τό ἔργο του «Λόγοι εἰς τήν 'Εξχήμερον». **Καί διεχώρισεν** = διακρίθηκε χρονικά καί ἀποχωρίστηκε τό φῶς ἀπό τό σκοτάδι.

'Εκάλεσε τό φῶς 'Ημέραν = ὁ διαχωρισμός τοῦ φωτός ἀπό τό σκοτάδι εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τή διάκριση τῆς ἡμέρας ἀπό τή νύχτα. **'Ημέρα** = ἐδῶ εἶναι μιά μεγάλη χρονική περίοδος, πού διαδέχτηκε τό χάος, καί τό φῶς ἄρχισε νά θερμαίνει καί νά φωτίζει τό καθετί.

Γενικά στό κεφάλαιο αὐτό τῆς Γενέσεως, σύμφωνα μέ τή γνώμη παλαιῶν καί σύγχρονων ἐρμηνευτῶν, ἡ λέξη ἡμέρα σημαίνει μεγάλη χρονική περίοδος. Τήν πρώτη λοιπόν ἡμέρα, δηλαδή τήν πρώτη χρονική περίοδο, βλέπουμε πῶς ἀπλά ἕνα φῶς διαχύθηκε παντοῦ καί χάθηκε τό σκοτάδι. 'Η ἡμέρα καί ἡ νύχτα σχετίζονται μέ τή δημιουργία τοῦ ἡλίου καί τῶν ἀστρων, ἀλλά γι' αὐτά θά μιλήσουμε παρακάτω.

Γενηθῆτω στερέωμα (στίχ. 6 - 9) = τή δεύτερη ἡμέρα ἢ τή δεύτερη χρονική περίοδος δημιουργήθηκε τό στερέωμα, δηλαδή ὁ οὐράνιος θόλος. 'Ο Θεός ἰνόμασε τό στερέωμα οὐρανό. 'Ο οὐρανός περιέχει καθετί πού ὑπάρχει ψηλά καί πέρα ἀπό τή γῆ. Τά νερά συγκεντρῶνονται ψηλά στά σύννεφα καί πάνω στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Τήν τρίτη ἡμέρα, τό τρίτο δηλαδή στάδιο τῆς δημιουργίας (στίχ. 9 - 14), ὁ Θεός λέγει : **συναχθήτω τό ὕδωρ** : ἄς μαζευτοῦν τά νερά στους ὠκεανούς, στίς θάλασσες καί στίς λίμνες (**εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν**) κι ἔτσι χωριστῶς ἀπό τήν ξηρά. "Ἔστερα ἀπό τήν ἀποχώρηση τῶν νερῶν ἄρχισαν νά βλασταίνουν τά διάφορα φυτά ἐπάνω στήν ξηρά : **βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην**· ὁ Θεός δίνει στή γῆ τή δύναμη νά βγάξει τά διάφορα χόρτα καί φυτά πού ἀνήκουν σέ διαφορετικά γένη καί εἶδη. **Εὐλουν κάρπιμον**· δέντρο καρποφόρο· **φωστήρες**· ἀστρα· **εἰς φαῦσιν**· γιά φωτισμό· **καί ἔστωσαν σημεῖα**· κι ἄς εἶναι τά ἀστρα τά διακριτικά σημεῖα μέ τά ὁποῖα θά διακρίνεται ἡ ἡμέρα, ἡ νύχτα, οἱ ἐποχές καί τά χρόνια· **εἰς ἀρχάς τῆς ἡμέρας**· γιά νά ἐξουσιάζει, δηλαδή νά λάμπει τήν ἡμέρα· **τοὺς δύο φωστήρας**· δηλαδή τόν ἥλιο καί τή σελήνη. Αὐτά ἔγιναν τήν τέταρτη χρονική περίοδο (στίχ. 14 - 20). "Ἔστερα ἀπό τή δημιουργία τοῦ ἡλίου καί τῶν ἀστρων δημιουργοῦνται ὄντα πού ἔχουν ζωή καί κίνηση, **ἐρπετά ψυχῶν ζώσων**· ὡς τώρα δημιουργήθηκαν ἀψυχα ὄντα, μετὰ ἀπ' αὐτά δημιουργοῦνται τά θαλασσινά ζῶα, τά ψάρια, σύμφωνα μέ τά γένη καί τά εἶδη τους. Μοιάζουν δηλαδή μεταξύ τους ὅσα ἀνήκουν στό ἴδιο εἶδος· **καί πᾶν πτερωτόν**· καί κάθε γένος πτηνῶν· **καί εὐλόγησεν αὐτά ὁ Θεός**· ὁ Θεός δίνει ἐντολή τά πτηνά καί τά ψάρια νά πολλαπλασιάζονται ἀνάλογα μέ τά γένη

καί τά εἶδη τους. Αὐτά ἐγιναν τήν πέμπτην ἡμέρα (στίχ. 20 - 24). Τήν ἕκτη καί τελευταία ἡμέρα (στίχ. 24 - 31) ὁ Θεός δημιουργεῖ τά διάφορα ζῶα τῆς ξηρᾶς καί τελευταῖο τόν ἄνθρωπο.

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ἀνάπτυξη τῆς ρήσεως : «γενηθῆτω φῶς» (Λόγοι εἰς τήν Ἑξαήμερον), Mign. E.II. 29, 44.

Στήν περικοπή πού παραθέτουμε ἀπό τούς λόγους στήν Ἑξαήμερο (ὁμίλ. Β' 7), ὁ Μέγας Βασίλειος περιγράφει μέ δύναμη καί μεγαλοπρέπεια τό λαμπρό φῶς, ἐξαιρώντας μερικῆς ιδιότητές του.

Τήν κατήφειαν: τή μελαγχολική κατάσταση πού προκαλοῦσε τό σκοτάδι. **Πᾶσιν ἀθρώως** σ' ὅλα μαζί. **Ἐγκεκραμένον ἑαυτῷ**: ἀνακατεμένο μέ τόν ἑαυτό του. **Ὁξείας**: ταχείας, γρήγορης. **Τάς διαδόσεις τῆς αὐγῆς**: τό ἄπλωμα τῆς λάμψεως. **Ἐν ὀξείᾳ καιροῦ ῥοσῆ**: σέ γρήγορη ὀρμή τοῦ χρόνου, δηλαδή πάρα πολύ γρήγορα. **Τάς ὀψεις ἡμῶν ἀχρόνως παραπέμπει**: στέλνει τά βλέμματά μας πολύ γρήγορα, χωρίς νά περνᾷ χρόνος. **Ἡδίων**: γλυκύτερος. **Ἀντιπέμποντα**: ἀντικατοπτρίζοντας, μέ ἀντανάκλαση. **Μαρμαρυγή**: λάμψη, ἀκτινοβολία. **Πρός τό ἥδιστον καί τιμιώτατον**: ἀλλάζοντάς το τό ἔκαμε περισσότερο εὐχάριστο καί πολύτιμο.

2. Ἡ πλάση τοῦ ἀνθρώπου

(Γεν. α' 26 - 31, β' 7 - 10, 15 - 25)

Ὁ Θεός ἔπλασε στό τέλος τό πρῶτο ἀνθρώπινο ζεῦγος. Οἱ ἄνθρωποι πλάστηκαν ὅμοιοι μέ τό Θεό καί κυρίαρχοι ἐπάνω στή γῆ. Καταγόμαστε λοιπόν ἀπό τό Θεό καί ἔχουμε προορισμό νά τείνουμε διαρκῶς πρὸς τό Θεό καί νά τοῦ μοιάσουμε ὅσο τό δυνατό περισσότερο. Σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεῖο ὄν καί γι' αὐτό ξεχωριστή εἶναι ἡ θέση του ἀνάμεσα σ' ἄλλα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Δέ μοιάζει μέ κανένα ἀπ' αὐτά, παρά μόνο μέ τό Θεό. Ζεῖ σ' αὐτήν ἐδῶ τή γῆ, εἶναι ὁ κυρίαρχός της, ἀλλά τό πνεῦμα καί ἡ καρδιά του, οἱ πόθοι καί τά ἰδανικά του στρέφονται πρὸς τά πολύ ψηλά, πρὸς αὐτόν τόν ἴδιο τό Θεό, γιατί σ' αὐτόν μόνο βρίσκει τήν ἡρεμία καί κάθε ἱκανοποίηση.

α' 26 - 31. **Ποιήσωμεν**: ἄς πλάσουμε. Κατά τή γνώμη πολλῶν ἐρμηνευτῶν τό ρῆμα εἶναι σέ πληθυντικό ἀριθμό γιατί ὑπονοοῦνται καί τά τρία πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδας. **Κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν**: μέ τίς ιδιότητες ἐκεῖνες πού κι ἐμεῖς ἔχουμε (κατ' εἰκόνα), ὥστε ἀναπτύσσοντας καί χρησιμοποιώντας τες σωστά ὁ ἄνθρωπος νά ἐξομοιώνεται ὅλο καί περισσότερο μέ μᾶς (καθ' ὁμοίωσιν). Οἱ θεῖες αὐτές ιδιότητες εἶναι ὁ νοῦς του, οἱ ἠθικές παρορμήσεις, ἡ συνείδησή του, ἡ ἐλευθερία, ἡ κυριαρχία πάνω σ' ἄλλα ὄντα, ἡ δημιουργική δύναμη

Χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς· χῶμα ἀπὸ τῆ γῆ. Μὲ τὴ φράση αὐτὴ δηλώνεται συμβολικὰ πὼς ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ὕλη, ἀπὸ σῶμα. Τὸ σῶμα αὐτό, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ζῶων, τρέφεται καὶ συντηρεῖται μὲ τροφές ἀπὸ τῆ γῆ, καὶ γι' αὐτό λέγεται ὕλικό, γήινο σῶμα. Στὸ σῶμα ὅμως αὐτό ὁ Θεὸς ἔδωσε ζωή. Αὐτό παριστάνεται ἀνθρωπομορφικὰ μὲ τὴ φράση : **καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,** μέσα δηλαδή στὸ γήινο ἢ ὕλικό σῶμα ἔβαλε τὴν ψυχὴ, πού εἶναι πνεῦμα, πνευματικό στοιχεῖο, διαφορετικό ἀπὸ τὸ σῶμα. **Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδέμ·** καὶ ἔκαμε ὁ Θεὸς ἕνα θαυμάσιο κῆπο στὴν Ἑδέμ. Ὁ κῆπος αὐτός ὀνομάστηκε **Παράδεισος**. Πρὸκειται γιὰ λέξη περσικὴ πού σημαίνει λαμπρὸ κῆπο. Μὲ ζωὴ σὲ παράδεισο παρομοιάζεται ἡ εὐτυχισμένη καὶ ἅγια ζωὴ κοντὰ στὸ Θεό, μαζί μὲ τὸ Θεό, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸ Θεό καὶ ἐκτελεῖ πάντοτε τὸ θέλημά του. Ἡ Ἑδέμ ἦταν περιοχὴ στὴ Μεσοποταμίᾳ ἀνάμεσα στὴν Εὐφράτη καὶ τὸν Τίγρητα ποταμὸ. **Καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ·** καὶ τὸ δέντρο τῆς γνώσης τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Οἱ πρωτόπλαστοι πλάστηκαν ἀπὸ τὸ Θεό ἀθῶοι καὶ ἀναμάρτητοι. Ἔπρεπε ὅμως νὰ ἀσκοῦνται στὴν ἀγιότητα καὶ μὲ τὴ συνεχὴ ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ γίνουσι οἱ ἴδιοι ἄξιοι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐλογίας Του. Ὁ Θεός, γιὰ νὰ τοὺς ἀσκήσει στὴν ἀρετὴ αὐτῆ, τοὺς ἔδωσε μιὰ ἐντολὴ, τὴν ἐντολὴ νὰ μὴν ἀγγίξουν τοὺς καρπούς ἐνός δέντρου τοῦ Παραδείσου, **ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ,** δηλαδή ὅταν παραβεῖτε τὴν ἐντολὴ μου, θά γίνετε κακοὶ καὶ θά πεθάνετε.

β' 7 - 10, 15 - 25. **Ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά·** ὁ Θεὸς ὡδηγεῖ τὰ διάφορα ζῶα στὸν Ἀδάμ, γιὰ νὰ δώσει στὸ καθένα τὸ ὄνομά του, ἀνάλογα μὲ τὴ φύση του. Οἱ πρωτόπλαστοι ἦταν προικισμένοι **ἐξ ἀρχῆς** μὲ διανοητικὴ δύναμη καὶ γλώσσα γιὰ συνεννόηση. Ὁ Ἀδάμ ἀπὸ τὴ συναναστροφή του μὲ τὰ ζῶα εἶδε ὅτι κανένα δέν τοῦ μοιάζει κι ἐνίωσε ὅτι εἶναι μόνος. Γι' αὐτὸ ἡ Ἁγία Γραφή λέγει : **οὐχ εὐρέθη βοηθός.** Μὲ τὴ φράση αὐτὴ διατυπώνεται ἐπίσης ἡ ἰδέα πὼς ἡ γυναίκα εἶναι ἀπαραίτητη καὶ φυσικὸς βοηθός στὸν ἄντρα. **Ἐκστασις·** βαθύς ὕπνος, ἡ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου πού χάνει τίς αἰσθήσεις του καὶ βυθίζεται σὲ στοχασμούς. **Ἀνεπλήρωσε σάρκα ἄντ' αὐτῆς·** κι ἔβαλε σάρκα στὴ θέση τῶν πλευρῶν. Ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ πλευρά τοῦ ἄντρα δημιούργησε τὴ γυναίκα. Ἔτσι λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ κατάγεται ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ὅλα ὅμως αὐτά εἶναι ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις πού δείχνουν πόσο στενός εἶναι ὁ σύνδεσμος ἀνάμεσα στοὺς δύο συζύγους. (Οὐκὲτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία), εἶπε ὁ Κύριος γιὰ τοὺς δύο συζύγους (Ματθ. 19' 6).

Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἀνάπτυξη τῆς ρήσεως : «**Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν**», Mign. E.II. 44, 273. *

Ὁ μεγάλος αὐτός πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, λέγει στὴν περικοπή αὐτὴ πὼς ὁ Θεὸς μᾶς ἄφησε ἐλευθεροὺς νὰ γίνουμε ὅμοιοι του καὶ δείχνει μὲ ποιὸ τρόπο μποροῦμε νὰ τὸ πετύχουμε.

Τῆς χθιζῆς ἔχθρας· τῆς χθεσινῆς ἔχθρας· **πεπλημμεληκότα·** πού ἔφαταιε. **κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον·** ὅσο εἶναι δυνατό, μπορετὸ. **Ἐπίειχθητι·** τρέξε γρήγορα, βιάσου!

3. Τό ἀμάρτημα τῶν Πρωτοπλάστων

(Γεν. Γ' 1 - 20)

Στήν περικοπή αὐτή ὁ μέγας Μωυσῆς διηγεῖται ἕνα ἀπό τά πιό ὀλέθρια γεγονότα τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, τήν παρακοή καί τήν πτώση τῶν πρωτοπλάστων. Ἀπ' αὐτή προέρχονται ὅλες οἱ ἀθλιότητες, οἱ ἁμαρτίες κι οἱ συμφορές τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μέ τήν παρακοή του ὁ ἄνθρωπος διέκοψε τίς σχέσεις του μέ τό Θεό, πού εἶναι ἡ μοναδική πηγὴ κάθε καλοῦ, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καί τῆς εὐτυχίας του. Ἔτσι βυθίστηκε στήν ἁμαρτία καί σέ κάθε εἶδος ἀθλιότητας. Ὁ Θεός ὅμως, ὁ πανάγαθος Δημιουργός μας, δέν ἄφησε τό πλάσμα του νά χαθεῖ ὀλότελα, ἀλλά ὑποσχέθηκε στήν Εὐα πὼς ἀπ' αὐτὴ θά ἔρθει ὁ Σωτῆρας τοῦ κόσμου, πού θά συντρίψει τὴ δύναμη τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ὑπόσχεση ἐκείνη ὀνομάζεται συνήθως «τὸ πρωτευαγγέλιο», δηλαδή ἡ πρώτη καλὴ ἀγγελία γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Ὁφεις· πίσω ἀπὸ τὴ μορφή τοῦ φιδιοῦ κρυβόταν ὁ διάβολος, ὁ ἀρχηγός τῶν κακῶν ἀγγέλων. Τό κακό ὑπῆρχε στὸν κόσμο, γιατί μερικοὶ ἄγγελοι εἶχαν ξεσηκωθεῖ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ προσπάθησαν καί πέτυχαν νά παρασύρουν καί τὸν ἄνθρωπο στήν ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. **διανοιχθήσονται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί**· θά φωτισεῖ ὁ νοῦς σας, ὥστε νά τὰ γνωρίζετε ὅλα, καί ἔτσι θά γίνετε θεοί. **τοῦ κατανοῆσαι**· στό νά καταλαβαίνει κανεὶς καί νά γνωρίζει αὐτό. **Ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν**· ἄρχισαν νά αἰσθάνονται τύψεις συνειδήσεως. Γιὰ τὴν παρακοή τους, ἔχασαν τὴν ἀθωότητα πού εἶχαν ὅταν ἦταν κοντά στό Θεό. Αὐτό παριστάνεται μέ τὴν ὀραία εἰκόνα τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὅτι αἰσθάνθηκαν τὴ γυμνότητά τους καὶ ἔραψαν φύλλα συκιάς καὶ σκέπασαν μ' αὐτὰ τὰ γυμνά σώματά τους. **καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ**· ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, πού παριστάνουν τὸ Θεό νά περπατᾷ στὸν παράδεισο καὶ νά μιλά στους πρωτοπλάστους. **Ἐκρύβθησαν**· Θεοὶ νά περπατᾷ στὸν παράδεισο καὶ νά ἀντικρίσουν τὸ Θεό. Αὐτὸ ὅμως ἦταν ἀνόητο, γιατί ὡς ἔνοχοι δέν εἶχαν τὴ δύναμη νά ἀντικρίσουν τὸ Θεό. Αὐτὸ ὅμως ἦταν ἀνόητο, γιατί πὼς εἶναι δυνατό νά κρύψει κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὸ Θεό; **ἡ γυνή, ἦν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ**· μετὰ τὴν παρακοή κάνει κι ἄλλο ἀμάρτημα, ἀποδίδοντας στό Θεό τὴν αἰτία τῆς πτώσεως του, μέ τὴ δικαιολογία πὼς ἡ γυναίκα, πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, τὸν παρέσυρε στήν παράβαση τῆς ἐντολῆς. **ὁ ὄφεις ἠπάτησέ με**· τό σε ὁ Θεός, τὸν παρέσυρε στήν παράβαση τῆς ἐντολῆς. **καὶ ἔχθραν θῆσω**· φίδι μέ παρέσυρε· ποτὲ ὁ κακὸς δέν ἀναγνωρίζει τὸ ἀμάρτημά του. **καὶ ἔχθραν θῆσω**· καὶ θά βάλω ἐχθρότητα ἀνάμεσα σέ σένα καὶ τοὺς ἄνθρώπους, πού θά γεννηθοῦν ἀπὸ τὴν Εὐα. **αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν**· ὁ Χριστὸς θά σοῦ συντρίψει τὸ κεφάλι, δηλαδή θά ἐξαλείψει τὴν ἁμαρτία. Ἡ κακία ὅμως θά θίξει τὸ Χριστὸ σὴ φτέρνα, θά τὸν σταυρώσει, αὐτὸ ὅμως θά εἶναι ἕνας προσωρινὸς θρίαμβος ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἡ συντριβὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ φιδιοῦ (τοῦ διαβόλου) ἦταν ὀριστικὸ καὶ στοῦ, ἐνῶ ἡ συντριβὴ τῆς κεφαλῆς αὐτῆ τῆς συντριβῆς καὶ τῆς καταλύσεως τῆς ἁμαρταριοχτύπημα. Ἡ ὑπόσχεση αὐτὴ τῆς συντριβῆς καὶ τῆς καταλύσεως τῆς ἁμαρτίας μέ τὸ Σωτῆρα εἶναι τὸ λεγόμενο «πρωτευαγγέλιο». **καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστrophῆ σου**· καὶ στὸν ἄντρα θά ἀποβλέπεις γιὰ τὴ συντήρησή σου καὶ

θά εἶσαι κάτω ἀπό τήν ἐξουσία του. Ὁ Χριστιανισμός τελειοποίησε τίς σχέσεις καί τῶν συζύγων, στηρίζοντας τήν ἔνωσή τους στήν ἀγάπη καί τή συνεργασία τους.

Ἰεροῦ Χρυσόστομου, ἀνάπτυξη τῶν λόγων «ἡ γυνή ἦν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπό τοῦ ξύλου καί ἔφαγον», Mign. E.II. 53 - 54, 139.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος στήν περικοπή αὕτη, ἐλέγχει τόν Ἀδάμ, ἐπειδή ὑπάκουσε στή γυναίκα του τήν Εὔα, ἀντί νά παραμείνει σταθερός στήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Σάν σύζυγος ὁ ἄντρας, δέν ἔπρεπε νά ὀδηγεῖται ἀπό τή γυναίκα του, ἀλλ' αὐτός νά τή ὀδηγεῖ καί νά τή συμβουλευεῖ.

Αἰτία τοῦ ὀλισθήματος· αἰτία τοῦ ὀλισθήματος, τῆς πτώσεως, τοῦ ἁμαρτήματος τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. **Παραιτήσασθαι τήν βρώσιν**· ν' ἀρηθεῖς νά φάγεις· **συγκατεσπάσθης**· παρασύρθηκες μαζί της.

4. Προετοιμασίες γιά τήν ἔξοδο ἀπό τήν Αἴγυπτο.

Τό Πάσχα τῶν Ἰουδαίων

(Ἐξόδ. ιβ' 1 - 14, 18 - 28)

Ἡ ἀπελευθέρωση ἀπό τό ζυγό τῶν Αἰγυπτίων συντελέστηκε μέ πολλές προετοιμασίες, ὥστε ἡ ἀνάμνηση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ γεγονότος νά εἶναι ἀνεξάλειπτη στή ζωή τῶν Ἰσραηλιτῶν. Τότε καθιερώθηκε ἡ μεγάλη ἑορτή τοῦ Πάσχα. Ἡ λέξη αὕτη σημαίνει διάβαση. Πάσχα εἶναι ἡ διάβαση ἀπό τήν Αἴγυπτο στή Χαναάν, στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἀπό τή δουλεία στήν ἐλευθερία. Οἱ Ἰσραηλίτες διατάχτηκαν νά σφάξουν καθένας στήν οἰκογένειά του ἓνα ἀρνί, γερό καί ἄρτιο καί νά τό φᾶνε πρὶν νά ξεκινήσουν πολύ βιαστικά. Μέ τό αἶμα τοῦ ἀρνιοῦ ἔπρεπε νά βάψουν τοὺς παραστάτες τῶν θυρῶν τῶν σπιτιῶν τους. Ἔτσι ὁ ἄγγελος πού θά ἐξολόθρευε τή νύχτα τὰ πρωτότοκα παιδιά τῶν Αἰγυπτίων, βλέποντας τό σημάδι τοῦ αἵματος, δέ θά ἔμπαινε στά σπίτια τῶν Ἰσραηλιτῶν. Τό Πάσχα τῶν Ἰουδαίων ἄρχιζε μέ τή σφαγή τοῦ ἀρνιοῦ τῆ 14ῃ τοῦ μηνός Ἀβίδη ἢ Νισάν (Ἀπρίλη) καί διαρκοῦσε ἑπτὰ ἡμέρες. Τίς ἑπτὰ αὐτές ἡμέρες ἔτρωγαν ἄζυμο ψωμί καί γι' αὐτό τό Πάσχα λεγόταν ἑορτή τῶν ἄζύμων». Τό Πάσχα αὐτό εἶναι **προτύπωση** τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα, πού σημαίνει τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἀνθρώπων ἀπό τή δουλεία στήν ἁμαρτία.

1 - 14. Ὁ μὴν οὗτος ἀρχὴ μηνῶν ἐστίν· ὁ μῆνας αὐτός, δηλαδή ὁ μῆνας Νισάν (Ἀπρίλης) εἶναι ὁ πρῶτος μῆνας τοῦ χρόνου. Τό ἐκκλησιαστικὸ ἔτος γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ἄρχιζε τόν Ἀπρίλιο (Νισάν), ἐνῶ τό πολιτικὸ ἔτος ἄρχιζε τό Σεπτέμβριο.

πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν· πρὸς ὅλο τὸ λαό. **κατ' οἴκους πατριῶν**· σέ κάθε οἰκογένεια τῶν φυλῶν. **Ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν**· πάνω στά δύο ξύλα, μέ τά ὁποῖα στερεώνεται ἡ θύρα. **Ἐπὶ τὴν φλιάν**· στό κατώφλι τῆς θύρας. **Ὅπτά πυρὶ**· ψημένα στή φωτιά. **ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται**· θά φᾶνε ψωμί ἄζυμο καί πικρά χόρτα. **καί σκεπάσω ὑμᾶς**· καί θά σᾶς προστατέψω. **πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι**· κτύπημα πού θανατώνει.

18 - 28. **Μιᾶς καί εἰκάδος**· μέχρι τὴν εἰκοστὴ πρώτη τοῦ μηνός, δηλαδή ἀπό τῆς 14 πού ἄρχισε τὸ Πάσχα μέχρι τῆς 21 τοῦ μηνός, ἀφοῦ εἶναι γνωστό πὼς τὸ Πάσχα διαρκοῦσε ἐπτά ἡμέρες. **Ἐν τε τοῖς γειώραις καί αὐτόχθοσι τῆς γῆς**· σὰ διαρκοῦσε ἐπτά ἡμέρες. **Ἐν τε τοῖς γειώραις καί αὐτόχθοσι τῆς γῆς**· ἀνάμεσα στοὺς ξένους καί στοὺς ντόπιους. **Ἰσσωπος**· ἀρωματικό φυτὸ πού μεταχειρίζονταν γιὰ ραντισμό, ὅπως ἐμεῖς μεταχειριζόμαστε τὸ βασιλικό. **καθίξετε τῆς φλιάς**· θά βάψετε τὸ κατώφλι. **τόν ὀλοθρευόντα**· τὸν ἄγγελο τῆς καταστροφῆς, πού εἶχε ὀρίσθῃ νά φονεῦσει τὰ πρωτότοκα παιδιά τῶν Αἰγυπτίων. **φυλάξετε τὸ ῥῆμα τοῦτο νόμιμο**· θά τηρεῖτε τὸ γεγονός αὐτὸ σάν νόμο.

5. Ὁ Δεκάλογος

(Ἐξόδ. κ' 1 - 18)

Ὁ Δεκάλογος ἀποτελεῖ τὸ πιό σπουδαῖο μέρος τῆς Μωσαϊκῆς Νομοθεσίας καί ὅλης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γράφτηκε πάνω σέ δύο πλάκες, πού φυλάγονταν μέσα στήν ἱερὴ κιβωτὸ τῆς Διαθήκης. Αὐτὸ δείχνει πόσο ξεχώριζε ἀπὸ τίς ἄλλες ἐντολές καί διατάξεις. Οἱ δέκα ἐντολές ἀποτελοῦν, θά λέγαμε, μιὰ θαυμάσια περιλήψη τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Οἱ τέσσερις ἀπ' αὐτές, περιέχουν τὰ κύρια καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεό, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἔξι, τὰ κύρια καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον. Ὅλες οἱ ἄλλες ὑποθήκες καί οἱ διδασκαλίες τῶν προφητῶν καί τῶν λοιπῶν ἱερῶν συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· δέν εἶναι παρά μιὰ πιό ὀλοκληρωμένη καί ἐκτενέστερη ἀνάπτυξη τῶν δέκα ἐντολῶν. Ἀλλά ὅπως ὁ Δεκάλογος, ἔτσι καί ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, πάνω σέ δύο ἐντολές στήριξε τὴν ἠθικὴ του διδασκαλία. Πάνω στήν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό καί στήν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Γι' αὐτὸ οἱ δέκα ἐντολές ἔχουν ἀξία γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καί ἔχουν αἰώνιο κύρος καί σημασία.

Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· μεγάλοπρεπη ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐτὸς καί μόνο εἶναι Κύριος καί Θεός (μονοθεϊσμός). **ἐξ οἴκου δουλείας**· ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς δουλείας κάτω ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. **εἶδωλον**· ὁποιαδήποτε παράσταση, ἄγαλμα, ἀπὸ ξύλο ἢ πέτρα ἢ μέταλλο, πού λατρευόταν ὡς θεοτότητα. **ὁμοίωμα**· εἰκόνα, καθετὶ πού μοιάζει σέ κάτι ἄλλο. **Θεὸς ζηλωτής**· Θεὸς ζηλότυπος, γιὰτὶ δέν ἀνέχεται νά λατρεύεται κάτι ἄλλο σάν Θεός, ἐκτός ἀπὸ Αὐτόν. **οὐ λήψει τὸ ὄνομα**·

δέ θά προφέρεις τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ χωρίς λόγο κατά τίς ὀμίλιες ἤ τούς ὄρκους. **Σάββατον**· ἀνάπαυση, μέρα ἀργίας, **σάββατα** ἀναυπαύσου. Καθιερώνεται ἡ ἑβδομη μέρα, τό Σάββατο, σάν μέρα ἅγια, πού ἀφιερώνεται ἀπόλυτα στή λατρεία τοῦ Θεοῦ καί στήν ἀνάπαυση. Γιά τούς Ἑβραίους, ἡ ἀργία τοῦ Σαββάτου ἦταν σπουδαιότατη ἐντολή, τήν ὁποία φρόντιζαν νά τηροῦν μέ πολύ μεγάλη ἀκριβεία. **Ἰνα εὐ σοι γένηται**· γιά νά εὐτυχῆσεις. **γῆ ἀγαθή**· γῆ εὐφορη. **οὐ μοιχεύσεις**· δέ θά διαπράξεις πορνεία συνάπτοντας παράνομες σχέσεις μέ ξένη γυναίκα. **οὔτε τόν παῖδα οὔτε τήν παιδίσκην**· οὔτε τόν ὑπηρέτη, οὔτε τήν ὑπηρέτρια. **ὕποζύγιον**· τό ζῶο.

6. Ὑμνος πρὸς τό Θεό μετά ἀπό τή θαυμαστή διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας

(Ἐξόδ. ιε' 1 - 20)

Ὁ Φαραώ λύγισε κάτω ἀπό τίς πιέσεις τῶν καταστρεπτικῶν δέκα πληγῶν καί ἐπέτρεψε στούς Ἰσραηλίτες νά φύγουν ἀπό τήν Αἴγυπτο. Καθώς ὅμως ἦταν σκληροτράχηλος, μετανόησε κι ἀποφάσισε νά καταδιώξει τούς Ἰσραηλίτες μέ πολύ στρατό. Οἱ Ἰσραηλίτες εἶχαν φτάσει ὡστόσο στήν Ἐρυθρά Θάλασσα, πού τήν πέρασαν μέ θαῦμα. Ὁ Θεός διάνοιξε μιά δίοδο στή θάλασσα κι ἔτσι «ἀβρόχοις ποσί», σάν νά περνοῦσαν ξηρά, πέρασαν στήν ἀπέναντη ὄχθη. Θέλησε καί ὁ Φαραώ μέ τό στρατό του νά περάσει ἀπό τό ἴδιο πέρασμα, μέ θαῦμα ὅμως ἐνώθησαν τά νερά καί πνίγηκαν ὅλοι οἱ Αἰγύπτιοι. Ὁ Μωυσῆς κι οἱ Ἰσραηλίτες δοξάζουν τότε τό Θεό, γιατί τούς γλύτωσε ἀπό τά χέρια τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ ὕμνος τους ἐκεῖνος πρὸς τό Θεό εἶναι γεμάτος δύναμη καί φλόγα θρησκευτική. Εἶναι πλούσιος σέ εἰκόνες καί παραστάσεις πολύ ζωντανές κι ἐκφραστικές.

Ἦσε. ἔφαλε, ἐξύμνησε (ἀόρ. τοῦ ἁδω). **ἐνδόξως γάρ δεδοξασται**· γιατί εἶναι δοξασμένος μέ θαυμαστή δόξα. **ἵππον καί ἀναβάτην**· τό ἄλογο καί τόν καβαλάρη. **καί ὑψώσω αὐτόν**· καί θά τόν δοξάσω. **Κύριος συντρίβων πολέμου**· ὁ κύριος θριαμβευτής στούς πολέμους. **ἀναβάτας τριστάτας**· τούς διαλεχτούς καί γενναίους πολεμιστές, τό πλήρωμα τῶν ἀρμάτων, πού ἦταν συνήθως τρεῖς, ὁ ἡνίοχος καί δύο πολεμιστές. **ἡ δεξιὰ σου**· ἡ δύναμή σου, τό προστατευτικό χέρι σου. **καί τῷ πλήθει τῆς δόξης**· καί μέ τή μεγάλη δόξα σου καί τή δοξασμένη δύναμή σου· **διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ σου**· μέ τό δυναμικό φύσημά σου, μέ τό ὁποῖο διαχωρίστηκαν τά νερά στά δύο. **ἐπάγη ὡσεὶ τεῖχος**· ἐπηξαν τά νερά τόσο, ὥστε γίνανε σάν τεῖχος. **μεριῶ σκύλα**· θά μοιράσω λάφυρα, τά ὁποῖα θά πάρω, λέγει μέ ἀλαζονεία ὁ Φαραώ. **ἐμπλήσω ψυχὴν μου**· θά ικανοποιηθῶ ὁλότελα τήν ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς μου. **ἔδυσαν ὡσεὶ μόλιβος**· βυθίστηκαν σάν μολύβι μέσα στά νερά. **ποιῶν τέρατα**· πού κάνει θαύματα. **παρεκάλεσας τῇ ἰσχύϊ σου εἰς**

8. Ψ α λ μ ό ς 2ος

Ὁ ψαλμός αὐτός περιγράφει μέ ζωντανές ἐκφράσεις καί εἰκόνες τῶ θρίαμβου τοῦ Χριστοῦ κατά τῶν βασιλιάδων καί τῶν λαῶν τῆς γῆς. Πρόκειται γιά ὅσους ξεσηκώθηκαν ἐναντίον του, τόν καταδίωξαν, ὅπως καί τήν ἐκκλησία του, καί ἀντιδρῶν στήν ἴδρυσί τῆς πνευματικῆς κυριαρχίας Του πάνω στή γῆ. Τήν προφητική σημασία τοῦ ψαλμοῦ δέχονται καί οἱ ἱεροί συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης (Πράξ. δ' 25-27, ιγ' 33, Ἐβρ. α' 5, ε' 5. Ἀποκ. β' 27, ιθ' 15).

Ἴνα τί ἐφρούραξαν ἔθνη · σκόπιμα ἀπότομη εἰσαγωγή. Μ' αὐτή ὁ προφήτης ἐκφράζει τήν ἀπορία του γιά τό ὅτι τά ἔθνη μαίνονται κατά τοῦ Χριστοῦ. **Ἐμελέτησαν κενά** · διανοήθηκαν ἀνόητα, πού δέν μποροῦν νά τά πραγματοποιήσουν. **διαρρήξωμεν τοὺς δεσμούς** · ἄς ἀποτινάξουμε τό ζυγό τοῦ Κυρίου. **ἐγὼ δέ κατεστάθην βασιλεὺς** · ἐγὼ δέ ἐνθρονίστηκα βασιλιάς. **υἱός μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε** · εἶσαι πάντοτε, αἰώνια, γιός μου, ἀλλά σαρκιώθηκες τώρα κι ἐγίνες ἄνθρωπος. Εἶναι γνωστό πὼς κατά τή Βάπτισμα καί τή Μεταμόρφωση ὁ Θεός διακηρύσσει ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ γιός Του ὁ ἀγαπητός. **ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδηρᾶ** · θά τοὺς διακυβερνήσεις μέ σκῆπτρο σκληρό, σιδερένιο καί θά συντρίψεις τοὺς ἐχθροὺς εὐκόλα, σάν πῆλινα ἀγγεῖα. **ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ** · ἡ χαρά γιά τό Θεό πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό εὐλάβεια καί φόβο, γιὰτί ἐκεῖνος εἶναι Θεός, ἐμεῖς ὁμως ἄνθρωποι. **δράξασθε παιδείας** · κρατεῖστε γερά τήν παιδεία, προσκολληθεῖτε στήν παιδεία.

9. Οἱ ιδιότητες τοῦ Μεσσία καί τά μεγάλα ἀγαθὰ τῆς ἐποχῆς του (Ἦσ. ια' 1 - 11)

Στήν περικοπή αὐτή ὁ προφήτης Ἡσαΐας προλέγει ὅτι ὁ Μεσσίας θά προέλθει ἀπό τήν οἰκογένεια τοῦ Ἰεσσαί, πατέρα τοῦ Δαβίδ. Περιγράφει ἀκόμη μερικές ἀπό τίς ιδιότητες τοῦ Μεσσία καί τήν εὐημερία πού θά φέρει στόν κόσμον. Ἡ βασιλεία του θά εἶναι πνευματική. Τά κύρια γνωρίσματα τῆς θά εἶναι δικαιοσύνη καί εἰρήνη παγκόσμια. Ἡ εἰρήνη αὐτή καί ἡ δικαιοσύνη θά εἶναι τέτοιες, ὥστε ἀκόμη καί τά ἄγρια θηρία θά ἀποβάλουν τά ἄγρια ἐνστικτά τους καί θά ζοῦν ἡσυχά, εἰρηνικά, μέ τά ἡμέρα ζωᾶ.

Καί ἐξελεύσεται ράβδος · καί θά προέλθει κλωνάρι, δηλαδή ἀπόγονος ἀπό τόν οἶκον Ἰεσσαί. **καί ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτόν** · καί θά κατοικήσει μέσα του θεῖο.

πνεῦμα, θά εἶναι κάτοχος θεοῦ πνεύματος. **Πνεῦμα γνώσεως**· θά ἔχει θεογονώσια. **Πνεῦμα φόβου Θεοῦ**· θά ἔχει πνεῦμα εὐλάβειας καί προσηλώσεως στό Θεό. **ἀνε-λεῖ ἀσεβῆ**· θά ἐξαφανίσει τήν ἀσέβεια. **δικαιοσύνη ἐξωσμένος τήν ὄσφυν αὐτοῦ**· καί ἡ μέση του θά ἔχει σάν ζώνη του τή δικαιοσύνη, πάντοτε δηλαδή θά κρίνει δίκαια. **Καί ἀληθεία εἰλημένος τās πλευράς**· καί τά πλευρά του θά εἶναι τυλιγμένα μέ ἀλήθεια, δηλαδή θά εἶναι πάντοτε ὑπερασπιστής τῆς ἀλήθειας. **εἰλημένος**· τυλιγμένος (ἀπό τό ρῆμα εἰλω ἢ εἰλώ = σφίγγω, πιέζω, τυλίγω). **μικρόν παιδίον ἄξει αὐτοῦ**· θά γίνει τόσο μεταβολή στή ζωή του κόσμου, ὥστε μικρό παιδί θά ὀδηγεῖ καί θά βόσκει κατσίκια καί ταύρους καί λιοντάρια μαζί. **ἐπί τρωγῶν ἀσπίδων**· στίς φωλιές τῶν φαρμακερῶν φιδιῶν. **Ἐπί τό ὄρος τό ἅγιόν μου**· στήν ἅγια Ἱερουσαλήμ, πάνω στό λόφο Σιών. Ἐδῶ ὅμως, λέγει ὁ προφήτης ὅτι ὀλόκληρο τό σύμπαν θά εἶναι τό ἅγιο ὄρος, ἡ ἅγια κατοικία τοῦ Μεσσία. Τότε λοιπόν δέ θά ὑπάρχει κακία στόν κόσμο, γιὰ τῶν ἐθνῶν. ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμῆ· ἡ ζωή του θά εἶναι γεμάτη ἀπό τιμῆ καί δόξα.

10. Ἡ εἰρήνη τῶν λαῶν στήν ἐποχή τοῦ Μεσσία

(Μιχ. δ' 1 - 6)

Τήν ἐποχή πού θά ἐμφανιστεῖ ὁ Μεσσίας, ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ ἅγια πόλη, θά γίνει τόσο ἐνδοξη, ὥστε ἡ δόξα της θά λάμπει σ' ὅλο τόν κόσμο. Αὐτή θά γίνει τό θρησκευτικό κέντρο ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. "Οἱ οἱ λαοί θά ἀναγνωρίσουν τό Θεό ὡς τό μόνο ἀληθινό, καί θά πᾶνε στήν Ἱερουσαλήμ, γιά νά διδαχτοῦν καί νά φωτιστοῦν. Παγκόσμια εἰρήνη θά βασιλεύσει παντοῦ. Τά δόρατα καί τὰ μαχαίρια θά μετατραποῦν σέ δρεπάνια καί ἄροτρα, γιατί θά πάψουν οἱ πόλεμοι, κανεῖς δέ θά καταδιώκεται οὔτε θά ἀδικεῖται, γιατί οἱ ἄνθρωποι, μέ τή σωτηρία πού φέρνει ὁ Χριστός, θά ἔχουν ἀλλάξει ἐσωτερικά.

Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· τήν ἐποχή πού θά ἐμφανιστεῖ ὁ Μεσσίας. **δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τό ὄρος Κυρίου**· ἄς ἀνεβούμε στό ὄρος Σιών, στήν Ἱερουσαλήμ. **καί κατακόψουσι τās ῥομφαίας αὐτῶν εἰς ἄροτρα**· τά ἔθνη θά μετατρέψουν τά πολεμικά τους ὄργανα (τίς ῥομφαῖες) σέ εἰρηνικά ἐργαλεῖα (ἄροτρα). **καί οὐκέτι μὴ ἀντάρῃ**· καί δέ θά σηκώσει τά ὅπλα ἔθνος ἐναντίον ἔθνους.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου

(Λουκ. α' 26 - 39)

Ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε «ἐκ γυναικός», ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Γαλ. δ' 4). Κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος, σάν τὸν καθεύνα ἀπὸ μᾶς, γιὰ ν' ἀνεβουῖμε ἐμεῖς στὸν οὐρανό, νά θεοποιηθοῦμε καὶ νά γίνουμε ὅπως Αὐτός. Γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο κατὰ τρόπο θαυμαστό καὶ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο. Αὐτὸ δείχνει τὴ θεϊκὴ καταγωγὴ του, ὅτι δηλαδὴ ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός. Ἡ παρθένος εἶναι ἡ Μαρία, πού δίκαια ὁ ὀρθόδοξος λαὸς τὴν τιμᾷ καὶ τὴν ἀγαπᾷ ὡς Θεοτόκο, σάν καταφύγιο καὶ προστασία του, σάν ἐλπίδα καὶ σκέπη του, σάν ἄσπιλη καὶ ἀμόλυντη, σάν τιμιότερη καὶ ἐνδοξότερη καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Γιὰ τὴν Παναγία ἔχει πολλές γιορτές ὁ ὀρθόδοξος λαός. Ἀκόμη ἔχει συνθέσει τοὺς πιὸ ὠραίους ὕμνους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐκφράζει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀφοσίωσή του σ' αὐτήν. Στὴ Μαρία ἐμφανίζεται ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, γιὰ νά τῆς ἀναγγελεῖ ὅτι πρόκειται νά γίνεῖ ἡ μητέρα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα τοῦ κόσμου. Τὸ εὐφρόσυνο αὐτὸ μήνυμα τοῦ Γαβριήλ ὀνομάζεται Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου.

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἔξι μῆνες μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἰδίου ἀγγέλου στὸ Ζαχαρία, γιὰ ν' ἀναγγελεῖ σ' αὐτὸν τὴ γέννηση τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ. **Ἐξ οἴκου Δαυὶδ** ἀπὸ τὴ βασιλικὴ γενιά τοῦ Δαυὶδ, τοῦ πιὸ ἐνδοξοῦ βασιλιᾶ καὶ προφήτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Σύμφωνα μὲ τίς προφητεῖες, ὁ Μεσσίας θά προερχόταν ἀπὸ τοὺς ἀπόγονους τοῦ Δαυὶδ. Νά γιατί ὁ Κύριος, πολλές φορές στὰ Εὐαγγέλια, προσφωνεῖται «Υἱὸς Δαυὶδ». **Χαῖρε κεχαριτωμένη**· χαῖρε σύ, πού ἔχεις ἀπὸ τὸ Θεὸ πολλές χάρες, πολλές ἀρετές. Ἀπὸ τὸ Θεὸ ἔχεις τὴν πιὸ μεγάλη εὐνοια καὶ χάρη, ὅτι ἀξιώθηκες νά γίνεῖς μητέρα τοῦ Θεοῦ. Ἡ εὐσέβεια τῶν Ὀρθοδόξων ἐπλάσε τοὺς γνωστοὺς θαυμάσιους ὕμνους πού ὀνομάζονται Χαιρετισμοί, γιατί ὅλοι ἀρχίζουν μὲ τὴ λέξη τοῦ ἀγγέλου «Χαῖρε». **ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμός**· ἀπὸ τοῦ προέρχεται καὶ πιά νόημα ἄραγε ἔχει ὁ χαιρετισμὸς αὐτός. **Ἰησοῦς**· ἐβραϊκὴ λέξη πού σημαίνει «Θεοῦ σωτήρια», ὁ Θεός εἶναι ὁ σωτήρας. **τὸν θρόνον Δαυὶδ**· τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα τοῦ Δαυὶδ. Ὁ Ἰησοῦς ἔγινε καὶ εἶναι πραγματικὰ ὁ βασιλιάς τοῦ κόσμου, ὁ πνευματικὸς, πού βασιλεύει στὸ πνεῦμα καὶ στὴν καρδιά τῶν ἀνθρώπων, πού πιστεύουν σ' αὐτόν, τὸν ἀκολουθοῦν μὲ ἀφοσίωση καὶ κάνουν πάντοτε τὸ θέλημά του. Οἱ Ἰουδαῖοι περιμέναν κοσμικὸ βασιλιά ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Δαυὶδ, γιὰ νά πάρει τὸ θρόνο καὶ νά ἰδρύσει ἰσχυρὸ ἰουδαϊκὸ κράτος. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀνταποκρινόταν στίς ἰδέες καὶ στίς ἐπιθυμίες τους, γι' αὐτὸ καταδιώχθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Οἱ ἴδιοι

στό τέλος τόν καταδικασαν. **Τοῦ πατρός αὐτοῦ**· τοῦ μακρινοῦ προγόνου του. **ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ**· στοὺς Ἰσραηλίτες. Μετὰ Χριστόν ὅλοι ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν καλοῦνται («νέος Ἰσραήλ»). Οἱ χριστιανοὶ δηλαδή εἶναι ὁ νέος περιούσιος καὶ ἐκλεκτός λαός τοῦ Θεοῦ. **Οὐ γινώσκω**· δὲ γνωρίζω, δὲν ἔχω ἔρθει σέ ἐπαφή. **Δύναμις ὕψιστου ἐπισκιάσει σε**· θά σέ σκεπάσει ἡ δημιουργικὴ δύναμη τοῦ Ἵψίστου, ὅπως σκίασε ἄλλοτε ἡ δόξα του τὸ νὰθ τοῦ Σολομώντα. Σὺ θά εἶσαι νὰθ τοῦ Ἵψίστου, γιατί μέσα σου θά κατοικήσει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός μας.

2. Ἡ Ἐλισάβητ καὶ ἡ Μαρία

(Λουκ. α' 39 - 57)

Συχνὰ οἱ εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι, ἀπὸ μεγάλη ταπεινοφροσύνη, δὲ βλέπουν καὶ δὲ γνωρίζουν τὴν ἀξία τους καὶ τίς ἀρετές τους, ὅπως ἀκριβῶς τὸ μάτι πού, ἐνῶ τὰ βλέπει ὅλα, δὲ βλέπει τὸν ἑαυτό του. Οἱ φίλοι τότε καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δείχνουν σ' αὐτούς τίς παραπάνω ἀρετές τους. Στὴν περικοπὴ αὐτὴ βλέπουμε τὴν Ἐλισάβητ, συγγενὴ τῆς Μαρίας, νὰ τῆς φανερώνει, ἀφοῦ φωτίστηκε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὅτι αὐτὴ, ἡ Μαρία, εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου, ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φώτισε τίς δύο ἀπλές, μὰ εὐσεβεῖς γυναῖκες, τὴν Ἐλισάβητ καὶ τὴ Μαρία, νὰ μιλοῦν γιὰ τὰ θαυμαστά ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἡ Μαρία, ὕστερα ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Ἐλισάβητ, λέγει τὸ γνωστὸ ὕμνο «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον». Στόν ὕμνο αὐτὸ προλέγει μὲ ταπεινώση ὅτι οἱ μέλλουσες γενεές θά τὴ δοξάζουν καὶ θά τὴν ἐγκωμιάζουν. Μὰ ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται στόν Παντοδύναμο καὶ πολυέλεο Θεό, πού γι' αὐτὸ τὸν ὕμνεῖ καὶ τὸν μεγαλύνει ἡ Παναγία μὲ τὸν ὕμνο τῆς.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· τίς ἡμέρες πού ἐμφανίστηκε ὁ ἄγγελος στὴν παρθένο Μαρία. **εἰς πόλιν Ἰούδα**· στὴν πόλιν τῆς περιοχῆς ἐκείνης τῆς Παλαιστίνης, ὅπου εἶχε ἐγκατασταθεῖ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα. **ἠσπάσατο**· χαιρέτισε μὲ φίλημα. **ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου**· τὸ γέννημα, τὸ παιδί τῶν σπλάγχχνων σου. **ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου**· ἡ Παρθένο Μαρία εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, πού εἶναι Κύριος τῆς Ἐλισάβητ καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. **ὅτι ἔσται τελείωσις**· ὅτι θά πραγματοποιηθοῦν, θά ἐκπληρωθοῦν ὅσα τῆς εἶπε ὁ ἄγγελος· **μεγαλύνει**· δοξάζει, ὕμνεῖ. **ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης**· στὴν ταπεινὴ δούλη του. **ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός**· ὁ παντοδύναμος Θεός ἔκαμε σ' ἐμένα μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα, μὲ ἀξίωσε, ἂν καὶ ταπεινὴ παρθένα, νὰ γίνω μητέρα τοῦ Κυρίου. **εἰς γενεάς γενεῶν**· (ἐβραϊσμός) καὶ ταπεινὴ παρθένα, νὰ γίνω μητέρα τοῦ Κυρίου. **ἐποίησε κράτος**· ἱδρυσε πνευματικὸ κράτος, τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ γῆ, μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. **ἐν βραχίονι αὐτοῦ**· (ἀνθρωπομορφικὴ ἔκφραση) μὲ τὰ χέρια του, μὲ τὴ δύναμή του. **καθεῖλε**

δυνάστας· κατέβασε βασιλιάδες από τό θρόνο τους. **ἀντελάβετο Ἰσραήλ παιδὸς αὐτοῦ**· βοήθησε καὶ προστάτευσε τοὺς δούλους του, τοὺς Ἰσραηλίτες. **μνησθῆναι ἑλέους**· ἀπόδειξε ἔτσι ὁ Θεός, ὅτι θυμῆθηκε τίς ὑποσχέσεις καὶ τοὺς λόγους, ποὺ ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἔλεος εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸν Ἀβραάμ καὶ στοὺς ἄλλους πατέρες τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Θεός εἶχε ὑποσχεθεῖ σ' αὐτούς, ὅτι θά στείλει τό Μεσσία, τό Σωτήρα τοῦ κόσμου.

3. Ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ

(Λουκ. β' 1-21)

Ὁ Ἰησοῦς στάλθηκε ἀπὸ τό Θεό, γιά νά φέρει στή δύστηχη καὶ ἀμαρτωλή ἀνθρωπότητα τήν ἀγιότητα καὶ τήν εὐημερία. Δέν παρουσιάστηκε στή γῆ «ἐν μορφῇ Θεοῦ», δηλαδή μέ δόξα, μέ πομπή, μέ καπνοῦς, βροντές καὶ ἀστραπές, ὅπως ἐμφανίστηκε ὁ Θεός πάνω στό βουνό Σινά στοὺς Ἰσραηλίτες. Ἦρθε «ἐν μορφῇ δούλου», ὅπως λέει ὁ Παῦλος (Φιλιπ. β' 6), δηλαδή φόρεσε τά κουρέλια ἐνός φτωχοῦ ἀνθρώπου, γεννήθηκε σ' ἓνα σταῦλο καὶ σέ μιά ἀσημαντη πόλη τῆς Ἰουδαίας, στή Βηθλεέμ. Καί, πρῶτα πρῶτα μαθαίνουν τή γέννηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα τοῦ κόσμου, τό μοναδικό αὐτό γεγονός στήν ἀνθρώπινη ἱστορία, ὅχι οἱ βασιλιάδες καὶ οἱ δυνατοί καὶ οἱ πλούσιοι τῆς ἐποχῆς, ἀλλά οἱ βοσκοί. Καί, ὅπως ἦταν ταπεινός καὶ φτωχός οἱ συνθῆκες τῆς γεννήσεως, τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Κυρίου στή γῆ, ἔτσι καὶ ἀκόμη χειρότερο, ἦταν τό τέλος τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, γιὰτί στό τέλος σταυρώθηκε σάν κακοῦργος, ἀνάμεσα σέ δύο ληστές. Κι ὅλα αὐτά τά πέρασε ἀπὸ ἀγάπη σ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Μέ τήν ταπεινώση αὐτή, ἡ θεϊκή ἀγάπη ἔδωσε ἓνα ὑπέροχο παράδειγμα σ' ἐμᾶς, τοὺς ἐγωιστές καὶ ἀλαζόνες. "Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἦταν ὡς τό τέλος, ὅπως ἄρχισε, γεμάτη ἀπὸ ταπεινώσεις καὶ αὐτοθυσία γιά τόν ἀνθρωπο. Τά πάντα ὑπόφερε κι ἔκαμε γιά τή σωτηρία μας. Μά ἡ ταπεινή φάτνη κι ὁ σταυρός, ἦταν παράδειγμα πάντοτε σ' ὅλους τοὺς ἀγίους, ὥστε ν' ἀφιερωθοῦν μ' ὅλη τή δύναμη τους στό Θεό καὶ στήν ὑπηρεσία τῶν ἀνθρώπων.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· δηλαδή τίς ἡμέρες τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. **Ἐξῆλθε δόγμα**· δόθηκε διαταγή. **παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου**· δηλ. ἀπό τόν Ὀκταβιανό, τόν πρῶτο αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων. **Τὸν πρωτότοκον**· πρωτογέννητο, ποὺ θεωροῦνταν πρωτότοκος ἔστω κι ἂν δέ γεννιόταν ὕστερα ἀπ' αὐτόν ἄλλα παιδιά. **Ἐσπαργάνωσεν**· τύλιξε στά σπάργανα. **Ἐν τῷ καταλύματι**· στό πανδοχεῖο, ὅπου εἶχαν καταλύσει. **ἀγραυλοῦντες**· μένοντας, διανυκτερεύοντας στοὺς ἀγρούς. **Φυλάσσοντες φυλακάς**· φύλαγαν τά κοπάδια, μένοντας ἄ-

γρυπνοι, με τή σειρά τους όρισμένες ώρες καθένας. 'Ο χρόνος αυτός τής αγρύπνιας και φρουράς όνομαζόταν φυλακή. **δόξα Κυρίου**· φώς, λάμψη θεία τούς περιέλαμψε. **Ευαγγελίζομαι ύμίν χαράν μεγάλην**· σ'ας φέρω άγγελια, πού θά σ'ας προξενήσει μεγάλη χαρά.

Χριστός Κύριος· και τά δυό είναι επίθετα τού όνόματος τού 'Ιησοῦ : **Χριστός**· Μεσσίας, χρισμένος, **Κύριος**· κυρίαρχος όλου τού Κόσμου. **δόξα έν ύψιστοις Θεῷ**· ἄς είναι δοξασμένος ό "Υψιστος Θεός, ἄς βασιλεύει πάνω στή γῆ ἡ θεϊκή εἰρήνη, γιατί ό Θεός αποκάλυψε στους ανθρώπους τήν αγάπη και τήν εὐνοιά του, με τή γέννηση τού Χριστοῦ. **διεγνώρισαν περι τού ρήματος**· ανακοίνωσαν, ἔκαμαν γνωστό τό πράγμα. **συνετήρει**· διαφύλαξε. **συμβάλλουσα**· ἐρμηνεύοντας, συγκρίνοντας αὐτά με όσα ἄλλοτε εἶχε ἀκούσει από τόν ἄγγελο.

Γρηγορίου τού Θεολόγου, «Εἰς τὰ γενέθλια τού Σωτῆρος», Mign. E.Π. 36, 312, 313.

Στόν περίφημο λόγο του στή γέννηση τού Χριστοῦ, ό Γρηγόριος ό Θεολόγος, με ποιητική και ἐνθουσιώδη γλώσσα, καλεῖ όλους νά ἐξυμνήσουν τό γεγονός τής γεννήσεως τού Χριστοῦ και περιγράφει τίς συνέπειές του γιά τήν ἀνθρωπότητα. Παραθέτουμε μόνο τήν ἀρχή.

Χριστός ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· 'Ο Χριστός κατεβαίνει από τούς οὐρανούς, βγεῖτε νά τόν συναντήσετε. **συνελών**· σύντομα, συγκεκριαλιώνοντας. **τόν ἀπ' ἀρχῆς τόν αἰώνιο. τόν τελευταῖον**· αὐτόν πού ἔζησε σάν ό τελευταῖος από τούς ἀνθρώπους.

4. 'Η βάπτισις τού Κυρίου

(Μαθ. γ' 13 - 17)

'Ο 'Ιησοῦς Χριστός, όσο καιρό ἔζησε πάνω στή γῆ, συμμορφώθηκε πάντοτε με τό Νόμο τῶν 'Ιουδαίων. Αὐτό κάνει και τώρα πού ἔρχεται σάν κοινός ἀνθρωπος, μαζί με τόν πολύ λαό, νά βαφτιστεῖ από τόν 'Ιωάννη. 'Ενώ ὅμως ταπειωνόταν κι ἔσκυβε μπρός στό Βαπτιστή, ό Θεός τόν δοξάζει διακηρύσσοντας ότι εἶναι ό Υἱός του ό ἀγαπητός. 'Η γιορτή τής βαπτίσεως τού Κυρίου όνομάζεται και Θεοφάνεια, γιατί σ' αὐτή φάνηκαν και τά τρία πρόσωπα τής θεότητας, ό Υἱός νά βαπτίζεται, τό Πνεῦμα με μορφή περιστεριοῦ και ό Πατέρας με τή φωνή, ότι αὐτός εἶναι ό Υἱός ό ἀγαπητός, ὅπως λέγει και τό τροπάριο τής εορτῆς : « Ἐν 'Ιορδάνη βαπτιζομένου σου, Κύριε, ἡ τῆς Τριάδος ἐφανέρωθη προσκύνησις...».

'Εγὼ χρεῖαν ἔχω· ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη. 'Ο 'Ιωάννης, φωτισμένος από τό "Άγιο Πνεῦμα, ἀναγνωρίζει τό Χριστό σάν Μεσσία, πού δέν ἔχει ἀνάγκη βαπτίσματος και μετανοίας. **ἄφες ἄρτι**· ἄφησε τώρα τά ζητήματα αὐτά, ότι δηλ. εἶναι Μεσσίας και

ἀναμάρτητος. πᾶσαν δικαιοσύνην · κάθε δικαιο, κάθε νόμο. ἐν ᾧ εὐδόκησα · μέ-
τόν ὁποῖο εἶμαι εὐχαριστημένος.

**Ἱεροῦ Χρυσόστομου, Ἑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγε-
λιστήν, Mign. E.Π. 57 - 58, 204 - 206.**

Στὴν παραπάνω περικοπή, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναπτύσσει τὴ φράση :
«Ἴδου ἀνεώχθησαν οἱ οὐρανοί, λέγοντας, ὅτι καὶ στή βάπτισμα κάθε χριστιανοῦ ἀνοί-
γουν οἱ οὐρανοί. Τὸ βάπτισμα εἶναι ὁ δρόμος, πού μᾶς καλεῖ ὁ Θεός κοντά του στόν
οὐρανό, στήν ἀληθινή πατρίδα καὶ κατοικία μας. Ὅποιος ἔχει πίστη, παραδέχεται αὐ-
τή τὴ μεγάλη σημασία τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος. Ἐν προομίαις · ἀπό τὴν
ἀρχή. ἐπτοημένους · φοβισμένους, ταραγμένους καὶ συγκινημένους. πρὸς ἐκείνην
τὴν λήξιν · σ' ἐκείνο τό τέλος.

5. Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία

(Ματθ. ε' - η')

Μέ τις παραπάνω παραβολές ὁ Κύριος περιέγραψε μερικά γνωρι-
σματα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού ἤρθε νά ἰδρῦσει πάνω στή γῆ. Μέ
τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία, ὁ Κύριος δίνει τίς ἠθικές ἀρχές, πού θά ρυθ-
μίζουν καὶ θά διέπουν τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι στό Θεό καὶ
τούς ὁμοίους του, μέσα στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ πάνω στή γῆ, δηλαδή σέ μιᾶ
ιδανική καὶ τέλεια χριστιανική κοινωνία. Ὅπως ὁ Μωυσῆς ἔδωσε στό
ἔθνος Σινά, στους Ἰσραηλίτες, τὸ Νόμο, ἔτσι καὶ ὁ Σωτήρας καὶ Θεός μας
θέλησε νά ἐξαγγεῖλει, ἀπό ἕνα μικρό λόφο τῆς Γαλιλαίας, τούς θεϊκούς
νόμους τῆς νέας ἀνθρωπότητος. Ὅμως, ὁ Σωτήρας μας δέ μίλησε σάν ἀ-
όρατος Θεός μέσα ἀπό ἀστραπές καὶ βροντές καὶ νεφέλες, ὅπως μίλησε
στούς Ἰσραηλίτες πάνω στό Σινά ὁ Θεός, πού τούς ἀπαγόρευε μάλιστα μέ
ποινὴ θανάτου νά πλησιάσουν κοντά στό Ὄρος πού παρουσιάστηκε
(Ἐξόδ. ιθ' 21). Ἀντίθετα ὁ Σωτήρας, σάν κοινός ἄνθρωπος, περιστοι-
χιζόμενος ἀπό ἀπλό λαό καὶ καθισμένος πάνω σέ μιᾶ πέτρα, ἤρεμα καὶ
ἀπλά, περιέγραψε τίς ἠθικές ἀρχές μιᾶς τέλειας χριστιανικῆς ζωῆς. Κάθε
ἀλήθεια αὐτῆς τῆς Ὁμιλίας εἶναι ἕνα πολύτιμο μαργαριτάρι.

Ἡ «ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία» ἀποτελεῖ, μποροῦμε νά ποῦμε, περίληψη
ἄλλης τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας πού ἀνάπτυξε ὁ Κύριος, σέ ὅλη τὴν ἐπίγεια
δράση του. Γι' αὐτό, ἐνῶ ὁ Κύριος τὴν ἐκφώνησε λίγους μῆνες ἀργότερα,

Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος τὴ βάζει ἀμέσως στήν ἀρχὴ τῆς δράσης του.

Οἱ Μακαρισμοὶ
ε' 1 - 13

Οἱ Μακαρισμοὶ ὀνομάζονται ἔτσι ἀπὸ τὴ λέξη μακάριος μέ τὴν
ὁποία ἀρχίζει κάθε πρόταση. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν τὴν
εὐτυχία καὶ συνήθως νομίζουν ὅτι οἱ πλούσιοι, οἱ δυνατοί, οἱ

μεγάλοι, είναι ευτυχισμένοι. 'Αντίθετα, ἔδω ὁ 'Ιησοῦς θεωρεῖ ευτυχισμένους ἐκεῖνους ποῦ ὁ κόσμος λυπᾶται ἢ περιφρονεῖ, δηλ. τοὺς ταπεινούς, τοὺς καταστραμμένους, τοὺς ἐλεήμονες, τοὺς καθαρούς στὴν καρδιά, αὐτοὺς ποῦ ἀγωνίζονται καὶ θυσιάζονται γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη στὸν ταραγμένο καὶ γεμάτο ἀδικία κόσμο μας.

Εἰς τὸ ὄρος. πρόκειται γιὰ λόφο κοντὰ στὴν Καπερναοὺμ. **Πτωχοὶ τῷ πνεύματι.** οἱ ταπεινοί, ποῦ γνωρίζοντας τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ ἀτέλειες, στήριζονται γιὰ κάθε ζήτημα, καὶ σὲ κάθε περίστασι, περισσότερο στὸ Θεὸ παρά στὸν ἑαυτὸ τους. **Βασιλεία τῶν οὐρανῶν.** ὅπως εἰπώθηκε παραπάνω, ὀνομάζεται ἔτσι ἡ ἑαυτὸ τους. **Βασιλεία τῶν οὐρανῶν.** ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ οὐράνια θεία τάξι, τὸ θέλημα καὶ ἰδανικὴ χριστιανικὴ κοινωνία, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη, βασιλεύουν ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. **Κληρονομήσουσι τὴν γῆν.** θὰ γίνουσι κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ποῦ ἔδω ὀνομάζεται γῆ, δηλαδή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ὅπως ὀνομαζόταν ἡ εὐφορή καὶ πλοῦσια χώρα τῆς Χαναάν. **Οἱ πενθοῦντες.** αὐτοὶ ποῦ λυποῦνται καὶ γιὰ τίς δικές τους ἁμαρτίες καὶ γιὰ τὴν κακία καὶ τὴν ἀθλιότητα ποῦ ἐπικρατεῖ στὴν κοινωνία. **ὄνειδίζω.** βρίζω, περιφρονῶ. **πονηρὸν ῥῆμα.** κακολογία.

'Ιεροῦ Χρυσόστομου, Mign. Ε.Π. 57 - 58, 224, 225.

Στὴν περικοπή αὐτῆ τοῦ 'Ιεροῦ Χρυσόστομου ἀναπτύσσεται τὸ νόημα τοῦ μακαρισμοῦ «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι», ὅπου ὁ ἅγιος Πατέρας τονίζει τὴ σπουδαιότητα τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι, λέγει, τὸ ἀντίθετο τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ἀλαζονείας. Καὶ ὅπως ὁ ἐγωισμὸς εἶναι ἡ πηγὴ κάθε κακίας, ἔτσι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἀρετὴ. Χωρὶς αὐτὴ χάνει κανεὶς ὅλες τίς ἀρετές ποῦ μπορεῖ νὰ ἔχει.

τὴν προαίρεσιν. τὴ διάθεσι. **βιαζόμενοι.** ἀναγκαζόμενοι. **καταστέλλω.** περιορίζω, περιμαζεύω. **ἀνηρημένης.** ἀφανισμένης. **πολιτευόμενος.** ζώντας, συμπεριφερόμενος. **ὕψυρονται.** παρασύρονται, ἐξαφανίζονται. **εἰς χαλεπὸν καταπεριφερόμενος.** ἀπαισιόχρητος. **εὐχὴ.** προσευχὴ. **ἀπόνοια.** στρέφει τέλος. **καταλήγει.** σὲ ἄθλιω, σὲ κακὸ κατάντημα. **εὐχὴ.** προσευχὴ. **ἀπόνοια.** ἀλαζονεῖα. **Φιλοσοφία.** ἡ ζωὴ ὅπως τὴ θέλει ὁ Χριστός, ἡ χριστιανικὴ ζωὴ. **πρόριζον.** ριζικά, σύρριζα.

**Οἱ Χριστιανοὶ ἄλλας τῆς γῆς
καὶ φῶς τοῦ κόσμου**
ε' 13 - 17

Οἱ χριστιανοί, μέσα σὲ μιὰ κοινωνία, ποῦ διαρκῶς ἐξαθλιώνεται καὶ ἐκφυλλίζεται, ἔχουν χρέος νὰ χρησιμεύουν μὲ τὴ ζωὴ τους ὡς φουροὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ ζωντανὸ παράδειγμα γιὰ μίμησι. Τὸ παράδειγμα τῶν χριστιανῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀντίρροπο στὶς κακίες τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Στὴν ἀσωτεία τῶν ἄλλων, αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ ἀντιτάξουν τὴν ἐγκράτεια, στὴν ἀπορρόφησίν τους ἀπὸ τίς ἄλλων, αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ ἀντιτάξουν τὴν ἐγκράτεια, στὴν ἀπορρόφησίν τους ἀπὸ τίς κοσμικῆς φροντίδες, τὴν προσήλωσίν τους στὰ θεῖα, στὴν ἀπορρόφησίν τους ἀπὸ τίς ἀφιλοκέρδεα καὶ τὴν αὐτοθυσία. Ὁ 'Ιησοῦς χαρακτήρησε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ «φῶς τοῦ κόσμου». Μὲ τὸν ἅγιω βίω τῶν χριστιανῶν ἐξακολουθεῖ νὰ φωτίζει τὸν κόσμο καὶ νὰ δοξάζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐὰν τὸ ἄλας μωραυνθῇ· ἂν τὸ ἄλατι χαλάσει καὶ χάσει τὴν ἰκανότητά του νὰ ἀλατίζει, λ.χ. ὅταν βρέχεται. **μόδιον**· εἶναι τὸ γνωστὸ δοχεῖο, μέτρο χωρητικότητος, μὲ τὸ ὁποῖο μετροῦσαν τὰ σιτηρὰ στ' ἄλωνια καὶ στὶς ἀποθήκες.

Ὁ Κύριος συμπληρώνει τὸ Μωσαϊκὸ Νόμο

ε' 17 - 21

τὴν ἀνάγκη νὰ τὸν τηροῦμε καὶ νὰ τὸν ἐφαρμόζουμε στὴ ζωὴ πραγματικά, μὲ εἰλικρινὴ μεταβολὴ τῶν διαθέσεών μας, τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, καὶ ὄχι ἐξωτερικά καὶ τυπικά, ὅπως συνήθιζαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ μάλιστα οἱ Φαρισαῖοι.

Τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· τὸ σπουδαιότερο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος καὶ οἱ προφητεῖες. Γι' αὐτὸ, μόνο αὐτὰ τὰ δύο ἀναφέρονται. **πληρῶσαι**· νὰ συμπληρώσουν, νὰ τελειοποιήσουν. **ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ**· ἕως τὸ τέλος τοῦ κόσμου. **ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία**· ἓνα γιώτα (τὸ πιὸ μικρὸ ἀπὸ τὰ γράμματα) ἢ μιὰ στιγμὴ (πού βάζουν πάνω σέ μερικά γράμματα). Μεταφορικές ἐκφράσεις, πού σημαίνουν ὅτι οὔτε ἡ πιὸ μικρὴ ἐντολὴ θὰ παραλειφθεῖ ἢ θὰ καταργηθεῖ. **Πλείον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων**· πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, πού θεωροῦνταν δίκαιοι, ἀλλὰ δὲν ἦταν, γιατί τηροῦσαν τίς ἐντολές ἐξωτερικά καὶ τυπικά. Οἱ γραμματεῖς ἦταν οἱ ἐρμηνευτές καὶ δάσκαλοι τοῦ Νόμου, ὀνομαζόμενοι καὶ νομικοὶ ἢ νομοδιδάσκαλοι. Οἱ Φαρισαῖοι ἦταν μιὰ ἰδιαίτερη τάξη τῶν Ἰουδαίων, πού τηροῦσαν πολὺ αὐστηρὰ ἕλες ἀνεξαίρετως τίς ἐντολές, μὲ ἀκρίβεια μεγάλη. Στὴν πραγματικότητά ὅμως ἦταν ἄδικοι, γιατί τηροῦσαν τὸ Νόμο ἐξωτερικά μόνον, ὥστε φαίνονταν ὅτι ἦταν εὐσεβεῖς, ἐνῶ ἦταν ἀπὸ μέσα κακοὶ καὶ διεφθαρμένοι. Γι' αὐτὸ, κατάντησε ἡ λέξις Φαρισαῖος νὰ σημαίνει τὸν ὑποκριτῆ.

Ὁ φόνος
ε' 21 - 27

Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος, μὲ τὴν ἔκτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου, ἀπαγορεύει τὸ φόνον· ὁ Κύριος ὅμως, ἀπαγορεύει ἀκόμα καὶ τὴν ὀργή, πού ὀδηγεῖ στοῦ φόνου, καθὼς ἐπίσης κάθε προσβλητικὴ πράξις καὶ ἐχθρότητα.

Ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις· εἰπώθηκε στοὺς ἀρχαίους προγόνους σας. **κρίσις**· κατώτερο δικαστήριον. **εἰκῆ**· χωρὶς λόγο· **ρακά**· ἀνόητος, ἄδειο κεφάλι (λέξις ἀραμαϊκῆ). **συνέδριον**· τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀνώτατη Ἀρχή· Ἡ ἔδρα του ἦταν στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ δικάζε μόνον σοβαρὰς ὑποθέσεις. **γένενα τοῦ πυρός**· κόλαση. Γένενα κυρίως ὀνομαζόταν μιὰ κοιλιάδα στὰ νότια τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου οἱ Ἰσραηλίτες, ὅταν κάποτε ζέπεσαν στὴν εἰδωλολατρεία, ἔκτισαν βωμὸ στὸ Θεὸ Μολώχ, στὸν ὁποῖο θυσιάζαν ἀνθρώπους. Οἱ κραυγές τῶν θυμάτων πού καίγονταν, προκαλοῦσαν φρίκη, γι' αὐτὸ γένενα τοῦ πυρός κατάντησε νὰ σημαίνει τὴν κόλαση. Ὑστερότερα, ἔκαιγαν ἐκεῖ τὰ ἀπορρίμματα, καὶ τὰ πτώματα θανατωμένων κακούργων. **Ἰσθὶ εὐνοῶν τῶ ἀντιδίκῳ σου**· νὰ συμπιλιώνεσαι μὲ τὸν ἀντιδίκόν σου. **κοδράντης**· τὸ μικρότερον ρωμαϊκὸ νόμισμα, ἴσο μὲ ἓνα λεπτό.

Ὁ ὄρκος
ε' 33 - 38

Ὁ Κύριος ἀπαγορεύει νά μεταχειριζόμεστε τό ἅγιο ὄνομα τοῦ ἀπείρου Θεοῦ, χωρίς σπουδαῖο λόγο, στίς συνομιλίες μας καί μάλιστα γιά νά ὀρκιζόμεστε. Ὁ χριστιανός ὀφείλει νά εἶναι

τόσο ἅγιος καί τίμιος, ὥστε ἕνα ναι ἢ ἕνα ὄχι δικό του νά ἔχει ἀξία μεγαλύτερη κι ἀπό τόν ὄρκο.

Οὐκ ἐπιορκήσεις· δέ θά παραβεῖς τό λόγο πού δόθηκε μέ ὄρκο. **ἀποδώσεις δέ τῷ Κυρίῳ τούς ὄρκους σου**· γιά χάρη τοῦ Κυρίου, ἀπό σεβασμό καί φόβο στόν Κύριο, ὀφείλεις νά ἐκπληρώσεις τίς ὑποσχέσεις σου, πού δόθηκαν μέ ὄρκο. **ὑπόδιον**· ὑποστήριγμα κάτω ἀπό τά πόδια τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ, τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐκδίκηση
ε' 38 - 43

Ὁ νόμος «ὀφθαλμόν ἀντί ὀφθαλμοῦ» ἢ «κακόν ἀντι κακοῦ» ἦταν μέρος τῆς Μωσαϊκῆς Νομοθεσίας. Ὁ Κύριος διδάξε, ὅτι στίς ἀναμεταξύ μας σχέσεις ὀφείλουμε νά δεῖχνουμε ἀπόλυτη ὑποχω-

ρητικότητα καί πραότητα ἀπέναντι σ' ἐκείνους πού μᾶς ἀδικοῦν καί μᾶς βλάπτουν. Ἡ ἐκδίκηση δέ διορθώνει τό κακό ἢ τή βλάβη, ἀντίθετα μάλιστα χειροτερεύει τήν κατάσταση καί μεγαλώνει τίς ἐχθρότητες.

Μή ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· νά μήν ἀντιστέκεσαι στόν κακό ἄνθρωπο. **ἀγγαρεύω**· ἀναγκάζω κάποιον νά κάμει κάτι σάν ἀγγαρεία, δηλαδή χωρίς τή θέλησή του καί χωρίς πληρωμή. **μίλιον**· ἴσο μέ 1478 μέτρα. **μή ἀποστραφῆς**· μήν ἀρνηθεῖς.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τούς ἐχθρούς
ε' 43 - 48

Σέ μερικούς ψαλμούς, καί σέ ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, συχνά γίνεται λόγος γιά μίσος στούς ἐχθρούς. Ὁ Κύριος, ἀντίθετα, συνιστᾷ τήν ἀγάπη καί σ' αὐτοῦς

καί θεωρεῖ τήν ἀγάπη αὐτή σάν γνώρισμα τῆς τελειότητος τοῦ χριστιανοῦ. Ἄγα- κά πάντας κανεῖς τούς ἐχθούς, μιμεῖται τό Θεό, πού ἀγαθά, ὅπως ὁ ἥλιος καί ἡ βροχὴ, τά στέλνει καί στούς ἀμαρτωλοὺς καί στούς πονηροὺς. Αὐτός πού φέρεται ἔτσι, γίνεται παιδί τοῦ Θεοῦ καί τέλειος, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

Ἐπηρεάζω· βρίζω, περιφρονῶ. **Οἱ τελῶναι**· οἱ ἀμαρτωλοὶ· τήν τάξιν τῶν τελωνῶν τῆ θεωροῦσαν σάν ἀμαρτωλὴ καί ἀδικη, ἐπειδὴ ἔκανε ἀδικίες στήν εἰσπρα- ξὴ τῶν τελωνειακῶν φόρων. **ἀσπάζομαι**· χαιρετῶ.

Ἡ ἐλεημοσύνη
ε' 1 - 5

Στά ζητήματα τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς προσευχῆς καί τῆς νηστείας, ἐλέγχοντας ὁ Κύριος τό ἐπιδεικτικὸ πνεῦμα τῶν Φαρισαίων, συνιστᾷ τή μυστικότητα καί τήν ἀποφυγὴ τῶν

βλεμμάτων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά φροντίζει νά φαίνεται, ἀλλὰ νά εἶναι πραγματικά εὐσεβής, ὅποτε θά ἔχει τά βλέμματά του, πὲ νοῦ καί τήν καρδιά του μόνο στό Θεό, γιά νά ἀρέσει σ' αὐτόν καί ὄχι στούς ἀνθρώπους.

Πρὸς τό θεαθῆναι αὐτοῖς· γιά νά φαίνεστε σ' αὐτούς, γιά ἐπίδειξη. **μὴ σαλπίσης**· μὴ διαλαλήσεις. **ἐν ταῖς ῥύμαις**· στούς δρόμους. **ἀπέχουσι τὸν μισθόν**· ἔχουν πάρει τήν ἀμοιβή. **μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά**· (μεταφορική ἔκφραση) νά γίνε- ται τόσο κρυφά ἢ ἐλεημοσύνη, ὥστε νά μήν ξέρει τό ἀριστερὸ χέρι τί κάνει τό δεξι.

Ἡ προσευχή
ς' 5 - 16

Οἱ Φαρισαῖοι, καὶ πολλὰ ἔλεγαν στήν ὥρα τῆς προσευχῆς, καὶ μπροστά στους ἄλλους προσεύχονταν γιὰ ἐπίδειξη. Ὁ Κύριος ἀποδοκιμάζει τὴ συμπεριφορὰ αὐτῆ τῶν ὑποκριτῶν Φαρισαίων τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, καὶ μᾶς ἔδωσε ἕναν ὑπέροχο τύπο τῆς προσευχῆς ἐκείνης, ποὺ ἱκανοποιεῖ κάθε ψυχὴ καὶ τὴν ἀνεβάζει ὡς τὸ Θεό, ὅταν κανεὶς τὴν αἰσθάνεται καὶ τὴν ἀπαγγέλει καθὼς πρέπει. Τὸ «Πάτερ ἡμῶν» εἶναι προσευχή, ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὴ θεὰ ψυχὴ τοῦ Κυρίου. Ὁ καλὸς Χριστιανὸς ἀκούει τοὺς θεῖους παλμούς του, ὅταν τὴ λέγει μετ' τῆ διάθεσιν ποὺ ἀρμόζει. Ὅσες φορές κι ἂν ποῦμε τὸ «Πάτερ ἡμῶν» σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ, πάντα μᾶς εὐχαριστεῖ, πάντα μιὰ θεϊκὴ πνοή μένει στήν καρδιά μας.

Φιλοῦσιν· θέλουν, προτιμοῦν. **ἐστῶτες**· ὄρθοι. **ταμειῖον**· τὸ πιὸ μέσα δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου συνήθως ἦταν τὸ θησαυροφυλάκιο. **οἱ ἔθνηκοι**· οἱ εἰδωλολάτρες. **βαττολογῶ**· φλυαρῶ. **ἀγιασθῆτω**· ἄς εἶναι ἀγιασμένο, σεβαστὸ καὶ δοξασμένο τὸ ἅγιο θέλημά Σου. **τὸν ἐπιούσιον**· τὸν καθημερινό, τὸν ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ὑπαρξή μας. **μὴ εἰσενέγκης**· μὴ ἐπιτρέπεις νὰ πέσουμε σὲ πειρασμούς, σὲ δοκιμασίες. **ῥῦσαι**· σῶσε. **Πονηρός**· ὁ διάβολος. **ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία**· μπορεῖς ὅλα αὐτὰ νὰ χορηγήσεις, γιὰτὶ εἶσαι βασιλιάς κι ἔχεις τὴ δύναμη καὶ τὴ δόξα.

Ἱεροῦ Χρυσόστομου, Mign. E.II. 57 - 58, 27β.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, στήν παραπάνω περικοπή, σημειώνει πόσο σπουδαῖο πράγμα εἶναι νὰ ἐπικαλούμαστε καὶ νὰ ἔχουμε τὸ Θεό «ὡς Πατέρα μας». Καὶ τὸν ἔχουμε ὡς Πατέρα, γιὰτὶ εἶναι ἀναρίθμητα τὰ κρυφὰ καὶ τὰ φανερά ἀγαθὰ, ποὺ, σάν πατέρας, ἔχει χαρίσει καὶ χαρίζει σὲ κάθε ἄνθρωπο.

Ἀνέστησε· κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον. **ἐν προομιόις**· ἀπαρχῆς. **ἀναίρεισιν**· κατάργηση. **τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν χωρίοις**· προσηλώνοντας τὸν προσευχόμενο χριστιανὸ στοὺς οὐράνιους χώρους. **ταῖς ἄνω διατριβαῖς**· στήν οὐράνια διαμονή, κατοικία.

Ἡ νηστεία
ς' 16 - 19

Ἡ νηστεία εἶναι μιὰ ἄσκηση γιὰ νὰ χαλιναγωγεῖ κανεὶς τὰ πάθη καὶ τίς ἐπιθυμίες του καὶ νὰ προσηλώνεται στὰ πνευματικὰ καὶ θεϊκὰ πράγματα. Ὅταν ὁμως γίνεται γιὰ ἐπίδειξη, χάνει καὶ αὐτὴ κάθε ἀξία, ὅπως ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ προσευχή.

Ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν· μεταβάλλουν καὶ παραμορφώνουν τὸ πρόσωπο, μετὴν προσποίηση ὅτι ἔχουν ἐξαντληθεῖ ἀπὸ τὴ νηστεία. **ἄλειψαι τὴν κεφαλὴν**· νὰ ἀλείψεις τὴν κεφαλὴ μετ' ἀρώματα.

Οἱ θησαυρισμοί
ς' 19 - 25

Τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι προσωρινά, ἐφήμερα καὶ μάταια. Ὁ καλὸς χριστιανὸς δὲ στρέφει καὶ δὲν προσκολλᾷ τὴν καρδιά του σ' αὐτὰ, ἀλλὰ στὰ αἰώνια ἀγαθὰ, γιὰτὶ μόνο αὐτὰ μποροῦν νὰ ἱκανοποιοῦν τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε, ὅσο φτωχὸς κι ἂν εἶναι, θὰ ἔχει συνεχῶς ἐσωτερικὴ χαρὰ καὶ ἡρέμια, καὶ θὰ ζεῖ ἐλευθερὴ ζωὴ καὶ ἀπερίσπαστη ἀπ' ὅλες τίς ἔγνοιες τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

Θησαυρός ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπίγεια, ὕλικά ἀγαθά. **σῆς και βρωῖσις**· ὁ σκῶρος και ἡ μούχλα. **θησαυρός ἐν οὐρανῷ**· τὰ οὐράνια ἀγαθά, πού ὁ Θεός ἐπιφυλάσσει και ἡ ἀμοιβὴ γιὰ τὰ καλά μας ἔργα στὴν τωρινὴ ζωὴ. **ἀπλοῦς**· ὑγιής, ἀπειραχτος. **Πονηρός**· βλαμμένος, ἀρρωστος. **ἡ ἐνὸς ἀνθέξεται**· ἡ θά ἀνέχεται τὸν ἕναν και θά τὸν ἀκολουθεῖ πάντα. **μαμωνᾶς**· πλοῦτος (περσικὴ λέξη).

Οἱ φροντίδες τῆς ζωῆς· Ὁ ἄνθρωπος βέβαια, πρέπει νὰ ἐργάζεται και νὰ φροντίζει. **Ἡ ἀδιάφορη και ξένοιαστη ζωὴ δὲν ἀρμόζει** στοῦ χριστιανό. **Γι' αὐτό ἔχει χρέος νὰ βάλει τάξη** στὶς φροντίδες

του και νὰ ἐπιδιώξει πρῶτα, ὅσα ἔχουν ἀνώτερη ἀξία, ἀπὸ ἄλλα δευτερεύοντα πράγματα. Πρῶτα ἡ ψυχὴ, ὕστερα τὸ σῶμα. Προηγούνται τὰ πνευματικὰ ἀγαθά και μετὰ ἀκοῦται τὰ ὑλικά. Ἀλλά μὲς στοῦ πληθοῦ τῶν φροντίδων τῆς ζωῆς μας, δὲν πρέπει νὰ χάνουμε τὴν ἡρεμία, και νὰ ζοῦμε ζωὴ γεμάτη ἀνησυχίες και φόβους γιὰ τὴν αὐριον, γιὰ τὸ μέλλον μας. Δὲν πρέπει στοῦ φορτίου τῶν καθημερινῶν φροντίδων, νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ μέλλον μας. Προπαντός, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι ἔχουμε και τίς ἀνησυχίες γιὰ τὸ μέλλον. Προπαντός, σ' αὐτόν, δέ θά ἐγκαταλείπει. Αὐτός με Πατέρα μας τὸ Θεό, πού, ὅταν στηριζόμαστε σ' αὐτόν, δέ θά φροντίζει γιὰ τὸν ἄνθρωπο; Και ὁ φροντίζει γιὰ τὰ πτηνά και γιὰ τὰ λουλούδια, δέ θά φροντίζει γιὰ τὸν ἄνθρωπο; Και ὁ οὐράνιος αὐτός πατέρας, πού ἔχει δώσει και δίνει ἀνώτερα ἀγαθά στοὺς ἄνθρώπους — ἀκόμα και τὸν Υἱό του γιὰ χάρη τῆς σωτηρίας τους — δέ θά δώσει σ' αὐτοὺς πράγματα ἀσήμαντα, και κατώτερα ἀγαθά, ὅπως τὴν τροφὴ και τὸ ντύσιμο;

Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ἡμῶν· μὴ φροντίζετε με ἀγωνία γιὰ τὴ ζωὴ σας. **προσθῆναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν πῆχυν ἓνα**· νὰ προσθέσει στοῦ χρόνου τῆς ζωῆς του ἓνα πῆχυ, δηλαδή λίγα χρόνια. **νήθω**· ὑφαίνω. **Κλίβανος**· φούρνος. **ἀμφιένυσιν**· ντύνει. **ἡ κακία αὐτῆς**· ὁ κόπος και ἡ ἀνησυχία κάθε μέρας.

Ἡ κατάκριση Δὲν πρέπει νὰ κρίνουμε και νὰ ἐπικρίνουμε τοὺς ἄλλους, γιατί **ζ' 1-6** εμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχουμε μεγαλύτερα ἐλαττώματα, πού συνήθως δὲν τὰ βλέπουμε. Πρῶτα νὰ διορθώσουμε τὸν ἑαυτό μας και ὕστερα τοὺς ἄλλους. Πάντοτε πρέπει ν' ἀρχίζουμε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, και ὕστερα νὰ προσπαθοῦμε ν' ἀπαλλάξουμε τὸν ἄλλο ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του. **ἐν ᾧ κρίματι**· με τὸ κριτήριο, με τὸ μέτρο, πού κρίνετε τοὺς ἄλλους. **κάρφος**· ξυλαράκι. **Μεταφορικά**: μεγάλο ἐλάττωμα. **δοκὸς**· τὸ δοκάρι, με τὸ ὅποιο στὰ χωριὰ στερεώνουν τὴ στέγη τῶν σπιτιῶν, ἐδῶ μεταφορικά: μεγάλο ἐλάττωμα.

Ὁ σεβασμός Δὲν εἶναι σωστό νὰ μιᾶ κανεῖς, ὅπου βρεθεῖ και σὲ ὅποιονδὴ- **στά ἄγια** ποτε, γιὰ τὰ ἄγια τῆς πίστεως. Χρειάζεται προσοχὴ και σε- **ζ' 6-7** βασμός γι' αὐτά, γιατί ἄλλιως, ἀντὶ νὰ κάνουνε καλό,

μπορεῖ νὰ γίνουμε αἰτία κακοῦ.

Ἁγια, μαργαρίτας· με τίς λέξεις αὐτές ὁ Κύριος ἔννοεῖ κάθε ἅγιό πράγμα τῆς πίστεως, ὅπως τὴ θεία διδασκαλία του, τὸ εὐαγγέλιο, τὰ Μυστήρια. **τοῖς κυσί, ἐμπροσθεν τῶν χοίρων**· οἱ χοῖροι και τὰ σκυλιὰ θεωροῦνταν ἀκάθαρτα ζῶα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἐδῶ ὁ Κύριος ἔννοεῖ τοὺς κακοὺς και διεφθαρμένους, πού συχνά ἐμ-

παίξουν τὰ ἄγια καὶ τὰ ἱερά, ὅταν τοὺς μιλάμε γι' αὐτά. **ῥήξωσιν ὑμᾶς**· νὰ σᾶς σπαράξουν.

Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν Ἐπιδοσὶς πρέπει νὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν οὐράνιο Πατέρα μας ὅτιδήποτε χρειαζόμαστε. "Ἄς εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι πάντοτε μᾶς δίνει περισσότερα καὶ πιὸ συμφέροντα. "Ὅταν οἱ ἐπίγειοι γονεῖς γνωρίζουν τί νὰ δίνουν στὰ παιδιά τους, πόσο περισσότερο, ὁ πάνσοφος καὶ πανάγαθος οὐράνιος Πατέρας, γνωρίζει τί πρέπει νὰ δίνει στὰ πλάσματά του.

Αἰτεῖτε, ζητεῖτε, κρούετε· Μὲ τὰ τρία αὐτὰ ῥήματα πού ἔχουν τὴν ἴδια σημασία, ὁ Κύριος μᾶς διδάσκει νὰ ζητᾶμε ἐπίμονα καὶ θερμὰ ἀπὸ τὸ Θεό, ὅτι χρειαζόμαστε. **δόματα ἀγαθὰ**· πράγματα ὠφέλιμα. **πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν κτλ.**· οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου χαρακτηρίζονται ἀπὸ πολλοὺς ὡς χρυσὸς κανόνας καὶ σημαίνουν ὅτι οφείλουμε νὰ κάνουμε στοὺς ἄλλους ὅ,τι κι ἐμεῖς θέλουμε νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι σ' ἐμᾶς. "Ὅταν γίνεται αὐτό, τότε θὰ ἐπικρατεῖ πάντοτε ἀγάπη, εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη, ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ στενὴ ὁδὸς Πάντοτε ὁ δρόμος τῆς ἀρετῆς εἶναι δύσκολος καὶ στενός, ἐνῶ τῆς κακίας πολὺ εὐκόλος καὶ εὐρύχωρος. Ἄλλὰ ὁ ἕνας ὁδηγεῖ στὴν καταστροφή, ὁ ἄλλος στὴν εὐτυχία, τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Δέν εἶναι σωστό οὔτε συμφέρον γιὰ τὴ ζωὴ μας νὰ κυνηγᾶμε τὰ εὐκόλα καὶ τὰ εὐχάριστα.

Ἡ ἀπάγουσα εἰς ἀπώλειαν· ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ στὴν καταστροφή, στὴν κόλαση. **ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν**· ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ στὴν ἀληθινὴ καὶ αἰώνια ζωὴ, στὸν παράδεισο.

Οἱ ψευδοδιδάσκαλοι Πολλὰ κακὰ πηγάζουν ἀπὸ τοὺς κακοὺς δασκάλους, πού διδάσκουν στὸ λάθρ ψευτικὲς θεωρίες καὶ σπέρνουν τὴν ἀπιστία καὶ τὴ διαφθορά. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος διδάσκει νὰ προφυλαχτοῦμε ἀπ' αὐτοὺς, πού θὰ τοὺς γνωρίσουμε ἀπὸ τὰ ἔργα τους, ἀπὸ τὴ ζωὴ τους. Οἱ κακοὶ δάσκαλοι ἀσφαλῶς ἔχουν καὶ ἀγάλογη κακὴ ζωὴ.

Ψευδοπροφῆται· ψευδοδάσκαλοι, γιατί ἀπ' ὅσα διδάσκουν, τίποτε δέν κάνουν. **ἐν ἐνδύμασι προβάτων**· μέ ἐνδυμα προβάτων, δηλαδή ἐξωτερικὰ φαίνονται καλοὶ καὶ δίκαιοι. **ἀπὸ τριβόλων**· ἀπὸ ἀγκάθια.

Οἱ ποιητὰ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Πολλὲς φορές ὁ Κύριος τόνισε στὴ διδασκαλία του ὅτι δέν πρέπει μόνο νὰ ἀκοῦμε ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφαρμόζουμε τοὺς λόγους Του στὴ ζωὴ μας. Οὔτε μᾶς ὠφελοῦν οἱ πολλὲς προσευχὲς καὶ παρακλήσεις στὸ Θεό, ἂν δὲ ζοῦμε καὶ ζωὴ πραγματικὰ ἄγια, καὶ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς τελικῆς κρίσης. **δυνάμεις πολλές**· πολλὰ θαύματα. **ὁμολογήσω αὐτοῖς**· θὰ διακηρύξω σ' αὐτοὺς.

Οικία ἐπὶ τῆς πέτρας
καὶ οἰκία ἐπὶ τῆς ἄμμου
ζ' 24 - 29

Ἡ λαμπρὴ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία, τελειώνει με μιὰ παρομοίωση τῶν ἀνθρώπων πού ἀκούνε τούς λόγους τοῦ Κυρίου, καί τούς ἐφαρμόζουν. Αὐτοὶ εἶναι σάν ἓνα σπίτι χτισμένο πάνω σέ βράχο, γιατί τίποτε δέν μπορεῖ νά τό κλονίσει. Ἐνῶ αὐτοὶ πού δέν ἐφαρμόζουν στή ζωὴ τους τούς λόγους τοῦ Κυρίου, εἶναι σάν τό σπίτι πού ἔχει χτιστεῖ πάνω σέ ἄμμο. Ὅπως αὐτό, ἓνας σφοδρὸς ἄνεμος μπορεῖ νά τό γκρεμίσει εὐκολα, ἔτσι καί σ' αὐτούς, πού δέν πραγματοποιοῦν τούς λόγους τοῦ Κυρίου, οἱ δοκιμασίες καί τὰ βάσανα τῆς ζωῆς κλονίζουν τὴν πίστη στοῦ Χριστοῦ.

Προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ· χτύπησαν πάνω στοῦ σπίτι. **ὄτε συνετέλεσεν·** ὅταν τελείωσε. **ὡς ἐξουσίαν ἔχων·** σάν ἓναν πού ἔχει τὴ δύναμη καί τό δικαίωμα νά μιᾶ σάν νομοθέτης καί ρυθμιστῆς τοῦ ἀτομικοῦ καί κοινωνικοῦ βίου, σάν τέλειος κάτοχος τῆς ἀλήθειας, σάν Θεός καί σάν ἄνθρωπος.

Ἱεροῦ Χρυσόστομου, Mign. E.Π. 57 - 58, 323, 324.

Στὴν περικοπὴ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσόστομου ἀναπτύσσεται τό νόημα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου («κατέβη γὰρ ἡ βροχὴ, ἤλθον οἱ ποταμοί, ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι...») κτλ. Ἀφοῦ ἔδειξε ὁ ἱερός πατέρας τί εἶναι ἡ βροχὴ, οἱ ποταμοὶ καί οἱ ἄνεμοι, προσθέτει ὅτι πέτρα εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καί οἱ ἐντολές του, πού ἂν τίς τηρεῖ κανεὶς πάντοτε, εἶναι ἀσφαλὴς ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ βίου, πῶς ἀπὸ τίς ἐπιθέσεις καί ἀπὸ τούς ἀνθρώπους καί ἀπὸ τούς δαίμονες, ὅπως δείχνει τό παράδειγμα τοῦ Ἰώβ, καί μάλιστα τῶν Ἀποστόλων.

Ἄλλοτριῶν ἐπηρείας· ξένες ἐπιδράσεις. **οὐδενὶ εἶκει·** σέ κανένα δέν ὑποχωρεῖ. **περίσταται·** θά νικῆσει, θά φανεῖ ἀνώτερος. **κόμπος·** λόγος ἀλαζονικός, καυχησιολογία.

6. Ὁ Τελώνης καὶ ὁ Φαρισαῖος

(Λουκ. ιη' 9 - 15)

Εἶναι δύσκολο νά γνωρίζει κανεὶς τόν ἑαυτό του. Ἀλλά ἂν τόν γνωρίσει καλά, θά δεῖ τίς ἀδυναμίες του, καί θά εἶναι ὅπως ὅποτε πάντοτε ταπεινός, καί ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους καί, πῶς πολὺ, ἀπέναντι στοῦν ἄπειρο Θεοῦ. Ἀντίθετα, οἱ ἐγωιστές δέν μποροῦν νά μάθουν καλά τόν ἑαυτό τους, μεγαλώνουν τίς ἀρετές τους, μικραίνουν τὰ ἐλαττώματά τους, καί νομίζουν τούς ἑαυτούς τους ἀνώτερος ἀπὸ τούς ἄλλους, καί ἱκανούς γιὰ ὅλα. Γι' αὐτὸ οἱ ἐγωιστές δὲ διορθώνονται εὐκολα. Τό Εὐαγγέλιο δείχνει τὴ γύμνια καί τὴν ἁμαρτωλὴ φύση τῶν ἐγωιστῶν καί ὑπερήφανων. Ὅσο κανένας εἶναι ἅγιος, τόσο πῶς πολὺ νομίζει τόν ἑαυτό του ἁμαρτωλό, καί ἀνάξιο νά στρέψει τὰ μάτια του στοῦ Θεοῦ.

Ἐξουθενῶ · περιφρονῶ. **σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν** · ἀφοῦ στάθηκε ὀρθὸς μετὰ περὶ φρονητικὸν τρόπον. **ὁ Θεός** · Θεὸς μου. **νηστεύω δις τῆς ἑβδομάδος** · οἱ Ἰουδαῖοι νήστευαν Δευτέρα καὶ Πέμπτη. **ἀποδεκατῶ** · δίνω τὸ ἕνα δέκατο ἀπ' ὅλα τὰ εἰσοδήματά μου. **Ἰλάσθητι** · συχώρεσέ με.

7. Ὁ Πλούσιος νέος

(Μάρκ. ι' 17 - 28)

Ἔνα μεγάλο κακὸ τοῦ πλοῦτου εἶναι ὅτι γίνεται κυρίαρχος στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν αἰχμαλωτίζει τόσο πολὺ, ὥστε ὁ πλούσιος ποτὲ δὲ βλέπει τὸ πραγματικὸ του συμφέρον. Τέτοιοι ἦταν ὁ πλούσιος νέος, ὁ ὁποῖος ἦταν τόσο αἰχμάλωτος καὶ προσκολλημένος στὰ πλοῦτη του, ὥστε λυπήθηκε πολὺ, ὅταν ἄκουσε ὅτι, ἂν θέλει νὰ ἀκολουθήσει τὸν Κύριο, πρέπει νὰ πουλήσει ὅλη του τὴν περιουσία καὶ νὰ μοιράσει, αὐτὰ πού θὰ πάρει, στοὺς φτωχοὺς. Στ' ἀλήθεια εἶναι μεγάλο πρόβλημα, γιὰ ἕναν πλούσιο, νὰ κερδίσει τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Προδραμών · ἀφοῦ ἔτρεξε. Ὁ νέος δείχνει καὶ ζῆλο, γιὰ τὴ συνάντηση τοῦ Κυρίου, καὶ σεβασμὸ (γονατίσας). **Τί μὲ λέγεις ἀγαθόν** · ὁ νέος θεωροῦσε τὸν Κύριο σάν ἕναν ὁποιοδήποτε θνητό, σάν τέτοιο ὅμως δὲν εἶχε χρέος νὰ τὸν ὀνομάζει «ἀγαθόν», γιὰτὶ μόνο ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός. **ἠγάπησεν αὐτόν** · τὸν συμπάθησε, τὸν ἀγάπησε. **ἄρας τὸν σταυρόν** · ἀφοῦ σηκώσῃς τὸ σταυρόν, ἀφοῦ κάνεις κάθε θυσία. **στυγνάσας** · ἔγινε χλωμός. **κάμηλον** · ἡ καμήλα. Ὅσο εἶναι δύσκολο νὰ περάσει μιὰ καμήλα ἀπὸ τὴν τρύπα μιᾶς βελόνας, ἄλλο τόσο εἶναι δύσκολο καὶ γιὰ τὸν πλούσιο νὰ μπει στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

8. Ὁ ἄμυαλος πλούσιος

(Λουκ. ιβ' 13 - 22)

Οἱ σκληροὶ πλούσιοι ἔχουν πολὺ συχνὰ μεγάλη πίστη στὰ πλοῦτη, στηρίζοντας σ' αὐτὰ τὴν εὐτυχία τους. Δὲ λογαριάζουν οὔτε τὸ θάνατο, πού πολλές φορές τοὺς κόβει τὸ νῆμα τῆς ζωῆς τους. Τί θὰ γίνουν τότε τὰ πλοῦτη τους; Τὰ καλά ἔργα καὶ οἱ ἀρετὲς τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ αἰώνιος καὶ μοναδικὸς πλοῦτος, πού πρέπει ν' ἀποζητᾶ κι ὁ πλούσιος καὶ ὁ φτωχός.

Εὐφρόρησεν ἡ χώρα · ἔκαναν τὰ χωράφια του πολλὴ σοδειά. **Καθελῶ** · θὰ ρίξω κάτω. **κειμένα εἰς ἔτη πολλά** · τὰ ὅποια βρίσκονται στὶς ἀποθήκες, γιὰ νὰ

φτάσουν για πολλά χρόνια. και μη εις Θεόν πλουτῶν· και δέ συγκεντρώνει πλούτη, μέ σκοπό νά κάνει καλά ἔργα, πού ν' ἀρέσουν στό Θεό.

9. Τό Μεγάλο Δείπνο

(Λουκ. ιδ' 15 - 25)

Οἱ φροντίδες τῆς ζωῆς πνίγουν τόσο πολύ τόν ἄνθρωπο, ὥστε αὐτός δέ βρίσκει καιρό γιά νά σκέπτεται τά αἰώνια ἀγαθά, και τήν αἰώνια τύχη του ὕστερα ἀπ' τό θάνατο. Δέν πάει στήν ἐκκλησία, δέ διαβάζει τό Εὐαγγέλιο, δέν κάνει προσευχές, ὅταν βρίσκεται στό κατάστημά του ἢ στό γραφεῖο του δέν πάει ποτέ ὁ νοῦς του κι ἡ καρδιά του στόν Οὐράνιο πατέρα του, τήν πηγῆ τῆς ζωῆς του, γιατί τοῦ λείπει ὁ καιρός, κι εἶναι πνιγμένος μέσα στίς σκοτοῦρες τούτου τοῦ κόσμου. 'Ο Θεός τόν καλεῖ κοντά του μέ διάφορους τρόπους, αὐτός ὅμως δέ θέλει, προβάλλοντας διάφορες ἀνόητες προφάσεις, και λέγοντας τά γνωστά λόγια ἀπ' τό Εὐαγγέλιο «ἀγρόν ἀγόρασα ἢ ζευγάρια βοδιῶν ἀγόρασα πέντε ἢ γυναῖκα παντρεύτηκα». Πόσο δίκιο εἶχε ὁ 'Απόστολος 'Ιάκωβος, ὅταν ἔγραφε «Μοιτρούτηκα». Πόσο δίκιο εἶχε ὁ 'Απόστολος 'Ιάκωβος, ὅταν ἔγραφε «Μοιτρούτηκα»· οὐκ οἶδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἐχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν; ὅς ἂν οὖν βουληθῆ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρός τοῦ Θεοῦ καθίσταται» ('Ιακ. δ' 4).

'Από μιᾶς· ἀπό συμφώνου, ὅλοι μαζί. **ἔρωτῶ σε**· σέ παρακαλῶ. **ἔχε με παρητημένον**· θεώρησέ με ὡς ἀπόντα και παραιτημένο ἀπό τό δείπνο. **ὡς ἐπέταξας**· ὅπως διέταξες. **Γεύσεται μου τοῦ δείπνου**· θά ἀπολαύσει τή βασιλεῖα τῶν Οὐρανῶν, πού παρομοιάζεται ἐδῶ μέ μεγάλο δείπνο, στό ὅποιο προσκαλεῖται ὅλος ὁ κόσμος.

Κυρίλλου 'Αρχιεπισκόπου 'Αλεξανδρείας, Mign. E.Π. 72, 789.

'Ο ἅγιος Κύριλλος ἀπαριθμεῖ, στήν περικοπή αὐτή, τά ἀγαθά πού ὁ Θεός ἔχει ἐτοιμάσει και χορηγήσει στους ἀνθρώπους. 'Ενῶ ὅμως ὁ Θεός τούς προσκαλεῖ γιά νά τά δεχθοῦν και νά τά ἀπολαύσουν, οἱ ἄνθρωποι ἀρνοῦνται· ἔτσι, περιφρονοῦν και τό Θεό πού τούς κάλεσε, και τό Χριστό πού Αὐτός ἀπέστειλε.

'Αμαρτιῶν ἀπόθεσιν· τήν ἀπομάκρυνση, τήν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν. **ἠτίμασαν**· ζευτέλισαν.

10. Ἡ πιό μεγάλη ἀπό τίς ἐντολές

Ὁ ἄξονας γύρω ἀπ' τόν ὁποῖο στρέφεται καί στόν ὁποῖο στηρίζεται ἡ ζωή τῶν ἀτόμων καί τῶν λαῶν, εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί τῶν συνανθρώπων μας. Πρῶτα τοῦ Θεοῦ, γιατί σ' αὐτόν ὀφείλουμε τή ζωή καί ὅ,τι εἴμαστε, γιατί αὐτός εἶναι ὁ οὐράνιος Πατέρας καί ὁ Πλάστης μας, γιατί μᾶς ἐπλασε γιά νά ἀνήκουμε σ' αὐτόν, σάν παιδιά του. Αὐτόν τό Θεό πρέπει νά ἀγαποῦμε πιό πολύ ἀπό καθετί στόν κόσμο, πιό πολύ καί ἀπ' τόν ἑαυτό μας ἀκόμα. Ἀχώριστη, καί ὅμοια μέ τήν ἐντολή τῆς ἀγάπης γιά τό Θεό, εἶναι ἡ ἀγάπη γιά τούς συνανθρώπους μας. "Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφία μας, γιατί ὅλοι πλάστηκαν, ὅπως ἐμεῖς, σάν εἰκόνα καί ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ· εἶναι παιδιά τοῦ ἴδιου οὐράνιου Πατέρα, κι ἔχουν τόν ἴδιο προορισμό μέ μᾶς. Ἀκόμα, ὁ Σωτήρας μας θυσιάστηκε πάνω στό σταυρό γιά τόν κάθε ἄνθρωπο· πῶς λοιπόν μπορούμε νά περιφρονοῦμε καί νά μήν ἀγαποῦμε τόν συνάνθρωπό μας, πού τόσο τόν ἀγάπησε ὁ Χριστός, ὥστε σταυρώθηκε γι' αὐτόν; Γιά τοῦτο ἡ ἀγάπη, κατά τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ, εἶναι γνώρισμα τῶν ἀληθινῶν ὀπαδῶν του. "Ἄν δέν ἀγαπᾶ κανεῖς τούς ἄλλους, δέν εἶναι Χριστιανός. Ἐκεῖνος πού ἔχει τήν ἀγάπη, ἔχει ὅλες τίς ἄλλες ἀρετές, ἔχει τόν ἴδιο τό Θεό μέσα του, γιατί ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη. "Ὅποιος δέν ἔχει ἀγάπη, δέν ἔχει ὄφελος, ὅσες ἄλλες ἀρετές κι ἄν ἔχει. "Ὅ,τι καλό γίνεται καί ὑπάρχει στή ζωή, τό χρωστᾶμε στήν ἀγάπη. Κι ἄν ὅλοι εἶχαν μέσα στήν ψυχή τους τήν ἀγάπη, καμιᾶ κακία δέ θά ὑπῆρχε στόν κόσμο.

Πρώτη πάντων ἐντολή· πρώτη, ἡ πιό ἀνώτερη ἐντολή ἀπ' ὅλους τούς νόμους. **ἤκουε Ἰσραήλ**· ἤκου, Ἰσραηλιτικέ λαέ (Δευτ. σ' 4). **ἐπ' ἀληθείας**· πραγματικά. **βουνεχῶς**· μέ μυαλό, μέ σαφροσύνη.

11. Ὁ καλός Σαμαρίτης

(Λουκ. ι' 25 - 38)

Πολλοί ἀποροῦν κι ἀναρωτιοῦνται ποιός εἶναι «ὁ πλησίον μας», ὅταν ἀκοῦνε, ὅτι πρέπει νά θεωροῦν κάθε ἄνθρωπο, χωρίς ἐξαιρέση, ὡς πλησίον τους, σάν ἀδελφό τους. Μέ τό παράδειγμα τοῦ Σαμαρείτη, μᾶς λέει ὁ Κύριος νά πλησιάζουμε καί νά βοηθοῦμε πρόθυμα κάθε ἄνθρωπο, πού ἔχει τήν ἀνάγκη μας. "Ἄς εἶναι ἄγνωστος, ξένος ἀκόμα πολίτης

έχθρικής μας εθνότητας, έμεϊς, αντίθετα άπ' αυτά, οφείλουμε νά τόν βοη-
θοϋμε πολύ πρόθυμα, καί μ' όλες μας τίς δυνάμεις, σάν άδελφό μας.

Πειράζων αυτόν· θέλοντας νά δοκιμάσει τίς γνώσεις του, καί νά εκθέσει τό
Σωτήρα έμπρός στό λαό, ό όποϊός τόν τιμοϋσε ώς προφήτη. **δικαιούν έαυτόν**· νά
δικαιολογήσει τόν έαυτό του γιά τήν έρώτησή του. **ύπολαβών**· άφού άποκριθήκε.
κατά συγκυρίαν· τυχαία. **άντιπαρήλθε**· προσπέρασε. **γενόμενος κατά τόν**
τόπον· άφού έφτασε στόν τόπο. **κατέδραση**· έδρασε. **ό ποιήσας τό έλεος**· αυτός
πού έκαμε τήν έλεημοσύνη.

12. 'Ο ύμνος τής αγάπης άπό τόν 'Απόστολο Παϋλο

(1 Κορ. ιγ' 1 - 13)

Οί Κορίνθιοι, σάν "Έλληνες, καυχόνταν γιά τή σοφία τους, γιά τή
δύναμη του λόγου, καί γιά άλλα πνευματικά χαρίσματα. 'Ακόμα, μπορούσε
κανείς νά παρατηρήσει, ότι ύπήρχαν μεταξύ τους διαιρέσεις καί σχίματα.
Σ' αυτούς, λοιπόν, ό μεγάλος Παϋλος, έκρινε καλό νά γράψει γιά τήν αγάπη,
καί νά τής πλέξει ένα θαυμάσιο ύμνο, άπερίγραπτης όμορφιάς καί δύναμης.
Κεντρική ιδέα του ύμνου αυτού είναι ότι ή αγάπη είναι ή πιό μεγάλη
άπ' όλες τίς άρετές, ότι είναι ή ρίζα κάθε άρετής, καί ότι χωρίς αυτή,
πραγματική άρετή στή ζωή του άνθρώπου δέν ύπάρχει. 'Η αγάπη γιά
τόν πλησίον, είναι αυτό πού δείχνει τήν αξία καί τόν τέλειο χαρακτήρα
ένός Χριστιανού.

Και των άγγέλων· έάν μιλω ακόμη καί τή γλώσσα των άγγέλων. 'Υπερβολι-
κή έκφραση πού δείχνει ότι ό Χριστιανός δέν κερδίζει τίποτα, έστω κι άν έχει άγγελική
γλώσσα, όταν δέν έχει αγάπη. **Καλός ήχών**· χάλκινο όργανο, πού βγάξει ήχους
χωρίς σημασία. **κύμβαλον άλαλάζον**· μετάλλινο μουσικό, κρουστό όργανο, πού
άποτελείται άπό δύο δίσκους, πού τους χτυπάει τόν έναν πάνω στόν άλλο ό εκτελεστής.
Αυτό κάνει πολύ θόρυβο, άλαλάζει, όπως λέει ό Παϋλος. **προφητεία**· τό χάρισμα, ή
ικανότητα πού έχει ένας άνθρωπος γιά προφητείες. **έν ψωμίσει**· άν μοιράσει στους
φτωχούς ως τροφή. **ού ζηλοϊ**· δέ ζηλεύει. **ού περπερεύεται**· δέν καυχείται. **ού**
φρυσισύται· δέν περηφανεύεται. **ούκ άσχημονεί**· δέ φέρεται άπρεπα, φέρεται
καλά. **ού παροξύνεται**· δέ θυμώνει. **συγχαίρει δέ τή άληθεια**· χαίρεται όταν
λάμπει ή άλήθεια. **πάντα στέγει**· τά πάντα καταδέχεται καί ύπομένει. **πάντα πι-**
στεύει· έχει σ' όλους έμπιστοσύνη. **Ουδέποτε εκπίπτει**· δέ λιγοστεύει ποτέ.
είτε προφητεία καταργηθήσανται· κι άν κάποιος έχει προφητικά ή άλλα χαρί-
σματα, όλα είναι προσωρινά, χρησιμεύουν μόνο γι' αυτόν τόν κόσμο, όλα θά καταρ-
γηθούν. "Όταν δ' έλθω τό τέλειον"· όταν θά έρθει ή τέλεια κτάρσταση στή βα-

σιλεία τῶν οὐρανῶν, τότε ὅλα αὐτά τὰ χαρίσματα δέ χρειάζονται. **βλέπομεν γάρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι**· τὰ πνευματικά καὶ οὐράνια δέν τὰ γνωρίζουμε στὸν κόσμον αὐτό, ὅπως πραγματικά εἶναι, ἀλλὰ μόνο σάν σκιά, σάν αἰνίγματα πού ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐρμηνεία.

13. Ἡ θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ Ἑκατόνταρχου

(Ματθ. η' 5 - 14)

Σ' αὐτὴ τῇ διήγησῃ παρουσιάζεται τόσο ἰσχυρὴ ἢ πίστη, καὶ τόσο μεγάλη ἢ ταπεινοφροσύνη ἑνὸς εἰδωλολάτρη αξιωματικοῦ, ὥστε ὁ Κύριος λέει ὅτι, τόσο πιστό ἄνθρωπο, δέ συνάντησε οὔτε ἀνάμεσα στὸν Ἰσραηλιτικό λαό, τὸν πιό ἐκλεκτό του λαό. Γι' αὐτό ὁ Κύριος, ἀμείβοντας τὴν πίστη τοῦ ἑκατόνταρχου, κάνει καλὰ τὸ δοῦλο του.

Ὁ παῖς μου· ὁ δούλος μου. **βέβληται**· κείτεται παράλυτος στὸ κρεβάτι. **εἰπέ λόγῳ**· νὰ διατάξεις μὲ τὸ λόγο σου νὰ γίνῃ καλὰ, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετό. **ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν**· ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. **Οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας**· οἱ Ἰσραηλίτες, γιὰ αὐτοὺς, σάν ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἐτοιμάσθηκαν γιὰ νὰ γίνουν δεκτοὶ στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, στὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία. **τὸ σκοτός τὸ ἐξώτερον**· τὸ σκοτάδι τὸ βαθύ, πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

14. Ἡ ἀνάστασις τοῦ μονάκριβου γιοῦ τῆς χήρας

(Λουκ. ζ' 11 - 18)

Μὲ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ μοναχογιοῦ τῆς χήρας, ὁ Κύριος ἔδειξε ὅτι κρατᾷ στὰ χέρια του τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι εἶναι γεμάτος ἀγάπη καὶ συμπάθεια γιὰ τὸν ἀνθρώπινον πόνο, γιὰ τὴ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων.

Ἐν τῷ ἐξῆς χρόνῳ· ὕστερα, στὸ μέλλον. **Ἰκανοὶ**· ἀρκετοί. **σορός**· λείψανο. **ἐπεσκέψατο τὸν λαὸν αὐτοῦ**· ὁ Θεὸς εἶχε πάψει γιὰ αἰῶνες νὰ στέλνει προφῆτες στοὺς Ἰουδαίους. Τώρα τοὺς ἐπισκέφτηκε, μὲ τὸ νὰ στείλῃ τὸ Χριστό, ποῦ τὸν νόμιζαν ὡς ἕναν προφήτη.

15. Ἡ παραβολή τῶν δέκα παρθένων

(Ματθ. κε' 1 - 14)

Μέ τό παράδειγμα γιά τίς δέκα παρθένες, ὁ Κύριος θέλει νά μᾶς δείξει ὅτι, ἡ ἡμέρα τῆς δεύτερης παρουσίας του θά ἔρθει αἰφνιδιαστικά σέ χρόνο ἄγνωστο, γι' αὐτό ὀφείλουμε νά εἴμαστε πάντοτε ἔτοιμοι, προσπαθώντας νά ἔχουμε τίς ψυχές μας στολισμένες μέ χριστιανικές ἀρετές.

Λαμπάς· συμβολικά ἡ ἀνθρώπινη ψυχή. **ἔλαιον**· οἱ ἀρετές τῆς ψυχῆς. **Χρονίζοντος**· ἐπειδή καθυστεροῦσε. **γάμος**· ἡ βασιλεῖα τῶν Οὐρανῶν. **γρηγορεῖτε**· ἀγρυπνεῖτε.

16. Ὁ Μυστικός Δεῖπνος

(Ματθ. κς' 17 - 30)

Τά πάθη τοῦ Κυρίου ἀρχίζου μέ τό τελευταῖο Δεῖπνο του μαζί μέ τούς μαθητές του, ὅπου καί καθιέρωσε τό μεγάλο μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας, πού εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀνάιμακτη θυσία τοῦ Κυρίου. Στό Μυστικό Δεῖπνο, ὁ Κύριος λέει καθαρά στους μαθητές ὅτι, τό ἀμόλυτο σῶμα του καί τό ἅγιό του αἷμα, θά εἶναι προσφορά γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου.

Τῆ πρώτη τῶν ἀζύμων· τήν πρώτη μέρα τῆς ἐβδομάδας, πού γιορτάζεται τό Ἰουδαϊκό Πάσχα. Λένε τό Πάσχα γιορτή τῶν ἀζύμων ἢ ἄζυμα, γιὰτι κατά τή διάρκεια του ἀπαγορευόταν νά χρησιμοποιοῦν κάθε ζύμη. **πρός τόν δεῖνα**· δέ λέει ὁ Κύριος τό ὄνομα τοῦ οικοδεσπότη, γιὰτι θέλει νά κρατήσει μυστικό τόν τόπο τοῦ τελευταίου Δείπνου, καί τοῦ τελευταίου διαλόγου μέ τούς ἀγαπημένους του μαθητές, ὥστε νά μή συλληφθεῖ πρόωρα ἀπό τούς Ἰουδαίους. **ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστί**· ἡ ὥρα τοῦ Πάθους, πού ἔρρισε ὁ Θεός, εἶναι κοντά. **σύ εἶπας**· ἐσύ εἶπες ὅτι εἶσαι ἐσύ. **Τρυβλίων**· πιάτο. **ὑπάγει**· φεύγει ἀπό τή ζωή αὐτή. **καί εὐχαριστήσας**· ἀφοῦ ἔκαμε προσευχή εὐχαριστίας, γιὰτι ἡ θυσία του γινόταν γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. **Π'** αὐτό, τό μυστήριο λέγεται **Θεῖα Εὐχαριστία**. **Τό αἷμά μου τό τῆς καινῆς διαθήκης**· αὐτό τό κρασί εἶναι τό πραγματικό μου αἷμα, τό ἴδιο μου τό αἷμα, πού χύθηκε γιά νά σφραγίσαι τή νέα συμφωνία τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀνθρωπότητα, ὅτι αὐτή θά σωθεῖ μέ τή θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἄν πιστέψει σ' αὐτόν καί κρατήσει τίς ἐντολές του. **περὶ πολλῶν**· γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους. **ἀπ' ἄρτι**· ἀπό δῶ καί πέρα δέ θά πιεῖ μαζί τους πλέον, μέχρι νά πραγματοποιηθεῖ ἡ βασιλεῖα τοῦ Θεοῦ (μετά τήν τελική κρίση), ὅποτε θά πιεῖ τοῦτο μέ χαρά (καινόν) μαζί τους.

17. Ἡ Σταύρωση

(Μάρκ. ιε' 21 - 42)

Ἡ Σταύρωση τοῦ Κυρίου δείχνει ἀπ' τή μιᾶ, τήν ἀπειρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἀμαρτωλό ἄνθρωπο, κι ἀπ' τήν ἄλλη, τίς μεγάλες ἀμαρτίες τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἦταν τόσο πολλές καί βαριές αὐτές καί τόσο μεγάλη ἡ κατάπτωση τῶν ἀνθρώπων, ὥστε χρειάστηκε ἕνας Θεάνθρωπος νά χύσει τό αἷμα του πάνω στό σταυρό, γιά νά ξεπλύνει μέ αὐτό τίς ἀμαρτίες τους. Καί ὅλα αὐτά ἔγιναν ἀπό τή μεγάλη του ἀγάπη γιά τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπό τότε ὁ σταυρός τοῦ Κυρίου γίνεται πηγὴ ἀγιασμοῦ καί ζωῆς γιά τόν ἀμαρτωλό κόσμο. Μέ τό σταυρό συντρίφτηκε ἡ δύναμη τοῦ κακοῦ στόν ἄνθρωπο καί στήν κοινωνία. Εἶναι ἀστείρευτη ἡ δύναμη τῆς ἀπολύτρωσης πού ἔχει πηγὴ τῆς τό σταυρό. Μέ τό σταυρό ὁ Κύριος γοήτευσε καί κέρδισε τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀπό εὐγνωμοσύνη κι ἀγάπη γιά τό Χριστό, πού σταυρώθηκε γι' αὐτούς, φροντίζουν κι αὐτοὶ νά βαδίζουν στά ἴχνη του, καί εἶναι ἀφοσιωμένοι ὡς τό θάνατο σ' αὐτόν.

Παράγοντά τινα· ἕναν πού περνοῦσε ἀπό κεῖ. **ἐσμυρτισμένον οἶνον**· ἀρωματισμένο κρασί. **τῆς αἰτίας**· τῆς κατηγορίας. **καθελεῖν αὐτόν**· νά τόν κατεβάσει. **τό καταπέτασμα**· τό παραπέτασμα, πού χώριζε τὰ ἅγια, ἀπό τὰ ἅγια τῶν Ἁγίων. **κεντυρίων** (λατ. Centum)· ὁ ἑκατόνταρχος. **τοῦ μικροῦ**· στό ἀνάστημα.

18. Ἡ Ἀνάστασις

(Μάρκ ις' 1 - 9)

Ἡ ἀνάστασις Του ἦταν τό πῖο μεγάλο θαῦμα τοῦ Κυρίου, τό ὁποῖο δείχνει περρισσότερο ἀπ' ὅλα ὅτι εἶναι Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Σωτήρας μας. Ἡ Χριστιανικὴ πίστη στηρίζεται στήν ἀνάστασι. Ἡ ἀνάστασι ὑπῆρξε ἡ δόξα, στήν ὁποία ὑψώθηκε ὁ Κύριος ὕστερα ἀπό τίς ταπεινώσεις καί τό Γολγοθᾶ. Μέ αὐτὴ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κυρίου ἐξευτελίστηκαν, ἐνῶ τό θάρρος τῶν μαθητῶν καί ἡ πίστη ἀναπτερώθηκαν. Ἡ ἀνάστασι ὑπῆρξε ἀκόμα νίκη ἐναντία στό θάνατο, στήν ἀμαρτία, στήν ἀνθρώπινη ἀθλιότητα. Γι' αὐτό, τό Πάσχα εἶναι γιορτὴ χαρᾶς, τό σύμβολο τῆς ἀναστάσεως καί τῆς ἀνανεώσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Και διαγενομένου του Σαββάτου· αφού πέρασε τό Σάββατο. **Τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων**· τήν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδας, τήν Κυριακή· **προάγει ὑμᾶς**· πηγάζει πρωύτερα ἀπό σᾶς.

Ἱεροῦ Χρυσόστομου, τῇ Μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα.

Στόν ὑπέροχο κατηχητικό λόγο γιά τῇ Μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ὁ ἱερός Χρυσόστομος περιγράφει, μέ ἀσυναγώνιστη ρητορική δύναμη, πόσο χαρμόσυνη γιορτή εἶναι τό "Ἅγιο Πάσχα, καί πόσο σπουδαία σημασία ἔχει γιά ὅλο τόν κόσμο. Γιά αὐτό, δίκαια ὄρισε ἡ Ἐκκλησία νά διαβάζεται ὁ λόγος αὐτός, στό τέλος τῆς θείας λειτουργίας τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.

ἔκαμε· κουράστηκε, ἐξαντλήθηκε. **ὄφλημα**. πληρωμή, ἐξόφληση. **ἐσκύλευσεν**· λεηλάτησε. **περιέτυχε**· συνάντησε. **ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων**· ἔγινε ἡ ἀρχή τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.

19. Ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

(Πράξ. Β' 1-19, 22-25, 32-37)

Καθώς τό "Ἅγιο Πνεῦμα κατέβηκε ἀπ' τοὺς Οὐρανοὺς στή γῆ, οἱ Ἀπόστολοι πῆραν θεία δύναμη καί ἔγιναν ἀτρόμητοι κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου. Τό "Ἅγιο Πνεῦμα ἀνάδειξε, τοὺς ἀγράμματους αὐτοὺς ψαράδες, σοφοὺς δάσκαλους τῆς οἰκουμένης. Αὐτοὶ γύρισαν ὅλο τόν κόσμο γεμάτοι θεία ζωή, καί μέ ὁδηγό τους τό "Ἅγιο Πνεῦμα, ἴδρυσαν τίς πρώτες Χριστιανικές ἐκκλησίες. Ἀπό τότε, τό "Ἅγιο Πνεῦμα βρίσκεται μέσ τήν Ἐκκλησία, σάν θεϊκή καί ζωοδότρα δύναμη, ὁδηγώντας τήν στήν ἀλήθεια. Τό "Ἅγιο Πνεῦμα ἀκόμα, δίνει θεία χάρη σέ ὅσους πιστεύουν στό Χριστό, ἀγιάζει τίς ψυχές τους, φωτίζει τό νοῦ καί τοὺς δυναμώνει σέ κάθε καλό ἔργο.

Καί ἐν τῷ συμπληροῦσθαι· ὅταν ἔφθασε ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. **ὀμοθυμαδόν**· ὅλοι μαζί. **ἄφνω**· ξαφνικά. **ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας**· ὅπως ὅταν φυσάει ὀρμητικὸς ἄνεμος. **γλωσσαι ὡσεὶ πυρός**· σάν πύρινες γλώσσες. **ἔδιδου**· καθὼς τό ἅγιο Πνεῦμα ἔδινε τῇ δύναμη νά μιλοῦν. **συνεχῶν**· ταράχτηκε. **Πάρθοι**· γενναῖος λαός, στά βάρη τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ ὁποῖος ἀντιστάθηκε ἥρωικά μέ ἀρχηγό τό Μιθριδάτη, στήν ἐπέκταση τῆς Ρώμης πρὸς τήν Ἀνατολή. **Ἐλαμίται**· λαός πού κατοικοῦσε γύρω ἀπὸ τόν Περσικὸ κόλπο. **γλεύκους μεμεστωμένοι**· μεθυσημένοι. **ἐπῆρε**· ὕψωσε. **ἐνωτίσασθε**· ἀκοῦστε τοὺς λόγους μου. **ὦρα τρίτη**· ἐνία π.μ., γιατί τό ἡμερονύκτιο ἀρχίζε στίς ἔξι τό πρωί. **ὁράσεις**· ὁράματα, ὄπτασιες. **Ἀποδοδειγμένον εἰς ὑμᾶς**· αὐτός πού ἀναδείχθηκε ἀπὸ τό Θεὸ ἀνάμεσά μας μέ θαύματα. **δυνάμεις καὶ τέρασι καὶ σημείοις**· μέ θαύματα. **τῇ ὠρισμένῃ βουλῇ**· σύμφωνα πρὸς τήν προαιώνια θέληση τοῦ Θεοῦ. **Ἐκδοτον λαβόντες**· αὐτός πού συλλαβα-

τε, ἀφοῦ παραδόθηκε ἀπό τόν Ἰούδα. προσπήξαντες · σταυρώσαντες. ἀνείλετε· τόν φονεύσατε. λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου · αὐτός πού ἔπαψε τούς πόνους τοῦ θανάτου. τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ · αὐτός πού δοξάστηκε μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ. Χριστόν ἐποίησε · τόν ἀνάδειξε Μεσσία.

20. Ἡ πρώτη Χριστιανική Ἐκκλησία

(Πράξ. 8' 32 - 37)

Ἡ ἐμπνευσμένη ὁμιλία τοῦ Πέτρου ἔφερε ἄμεσα ἀποτελέσματα, γιατί πίστεψαν γύρω στίς τρεῖς χιλιάδες, καί ἔτσι ἰδρύθηκε ἡ πρώτη χριστιανική Ἐκκλησία. Οἱ πρῶτοι αὐτοί Χριστιανοί ζοῦσαν ἅγια ζωή, παίρνοντας πάντα δύναμη καί ἐμπνευση ἀπό τό "Ἅγιο Πνεῦμα. "Ὅλα τά εἶχαν κοινά, καί κανένας δέ θεωροῦσε τά ὑπάρχοντά του ὡς δικά του. "Ὅλοι ἔδιναν στόν καθένα ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες του. Ἄκόμα, ζοῦσαν μέ τέτοια ἀγάπη μεταξύ τους, ὥστε ἦταν σάν μιά ψυχή σέ πολλά σώματα. Ὁ καθένας ἄς φανταστεῖ, τί ἦταν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί πρῶτα, καί πῶς μεταμορφώθηκαν ὕστερα, μέ τή θεία χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί μέ τήν πίστη τους στό Χριστό. Ἄλλά ἡ ἅγια ζωή τῶν πρῶτων αὐτῶν Χριστιανῶν τράβηξε καί πολλούς ἄλλους στή νέα Πίστη, καί ἔτσι οἱ χριστιανοί καθημερινά αὔξαιναν.

Μεγάλη δύναμει· μέ μεγάλη δύναμη, μέ θαύματα. **ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον**· διακήρυτταν. **υἱὸς τῆς παρακλήσεως**· Γιὸς τῆς παρηγοριᾶς, τῆς ἐνίσχυσης. Ὁ Βαρνάβας ἦταν γεμάτος ἀπό "Ἅγιο Πνεῦμα, πού τόν ἔκανε ἱκανό γιά νά δυναμώνει τούς πιστοὺς στή ζωὴ τους στό δρόμο τοῦ Χριστοῦ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρας τοῦ Κόσμου

Μέ τήν Ἀνάληψή του ὁ Κύριος τελείωσε τήν ἐπίγεια ζωή καὶ δράση του. Ἀπό τίς περικοπές τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων πού διαλέξαμε καὶ μελετήσαμε, ἔγινε ὀλοφάνερο ὅτι δέν ἦταν ἓνας κοινός ἄνθρωπος, ἀλλά Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός ἀληθινός, πού ἔγινε ἄνθρωπος, γιά νά προσφέρει τή σωτηρία στήν ἀνθρωπότητα. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Σωτήρας τοῦ κόσμου.

Ὡς ἄνθρωπος, ἔζησε ζωὴ τέλεια καὶ ἀναμάρτητη, κάτω ὅμως ἀπὸ ἄθλιες συνθήκες, σάν νά ἦταν ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος. Ὑπῆρξε πρῶτος σέ βάσανα καὶ πόνους καὶ ταπεινώσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καὶ κανεὶς δέν τοῦ πῆρε σ' αὐτό τήν πρώτη θέση. Γεννήθηκε σέ στάβλο καὶ τὴ γέννησή του τὴν ἔμαθαν πρῶτοι μερικοὶ βοσκοί. Οἱ δικοὶ του ποτὲ δέν τὸν ἀναγώρισαν, καὶ οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι τὸν θεώρησαν δαιμονισμένο. Στό τέλος τὸν ἔπιασαν μιά σκοτεινὴ νύχτα, σάν ληστή, τὴν ὥρα πού προσευχόταν. Οἱ μαθητές του τὸν παράτησαν τίς φριχτές ὥρες, πού μέσα στὰ πάθη του, ἓνας τὸν πρόδωσε, κι ἄλλος, ὁ τολμηρότερος, τὸν ἀρνήθηκε μπροστὰ σέ μιά ὑπηρέτρια. Τὸν καταδίκασαν, τὸν ράπισαν, τοῦ φόρεσαν τὸ ἀγκάθινο στεφάνι, τὸν περιγέλασαν, χωρὶς ν' ἀνοίξει τὸ στόμα του, χωρὶς καμιά ἀντίσταση, καὶ στό τέλος τὸν σταύρωσαν, σάν κακοῦργο ἀνάμεσα σέ κακοῦργους. Τέτοια ζωὴ πέρασε σάν ἄνθρωπος πάνω στὴ γῆ.

Ἦταν ὅμως καὶ Θεός. Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὴν διδασκαλία του κι ἀπὸ τὰ θαύματα. Θάμπωνε τοὺς ἀκροατές του μέ τίς ὁμιλίες Του, τόσο πού νά λένε : «Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησε ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». Μιλοῦσε μέ βεβαιότητα καὶ ἀκρίβεια πάντοτε. Ποτὲ δὲ δίστασε, ποτὲ δὲ φανέρωσε ἀμφιβολία ἂν οἱ σκέψεις του ἦταν σωστές. Τὰ λόγια του, κι ὅταν ἀκόμα μιλοῦσε γιά πράγματα κοινὰ, μαρτυροῦν βάθος καὶ πλάτος ἀσύγκριτο. Ὑπῆρξε ὁ μόνος πού χωρὶς καμιά προσπάθεια, διατύπωσε μεγάλες καὶ θεϊκὲς ἀλήθειες, πού ἀπὸ τότε, σάν ζύμη πού πληθαίνει, τρέφουν κι ἀνυψώνουν τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων. Τὰ

λόγια του φαίνονται σάν λόγια πού προέρχονται από άλλο κόσμο. Είναι «λόγοι ζωής αιωνίου».

Ἄλλά καί τά θαύματά του μαρτυροῦσαν τή θεότητά του. Τά ἔκανε τόσο εὐκόλα, χωρίς προετοιμασία, χωρίς κόπο, χωρίς δισταγμό, ὥστε φανέρωναν ὅτι τίποτα δέν ἦταν ἀνώτερο ἀπό τή δύναμή του. Σάν Θεός, μποροῦσε τά πάντα. Μόνο μέ τό λόγο του τυφλοί ἀνάβλεψαν, κουφοί ἄκουσαν, λεπροί καθαρίστηκαν, παράλυτοι θεραπεύτηκαν, τά κύματα γαλήνεψαν, τά ψωμιά πλήθυναν τόσο πού μέ πέντε ψωμιά νά χορτάσουν πέντε χιλιάδες ἄνθρωποι, τό νερό ἔγινε κρασί, ἀκόμα καί νεκροί ἀναστήθηκαν. Δίκαια οἱ σύγχρονοί τους ἔλεγαν, «οὐδέποτε οὕτως εἶδομεν».

Ἄλλά ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καί Σωτήρας μας, ἐξακολουθεῖ τή θαυμαστή αὐτή καί σωτήρια ἐνέργεια, καί ὕστερα ἀπό τήν ἀνάληψή του στοὺς οὐρανοὺς. Εἶναι παρών, γιατί εἶναι ζωντανός ἀρχηγός τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας του πάντοτε. Μέ τή δύναμή του καί τή θεϊκή χάρη του, οἱ ὀπαδοί του, ὅσοι πίστεψαν σ' ἐκεῖνον καί τόν ἀγάπησαν, ἔκαμαν τά ἴδια στόν κόσμο αὐτό, καί ἐβάδισαν στά ἴχνη του. Ἡ Ἐκκλησία του, ἡ Χριστιανική κοινωμία, τά σύννεφα τῶν ἀγίων καί μαρτύρων, συνεχίζουν τή ζωή του καί τό ἔργο του στόν κόσμο, ὥστε νά ἀλλάξουν τά πάντα καί νά ἐπικρατήσῃ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ πάνω στή γῆ. Ὅπως καί ἐκεῖνος, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία του καί οἱ ἅγιοί του, φαίνονται στά μάτια τοῦ κόσμου σάν ἀδύναμοι, σάν ἀσήμαντοι, σάν φτωχοί καί περιφρονημένοι, καί ὅμως, πόση θεϊκή δύναμη καί ζωή ἔχουν μέσα τους! Οἱ χριστιανοί, ἂν καί τούς καταδιώκουν, ἂν καί ἡ κακία ἀντιδρᾷ μέ ἀγριότητα στό ἔργο τους, ζοῦν καί ἐπιδροῦν στόν κόσμο σάν φῶς, σάν τό ἀλάτι τῆς γῆς. Δέ βλέπουν τό Χριστό σωματικά, ὅπως οἱ σύγχρονοί τους. Ὅσοι ὅμως τόν πιστεύουν καί τόν ἀγαποῦν μ' ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς τους, τόν βλέπουν πάντοτε νά ζεῖ καί νά βρίσκεται κοντά τους, νά τούς μιλά, νά τούς δίνει δύναμη, νά τούς ἐμπνέει στήν κάθε στιγμή. Γι' αὐτούς εἶπε ὁ Κύριος : «καί ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. κη' 20).

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

	Σελίς
1. Ἄγία Γραφή	5
2. Ἡ Παλαιά Διαθήκη	7
3. Τά Βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης, διαίρεση καί περιεχόμενον	8
Α'. Τά ἱστορικά Βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης	9
Β'. Τά προφητικά	10
Γ'. Τά ποιητικά ἢ διδακτικά	11
4. Ὁ Κανόνας τῆς Παλ. Διαθήκης	13
5. Οἱ μεταφράσεις τῆς Παλ. Διαθήκης	14
6. Ἡ Καινή Διαθήκη	15
Α' Τά ἱστορικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης	16
Β'. Τά διδακτικά	18
Γ'. Τά προφητικά	18
7. Ὁ Κανόνας τῆς Καινῆς Διαθήκης καί οἱ μεταφράσεις τῆς	19

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛ. ΔΙΑΘΗΚΗ : ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου	25
Βασιλείου τοῦ Μ. ἀνάπτυξη τῆς ρήσεως «γενηθήτω φῶς»	26
2. Ἡ πλάση τοῦ ἀνθρώπου	27

	Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἀνάπτυξη τῆς ρήσεως «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν...»	28
3.	Τό ἀμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων	28
	Ἱεροῦ Χρυσόστομου ἀνάπτυξη τῶν λόγων «ἡ γυνή ἦν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοί ἔδωκεν ἀπό τοῦ ξύλου»	29
4.	Προπαρασκευές γιά τήν ἐξοδο ἀπό τήν Αἴγυπτο. Τό Πάσχα τῶν Ἰουδαίων	30
5.	Ὁ Δεκάλογος	31
6.	Ἕμνος πρὸς τὸ Θεό μετὰ ἀπό τῆ θαυμαστῆ διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης	32
7.	Ψαλμός 1ος. Οἱ δύο δρόμοι	33
	Βασιλείου τοῦ Μεγάλου , ὁμιλία εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμόν	34
8.	Ψαλμός 2ος. Ἡ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ	34
9.	Οἱ ἰδιότητες τοῦ Μεσσία καὶ τὰ μεγάλα ἀγαθὰ τῆς ἐποχῆς του	35
10.	Ἡ εἰρήνη τῶν λαῶν στήν ἐποχὴ τοῦ Μεσσία	35

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ: ΚΕΙΜΕΝΑ

1.	Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	39
2.	Ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἡ Μαρία	39
3.	Ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ	40
	Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου , εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος	41
4.	Ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου	41
	Ἱεροῦ Χρυσόστομου , ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον	42
5.	Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία	42
	—Οἱ Μακαρισμοὶ	42
	Ἱεροῦ Χρυσόστομου, εἰς τὸ «μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι»	43
	—Οἱ Χριστιανοὶ ἄλλας τῆς γῆς καὶ φῶς τοῦ κόσμου	43
	—Ὁ Κύριος συμπληρώνει τὸ Μωσαϊκὸ Νόμο	43
	—Ὁ φόνος	44
	—Ὁ ὄρκος	44
	—Ἡ ἐκδίκησις	44
	—Ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς	44
	—Ἡ ἐλεημοσύνη	45
	—Ἡ προσευχή	45

'Ιεροῦ Χρυσόστομου, εἰς τό «Πάτερ ἡμῶν»	46
—'Η νηστεία	46
—Οἱ θησαυρισμοί	46
—Οἱ μέριμνες τοῦ Βίου	46
—'Η κατάκριση	47
—'Ο σεβασμὸς πρὸς τὰ ἅγια	47
—Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν	47
—'Η στενή ὁδὸς	48
—Οἱ ψευδοδιδάσκαλοι	48
—Οἱ ποιηταὶ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου	48
—Οἰκία ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ οἰκία ἐπὶ τῆς ἄμμου	48
' Ιεροῦ Χρυσόστομου, εἰς τό «Κατέβη γὰρ ἡ βροχὴ...»	49
6. 'Ο τελώνης καὶ ὁ Φαρισαῖος	49
7. 'Ο πλούσιος νέος	50
8. 'Ο ἄμυαλος πλούσιος	51
9. Τὸ Μεγάλον Δεῖπνον	51
Κυρίλλου, Ἀρχιεπ. Ἀλεξανδρείας, εἰς τό «Ἐρχεσθε, ὡς ἤδη ἔτοιμά ἔστι πάντα»	52
10. 'Η πιὸ μεγάλη ἀπὸ τίς ἐντολές	52
11. 'Ο καλὸς Σαμαρίτης	53
12. 'Ο ὕμνος τῆς ἀγάπης ἀπὸ τόν Ἀπ. Παῦλον	53
13. 'Η θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ ἑκατόνταρχου	54
14. 'Η ἀνάστασις τοῦ μονάκριβου γιοῦ τῆς χήρας	55
15. 'Η παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων	55
16. 'Ο Μυστικὸς Δεῖπνος	56
17. 'Η Σταύρωση	56
18. 'Η Ἀνάστασις	56
' Ιεροῦ Χρυσόστομου, λόγος Κατηχητικὸς τῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα	58
19. 'Η ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος	59
20. 'Η πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία	60

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'

'Ερμηνευτικὲς σημειώσεις στὶς περικοπὲς ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἀπὸ σελ. . . 63 - 96

0020556321

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Έκδοση ΙΓ, 1977 (V) - αντίτυπα 110.000 - Σύμβαση 2820/23.3.77

Έκτύπωση - Βιβλιοδεσία: ΑΘΑΝ. Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ & ΥΙΟΣ Ο.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

